

ב"ה

**אין ליכט
פון תורה**

חומש

בית יהודה

פרשת

מסעי

בלשון הקודש
ואידיש

413

**הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"ז לפ"ק**

הפטרת ממות

שָׁקֵד אֲנִי רֹאֶה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִימָּכַת לְרֹאשׁוֹ כִּי־שָׁקֵד אֲנִי עַל־דְּבָרִי לַעֲשׂוֹת׃
וַיְהִי דְבַר־יְהוָה ׀ אֵלַי שְׁנִית לֵאמֹר מָה אַתָּה־רֹאֶה וְאָמַר סִיר נְפוּחַ אֲנִי רֹאֶה וּפְנִי
מִפְּנֵי צָפוֹנָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי מִצָּפוֹן תִּפְתָּח הַקֶּרֶעַח עַל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ׃ כִּי ׀ הִנְנִי
קֹרֵא לְכָל־מְשֻׁפָּחוֹת מִמַּלְכוֹת צָפוֹנָה נֹאֵם יְהוָה וּבָאוּ וְנִתְּנוּ אִישׁ כִּסְאוֹ פֶתַח ׀
שַׁעְרֵי יְרוּשָׁלַם וְעַל כָּל־חֹמֹתֶיהָ סָבִיב וְעַל כָּל־עָרֵי יְהוּדָה׃ וּדְבַרְתִּי מִשְׁפָּטִי אוֹתָם
עַל כָּל־דַּעְתָּם אֲשֶׁר עָזְבוּנִי וַיִּקְרְאוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם׃ וְאַתָּה תֵּאָדָר
מִתְנִיף וּמְכַת וּדְבַרְתָּ אֵלֵיהֶם אֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲנִי אֶצְוֶה אֶל־תַּחַת מַפְנֵיהֶם כִּן־רָאִיתִךָ
לְפָנֶיהֶם׃ וְאֲנִי הִנֵּה נִתְּתִיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִכְצָר וּלְעָמוּד בְּרוֹץ וּלְחֻמּוֹת נְחֹשֶׁת עַל־כָּל־הָאָרֶץ
לְמַדְכִּי יְהוּדָה לְשִׂרְיָהּ לְכַבְדֶּיהָ וּלְעַם הָאָרֶץ׃ וַיִּנְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא יִוְכַלְדֶּךָ כִּי־אַתָּה אֲנִי נֹאֵם
יְהוָה לְהַצִּיָּדָה׃ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ הִלֹּךְ וּקְרֵאתָ בְּאָזְנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה אָמַר
יְהוָה זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵת כְּלוּלֶתְךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בְּמִדְבָר בְּאָרֶץ לֹא זְרוּעָה׃
כִּדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֹאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כָּל־אֲכִלְיוֹ יֵאָשְׁמוּ דַעַת תְּבֹא אֵלֵיהֶם נֹאֵם יְהוָה׃

פירוש ע"מ

מאגדלי ששעקין ועה איך דס מיינט מען איין מלך
 דר דא ווערט איילן צו איפֿלן די ישראל נאכער
 דא שפראך גאט צו מיר דו האסט רעכט געוהן פי
 שיקר איך מו איילן אוף מיינע רייד צו מאן זיי או
 ווי דר מאגדלי בוס הייבט אן צו בליען פריער פון
 אלע בומר אזו וועל איך איילן צו שיקן איין מלך
 דר ווערט איילן צו די איפֿלן צו די ישראל ויהי אונ
 גאטס רייד וואס דס אנדערע קאל צו מיר צו זאגן
 מה ווס געקומן נאכער דא זאג איך ורמיהו איך ועה
 איין ווידען מאס ופני מפני צפנה אונ זיין וידונג איז
 פון צפון זייט נאכער זיי אלע שפראך גאט צו מיר מציפן
 פון קבל ווס איז אין צפון פון ארץ ישראל וועט
 קוקן דס בייז אוף ארץ ישראל בי דען איך גאט
 רופ צו אלע משפחות די אין צפון זייט ועגן נאס
 זיי אזו רעט גאט נאך אונ זיי וועלן קוקן אונ שטעלן
 אימליכער זיין שטול ביי די מועדן פון ירושלים אונ
 ארום אוף אלע מועדן אונ אוף אלע שטעט פון
 לאנד יהודה ויהודה אונ איך גאט וועל ריידן מיין
 בווערונג מיט יהודה אונ מיט ירושלים אוף זייער
 בייז ווס זיי האבן מיר פֿר לאזט אין מיין דינקט אונ
 דעמפן צו פרעמדע אפ געסער אונ בלגן זיך צו דיא
 ווערק פון זייערי הענט ונחה אונ דו ירמיהו זאלסט
 אן גורמן בייני לענדן דו זאלסט דיר פרישן ווי איין
 גבור אונ דו זאלסט אוף שטיין אונ זאלסט ריידן צו
 זיי אלע זאכן ווס איך וועל דיר געביטען דו זאלסט
 גיט אנגסטן פאר זייא פֿיליכט וועל איך דיר צוא
 ברעכן פֿר זיי זאגן אונ איך האב דיר געגעבן היינטיגן
 טאג צו זיין אפעסטי שטאט אונ איין איינורצע וויל
 אונ אכופערנע מועד על כל הארץ איין פֿלוד בעכר
 אן צו מרגלן דר מיט דס גאנצע לאנד בלכז ויהודה
 צו די קניגן פון לאנד יהודה אונ צו איך שרים
 אונ בלחים אונ צום פאלק פון לאנד ונלחט אליך
 אונ זיי וועלן שטרייפן אונ קריגן זיך מיט דיר צו
 ברעכן ביין גביאות אונ זיי וועלן גיט קאנען ביא
 קוקן דיר ווארום איך בין מיט דיר אזו רעט גאט צו
 בשערמן דיר ויהי איז גווען צו מיר גאטס רייד אזו
 צו זאגן גביאות זיי אונ דו זאלסט אס רופן אין די
 אויערן פון דעם פאלק ווס זיי ועגן אין ירושלים
 אזו צו זאגן מה אפֿר זיי אזו האט גאט גאטס ונחתי לך
 ווען איר ישראל זאלט פֿרום זיין דא זאלט איך
 מיר גערן דר בארעכט איכר אייך דען איך גרענק
 דעם חסד פון דייער יונגעט אונ די ליב שאפט
 ווס איך האב דיר אנגער דר חופה גפירט אונ דיין
 גאנג נאך מיר אין דר מדבר פֿאך דו ביסט אוועק
 גנאנגן אין אזו אלענד וואס מען זייעט גאר גיט
 אונ האסט מיט דיר גיט גנאמן קיין גסן שפֿיז דען
 דו האסט אין מיר גיגליכט קיטש וישאל לוי דיא
 ישראל זענען הייליג פֿר גאט אזו ווי הרומה:

מנין המצות בסדר מסעי ייש בה ו' מצות ב' עשין וד' לאוין .

[תח] (עשה קע) להת ללויים ערים לשבת כי אין להם חלק ונחלה בארץ שנאמר צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלה אחתם ערים לשבת:

עדים לשבח :

[תם] (לא) רלע) שלא להרוג לשי שכבר עשה מעשה רע בעדים והתראה קודם שיגמר לדין לפני ב"ד שנאמר ולא ימות הרוצח

[תי] (עשה קעא) להוציא מכה נפש בשגגה מיעור לעיר מקלט שנאמר והשיבו אהו העדה אל עיר מקלטו:

[ת"א] (ל"ו רמ) שלא יהיה העד שז"ן ומדבר דברים אחר שהעיד עדותו לא
[ת"ב] (ל"ו רמ) שלא ילכת בדרך יח"ש הדיוט במעד דני למחזרו מן
המיתה ואפי' שיתן כל נכסו שהתעלם שגא' ולא תסחור
ועד אחד לא יענה נפשו למות

לנפש רוצח אשר הוא רשע לכות :

נתיב) (לא רמז) שלא ליקח טיפר כההורג בשינוג כדי לפשוטו מן ה"לחות שנא' ולא תקחו טיפרי לנפש אל עיר מקדש:

אָרײַן מ׳פֿאַרן בײַ
יִשְׂרָאֵל דִּי גַפְּקִי
מֵאֶרֶץ אֲדָמִים
לְחִילָתוֹן בִּידָא דְּמִשָּׁה
וְאַהֲרֹן: - וְכַתֵּב מִשָּׁה
יֵת מִבְּקִיָּהוֹן לְמִפְּקִיָּהוֹן
עַל מִימְרָא דִּי וְאַרְיִן
מִפְּקִיָּהוֹן לְמִפְּקִיָּהוֹן:

בעל המורים

(א) אלה מקצי. מולאיהם למבטיהם. ובחר הכי הסך וכתב ואלה

רענ"י

(ה) אלה מסעי. למה נכתבו המסעות הללו. להודיע חסדי
 של מוקד. שאפי"י שגור עליהם לנלעם ולהיעם
 במדבר לא חלמר שהיו נעים ומטוללים מהם למע
 כל הרבצים שנה ולא היתה להם מנוחה. שהרי חין כאן אלה
 ארבעים ושנים מסעות. לא מהם י"ד שבועות היו צבנה
 ראשונה קודם גזירה. משכנום הרעשם עד שכלו לרמה.
 שמש נשתנה ומהרגלים שא"י (במדבר יב) ואחר נסעו הם
 מהארזות וגו' (שם יג) שלח לך אנשים וגו'. וכאן הוא אומר

(א) אלה מסעי בני ישראל דם זענען די צייאונג פון די
קינדר ישראל אשר יצאו ונס וזי ענן ארום
גמאנען פון דעם לאנד מצרים לצאתם צו ייער
הערשאפט ביד דורך משה און אהרן (שני חס'):
(ב) ויכתוב משה און משה האם גשריבן את מוצאיהם

מעלי

(וב) ויכתוב משה את מוציאיהם לפסעיהם וגו'. למשל
עסיכע סוחרים האבן בערבגן אשיש צו פארן אין
אשטרוקא קויפן סחורה. אין וועג האט זיי געפארן גרוסע
אומגליקען זיי האבן געהאט גרויסע שטערע ווייניג אומגלעך
יס, האגער, דארטש, קעס, הייט, און די וועג האט זיי לאנג
געדאערט, ביז זיי זענן געקומן אהיים, און האבן די
סחורה פארקויפט, גוטע פריינד זענן געשיקן הערן גייס
האבן זיי דר צייטס די אומגליקען ווס זיי האבן געהאט אין
וועג, האבן די גוטע פריינד גיפערט ביז זיי סוחרים, הא
צייק געצויגט, דער פער דיינסט אזו פיל צו ציידן צוהר, הא
סוחרים ווס האבן ווייניג פער דיינס האבן געזאגט עס האט גיט
געצויגט, מיר וועלן נאך פארא גיט פארן, די סוחרים ווס
האבן פיל פער דיינס האבן געזאגט עס האט געצויגט צו פארן,
ווען מיר זאלן דארפן געהא אומגלעך פארן וועלן מיר פארן,
וידען האבן אזויק געזאגט אומגלעך נאכעם, פון מצורם פארן,
ארץ ישראל, זיי זענן געגאנגען האנדלען דריי זאכען,
ארץ ישראל, וועג, ערשט האב, זיי האבן געהאט פיל
אומגליקען אין וועג, ווען זיי זענן געפארן יאר ארץ ישראל
אויפן, ווייל מיר וויסן אז די וועג האט געזיגט וועגן די
סחורה, האט משה געשריבן את מוציאיהם לפסעיהם

וַיִּסְעוּ מִרַעְמִסָּם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְּגִי' יִשְׂרָאֵל
בְּיַד רָמָה לְעֵינֵי כָל־מִצְרַיִם :

וַיִּסְעוּ מִרַעְמִסָּם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְּגִי' יִשְׂרָאֵל
בְּיַד רָמָה לְעֵינֵי כָל־מִצְרַיִם :

ה'ו"א מתחלת הכנסת יצא פי יצא יצא
רמח ברכות פ

בעל הטורים

מסעיהם למולאיהם לומר שהכל היה ע"פ ה' בין מולא : (ג) ויסעו מרעמסס. וכח הכי כתיב ויסעו כנ"י מרעמסס מתחלה נסעו בערבות
עבר רב מינים ואח"כ כחמססר המסעות כולם הזכיר בני ישראל כי הפסידו ערב רב מנביהם: יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מלרים. לומר
שגם עבר רב שהם מלרים יצאו ביד רמה לעיני שאר מלרים :

בית יהודה

רש"י

וַיִּסְעוּ מִהַרְלֹת וַיִּחַנו בְּרַתְמָה לְמַדָּה שֶׁהָיָה בְּמַדְכֵּר פֶּאֶרָן א
וְעוֹד הוּא מִשֶּׁח' מִסְעוֹת שֶׁהָיוּ לְאַחַר מוֹתָה אֶהֱרֹן מֵהָר
הָהָר עַד עֶרְבֹת מוֹאָב בְּשָׁנָה אַחֲרָבָיִם נִמְלָא שָׁכַל שְׁמֹנֶה
וְשָׁלְשִׁים ב' שָׁנָה לֹא נִסְעוּ אֲלָה עֶשְׂרִים מִסְעוֹת. זֶה מִיִּסְדּוֹ
שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה הַדְרָשָׁן. וְרַבִּי תַנְחומֵא דִרַשׁ בּו דְרַשְׁה אַחֲרַת ג
מִשֶּׁל לְמַלְךְ שֶׁהָיָה בְּנוֹ הוּלָה וְהוֹלִיכּוּ לְמִקּוֹס רַחוּק לְרַפְאוֹת כִּיּוֹן
שֶׁהָיוּ חוֹזְרִין תַּחֲלוּל אֲבִיו מוֹנֶה כָּל הַמִּסְעוֹת אֲמַר לוֹ כֹּאֵן יִסְנּוּ
ד' כֹּאֵן הַקֹּרֵת ה' כֹּאֵן חֲשַׁת אֶת רֹאשׁךְ וכו' (במדבר

אין פערצינקסן יאהר וויא יודין זענן ארויסקעגאנגן פון
שכ"ל שלשים ושמונה שנה) זענן מיר דיא גאנצע אכט אונ
דרייסיג יאהר נוס יודין זענן געווען אין דער מדרג פון יאהר די מרגלים (וא געט אלא עשרים מסעות) האבן זיי גיט מעהר
געצויגן גאר אין צוואנציג ארבעטער נח מיסודו של רבי משה (און זאגן דיא דרשה פון רבי משה הדרשן ויפי
תנחומא דרש בי דרשה אחרת) רבי תנחומא האט דא געברענגט
שטילה אין קראנק געווארן זיין וזהו (והולכי למקוס רחוק) לרפואה: ה' האט דר מלה געפירט זיין וזהו צו אנווייטשן ארש
מען זאל אים דארטן געוואנד מאכן (וכן שהיו חוזרין) וויא זיי זענן צוריק געפארן (והחיה אביו מיתה כל המסעות) האט
דר פאטער אנגעהויבן ציילן אלע ארבעטער (אפר לו) ער האט געזאגט צום וזהו (וכאן ישנו) דא זענען מיר געשלאפן (וכאן
יבקרנו) דא האבען מיר אונז אפגעקיהרט פון די היט (וכאן חשבת את ראשך) דא האט אונז געהאט קאפ-שטערן ודא

שפתי חכמים

א ר"ר דסארן הים מוסר גדול ומקם הים בו שנקרא רחוק ש"מ
הגורת מרגלים הים ברתמה: ב שלח היתה הגזירה כ"א
לית שנה כמו שפירש' במ' ואלה הדברים ואח"כ היתה מרתה: עד הכ
סדר לא היו אלא יעט מסעות ואיך לא יסיו אלא מ"א מסעות ולעיל

פירוש לתורת אלהים

ערשט נוס זיי זענען פון זיי ארום גגאנגן : (ג) ויסעו
מרעמסס אונ וויא האבן גצונען פון רעמסס בחודש
הראשון אין דעם ערשטן חודש דס מיינט מען גיטן
בחמשה עשר אין דעם פופצענטען טאג אין חודש

משלי

ער יערד זאך, צום געדיינקן, דס זעלבדיגע האט הקב"ה
געזאגט צו משה, נויט יודין נעלן יאהר אקאט קופן אין
דר מדרג, אין צווייט שפעטער, אונ איהר נוער זיי פירן אין
די זעלבדיגע נוער נוס דו האסט זיי געפירט, דרייבן וואססט
שרייבן אין די געטען פון די ארשט נוס יודין האבן
אין זיי גערוהט, נוער זיי נעלן קופן יאהר אקאט אין דר
מדרג נועלן זיי רוקען אין די זעלבדיגע ארשט נוס זיי האבן
מיט דיר גערוהט, דס זאגט דר פסוק ונתחוב משה את
מוצאייהם למסעיהם, משה האט געשריבן זייער ארויסגיין פון
מקום צו זייערע ציהונג נוס זיי האבן געצונגן, איהר נועלעכע
ארשט זיי האבן גערוהט, זאגט דר פסוק ואלה מסעיהם
למוצאייהם, דס נועט זיין זייער ציהונג נועלן זיי נועלן יאהר
אקאט ארום אונ וועלן אונ וועלן רוקען איהר דר זעלבדיגע ארשט
די זעלבדיגע נועטן אונ וועלן רוקען איהר דר זעלבדיגע ארשט
יאהר קענן מיר זאלן אפשט אין פסוק, משה רבינו האט

מדרכי

געזאגט אין משנה תורה אחר עשר יום מתחבך דרך הר
שעיר עד קרש ברגע, מען זאל גיין פון פארן מיני דרך
דעם נועט פון פארן שאר ביי קרש ברגע, גייט מען געעף
מען, נוען יודין וואסלען גיט געשקט מרגלים וואסלען זיי אזו
געגאנגן, וואסלען זיי געהאט אין נועט פירצעהן אפסרהונג,
נעין רש"י פסוק און גאר נויט זיי קאפן געשקט מרגלים
אונ האבן געמוזט זיין אין דר מדרג זענן זיי געגאנגן צוויי
אונ געבאטן זיי זאלן דארטן רוקען, אונ דס איבערזעט
ארשט האבן יודין אלליין געבריינגט צו דעם זיי זאלן דארטן
רוקען, דרייבן זאגט דר פסוק מוצאייהם למסעיהם ער פי ה',
דס זענן די ציהונג נוס זענן געווען ער פי ה', דרך
הקב"ה, נוס הקב"ה האט געבאטן זיי זאלן דארטן רוקען,
ואלה מסעיהם למוצאייהם, אונ דס זענן די ציהונג נוס
זענן געווארן דרך די יודין אלליין *

ד ומצראי מקברין ית די
קמל יי ביהוין כל בוכרא
ובמעותהון עבד יי דינין:
ה ונמלו בני ישראל
מרעמם ושרו בסבת:
ו ונמלו מסבת ושרו
באתם די בסטר
מדברא: ו ונמלו מאתם
ותכל על פום חירתא די
קדם בעל צפון ושרו
קדם מגדל: ה ונמלו
מן פום חירתא ועברו
בגויא למדברא ואזלו
מהלך תרתא יומין
במדברא דאתם ושרו
במרה: ט ונמלו ממרה
ואחו לאילם ובאילם
תרי עשר מבויעין דמן
ושבעין דקצין ושרו תמן:
בעל המירות

(ד) ומצראי מקברין ית די
קמל יי ביהוין כל בוכרא
ובמעותהון עבד יי דינין:
ה ונמלו בני ישראל
מרעמם ושרו בסבת:
ו ונמלו מסבת ושרו
באתם די בסטר
מדברא: ו ונמלו מאתם
ותכל על פום חירתא די
קדם בעל צפון ושרו
קדם מגדל: ה ונמלו
מן פום חירתא ועברו
בגויא למדברא ואזלו
מהלך תרתא יומין
במדברא דאתם ושרו
במרה: ט ונמלו ממרה
ואחו לאילם ובאילם
תרי עשר מבויעין דמן
ושבעין דקצין ושרו תמן:
בעל המירות

(ד) ומצראי מקברין ית די
קמל יי ביהוין כל בוכרא
ובמעותהון עבד יי דינין:
ה ונמלו בני ישראל
מרעמם ושרו בסבת:
ו ונמלו מסבת ושרו
באתם די בסטר
מדברא: ו ונמלו מאתם
ותכל על פום חירתא די
קדם בעל צפון ושרו
קדם מגדל: ה ונמלו
מן פום חירתא ועברו
בגויא למדברא ואזלו
מהלך תרתא יומין
במדברא דאתם ושרו
במרה: ט ונמלו ממרה
ואחו לאילם ובאילם
תרי עשר מבויעין דמן
ושבעין דקצין ושרו תמן:
בעל המירות

ענית מים ושבעים תמרים ויחנו

בית יהודה

הט אויך די חירה געצירן אלע ארשער נוס די יודין האבן
גערוקט אונ ווס זיי האבן געטאהן: (ד) וסצרים מקברים:
מיט ווייזער טרויער, צו פיראקען די געשקארקענע גבורים:

שפתי חכמים

כשוקרין אותן: ו כלומר שנותן עמם אלמנה מה שכתוב ילאו בני
ישראל ביד רמה ולמח הניחו להם המלגיים ומפרש ומצרים מקברים
וגו' והיו טרודים באלס ר"ל שהיו עסוקים לקבר מתים ולא היס

הט אויך די חירה געצירן אלע ארשער נוס די יודין האבן
גערוקט אונ ווס זיי האבן געטאהן: (ד) וסצרים מקברים:
מיט ווייזער טרויער, צו פיראקען די געשקארקענע גבורים:

כשוקרין אותן: ו כלומר שנותן עמם אלמנה מה שכתוב ילאו בני
ישראל ביד רמה ולמח הניחו להם המלגיים ומפרש ומצרים מקברים
וגו' והיו טרודים באלס ר"ל שהיו עסוקים לקבר מתים ולא היס

פירוש לתורת אלהים

הייסם פי החירות אשר על פני בעל צפון ווס אזי פד
די גבורת פובכים וואס הייסם בעל צפון ונחי אונ
זיי האבן גרוט פד דעם ארם וואס הייסם מגדל:
(ח) וישי אונ וזייא האבן גצונן פון דעם ארם וואס
הייסם פי החירות ונחי אונ זיי וענין דרך גפארן
דעם ים סדרר צו דר מדבר וילכו אונ זייא זענען
גנאנגן דריי טאג אין דר מדבר איתם ויחיו בטה
אונ וזייא האבען גירוט אין מרה: (ט) וישי סמרה
אונ וזייא האבן גצונן פון מרה ויבאו אילסא אונ זיי
זענען גקומן אין אילם ויאלס שטים עשרה אונ אין
אילם אין גענען צוועלף קטאל דרונן מיט וואסר
ושבעים

הייסם פי החירות אשר על פני בעל צפון ווס אזי פד
די גבורת פובכים וואס הייסם בעל צפון ונחי אונ
זיי האבן גרוט פד דעם ארם וואס הייסם מגדל:
(ח) וישי אונ וזייא האבן גצונן פון דעם ארם וואס
הייסם פי החירות ונחי אונ זיי וענין דרך גפארן
דעם ים סדרר צו דר מדבר וילכו אונ זייא זענען
גנאנגן דריי טאג אין דר מדבר איתם ויחיו בטה
אונ וזייא האבען גירוט אין מרה: (ט) וישי סמרה
אונ וזייא האבן גצונן פון מרה ויבאו אילסא אונ זיי
זענען גקומן אין אילם ויאלס שטים עשרה אונ אין
אילם אין גענען צוועלף קטאל דרונן מיט וואסר
ושבעים

י וַנִּמְלֹךְ מֵאֵלֶּם וְיִשְׂרָאֵל עַל
יִמָּא דְסוּף: יא וַנִּמְלֹךְ מִיִּמָּא
דְסוּף וְיִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּרָא
דְסִין: יב וַנִּמְלֹךְ מִמִּדְבָּרָא
דְסִין וְיִשְׂרָאֵל בְּדִפְקָה:
יג וַנִּמְלֹךְ מִדִּפְקָה וְיִשְׂרָאֵל
בְּאֵלֹשׁ: יד וַנִּמְלֹךְ מֵאֵלֹשׁ
וְיִשְׂרָאֵל בְּרִפְיִדִם וְלֹא הָיָה
תִּכְּוֵן מֵאֵלָּעמָא דְמִשְׁתִּי:
טו וַנִּמְלֹךְ מִרִּפְיִדִם וְיִשְׂרָאֵל
בְּמִדְבָּרָא דְסִין:
טז וַנִּמְלֹךְ מִמִּדְבָּרָא דְסִין
וְיִשְׂרָאֵל בְּקִבְרֵי דְמִשְׁאֵלִי:
יז וַנִּמְלֹךְ מִקִּבְרֵי דְמִשְׁאֵלִי
וְיִשְׂרָאֵל בְּחִצְרֹת: יח וַנִּמְלֹךְ
מִחִצְרֹת וְיִשְׂרָאֵל בְּרִתְמָה:
יט וַנִּמְלֹךְ מִרִּתְמָה וְיִשְׂרָאֵל
בְּרִמּוֹן פֶּרֶץ: כ וַנִּמְלֹךְ
מִרִּמּוֹן פֶּרֶץ וְיִשְׂרָאֵל
בְּדִבְנָה: כא וַנִּמְלֹךְ מִדִּבְנָה
וְיִשְׂרָאֵל בְּרִסָּה: כב וַנִּמְלֹךְ
מִרִּסָּה וְיִשְׂרָאֵל בְּקֹהֶלְתָּה:
כג וַנִּמְלֹךְ מִקֹּהֶלְתָּה וְיִשְׂרָאֵל
בְּמוֹרָא דְשֹׁפָר: כד וַנִּמְלֹךְ

שֵׁם: י וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיַּחֲנוּ עַל־יַם־
סוּף: שְׁנֵי יָא וַיִּסְעוּ מִיַּם־סוּף וַיַּחֲנוּ
בְּמִדְבַר־סִין: יב וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַר־
סִין וַיַּחֲנוּ בְּדִפְקָה: יג וַיִּסְעוּ מִדִּפְקָה
וַיַּחֲנוּ בְּאֵלֹשׁ: יד וַיִּסְעוּ מֵאֵלֹשׁ
וַיַּחֲנוּ בְּרִפְיִדִם וְלֹא־הָיָה שֵׁם מַיִם
לָעַם לְשִׁתּוֹת: טו וַיִּסְעוּ מִרִּפְיִדִם
וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַר סִין: טז וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַר
סִין וַיַּחֲנוּ בְּקִבְרֹת הַתְּאֻמֹּת: יז וַיִּסְעוּ
מִקִּבְרֹת הַתְּאֻמֹּת וַיַּחֲנוּ בְּחִצְרֹת:
יח וַיִּסְעוּ מִחִצְרֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה:
יט וַיִּסְעוּ מִרִּתְמָה וַיַּחֲנוּ בְּרִמּוֹן פֶּרֶץ:
כ וַיִּסְעוּ מִרִּמּוֹן פֶּרֶץ וַיַּחֲנוּ בְּדִבְנָה:
כא וַיִּסְעוּ מִדִּבְנָה וַיַּחֲנוּ בְּרִסָּה: כב וַיִּסְעוּ
מִרִּסָּה וַיַּחֲנוּ בְּקֹהֶלְתָּה: כג וַיִּסְעוּ
מִקֹּהֶלְתָּה וַיַּחֲנוּ בְּמוֹרָא־שֹׁפָר: כד וַיִּסְעוּ

בעל המורים

(יח) מדבר סין. מתחלה נקרא מדבר סין
ולבסוף נקרא סיני בנחשק לוי יצחק כנור
יוד דכרות. סין יוניס הי' ענף כהן:
(יג) דפוקה. שם דפוק לכס מלך הים לים
כרסס. שתרססו שם. (כב) בקהלתה. ע"ש ויקהל עליהם קרם את וכו'.

רש"י

(יח) ויחנו ברתמה. ע"ש לה"ר ז של מרגלים שאל' (תהלים
קכ) מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה חלי גבור שנונים

דיר נעבן דר פאשער צונגן פון דיא פאשער צונגן (הצי גבור שנונים) די פאשער צונגן וויא
שפתי חכמים

לסם פמלי לעכח את ישראל: ז רבות לתוך למה קראו כאן רחמה
ונחשקם אמר קראו פארן וקיל (דכ"ט) מה שהולך לפרש מסע זו

פירוש לתורת אלהים

לשבעים אונ ויבציעו מיימיל ביימור ויחנו אונ ויי האבן
דארטן גירומ: (י) ויבציעו אונ ויי האבן גצונן פון אילם
אונ האבן גירומ ביי דעם ים סוף: (יא) ויבציעו אונ
וי האבן גצונן פון דעם ים סוף אונ האבן גירומ
אין דר וויספעניש סין: (יב) ויבציעו אונ ויי האבן
גצונן פון דר וויספעניש סין אונ ויי האבן גירומ
אין דפוקה: (יג) ויבציעו אונ ויי האבן גצונן פון

ויהו ויחיו ברתמה. דר ארם קט געוויסן פארן. גאר פיר
וים רופט מען אים רתמה (על שם דרע של פנגלים)
וועגן די דשון וים די פנגלים האבן גרעט אויף דעם
ארם (שנאמר) ווי עס שטייט אין פסוק (מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה)
דיר נעבן דר פאשער צונגן וים וועסטו פארדינען פון דיא פאשער צונגן (הצי גבור שנונים) די פאשער צונגן וויא

שפתי חכמים
יחור משאר כל המסעות מפני שפה כתיב ויסעו מחלרות ויחשו
ברחמם וכפרשת כהעלותך כתיב וחזר כבשו העם מחלרות ויחשו

לשבעים אונ ויבציעו מיימיל ביימור ויחנו אונ ויי האבן
דארטן גירומ: (י) ויבציעו אונ ויי האבן גצונן פון אילם
אונ האבן גירומ ביי דעם ים סוף: (יא) ויבציעו אונ
וי האבן גצונן פון דעם ים סוף אונ האבן גירומ
אין דר וויספעניש סין: (יב) ויבציעו אונ ויי האבן
גצונן פון דר וויספעניש סין אונ ויי האבן גירומ
אין דפוקה: (יג) ויבציעו אונ ויי האבן גצונן פון

מִהָר־שֶׁפֶר וַיַּחֲנוּ בַחֲרָדָה: כה וַיִּסְעוּ
מִחֲרָדָה וַיַּחֲנוּ בַמִּקְהֶלֶת: כו וַיִּסְעוּ
בַמִּקְהֶלֶת וַיַּחֲנוּ בַתַּחַת: כז וַיִּסְעוּ
מִתַּחַת וַיַּחֲנוּ בַתְּרַח: כח וַיִּסְעוּ מִתְּרַח
וַיַּחֲנוּ בַמִּתְקָה: כט וַיִּסְעוּ מִמִּתְקָה
וַיַּחֲנוּ בַחֲשֹׁמֹנָה: ל וַיִּסְעוּ מִחֲשֹׁמֹנָה
וַיַּחֲנוּ בַמִּסְרוֹת: לא וַיִּסְעוּ מִמִּסְרוֹת
וַיַּחֲנוּ בְּבִנְיָעֶקֶן: לב וַיִּסְעוּ מִבְּנִי־עֶקֶן
וַיַּחֲנוּ בַּחֹר הַגְּדֻגָּד: לג וַיִּסְעוּ מִחֹר
הַגְּדֻגָּד וַיַּחֲנוּ בְּיִטְבְּתָה: לד וַיִּסְעוּ
מִיִּטְבְּתָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵבְרֹנָה: לה וַיִּסְעוּ
מִעֵבְרֹנָה וַיַּחֲנוּ בְּעֵצִין גִּבֹּר: לו וַיִּסְעוּ
מִעֵצִין גִּבֹּר וַיַּחֲנוּ בַמִּדְבָּרָצֵן הוּא
קֹדֶשׁ: לו וַיִּסְעוּ מִקֹּדֶשׁ וַיַּחֲנוּ בַּהֹר
הַהָר בִּקְצֵה אֶרֶץ אֱדוֹם: לח וַיַּעַל
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הָהָר הַהוּא עַל־פִּי
יְהוָה וַיָּמָת שֵׁם בְּשֵׁנֶת הָאֲרָבָעִים

מִטֹּרָא דְשֶׁפֶר וַיִּשְׂרוּ
בַחֲרָדָה: כה וַיִּסְעוּ
בַחֲרָדָה וַיִּשְׂרוּ בַמִּקְהֶלֶת:
כו וַיִּסְעוּ בַמִּקְהֶלֶת
וַיִּשְׂרוּ בַתַּחַת: כז וַיִּסְעוּ
מִתַּחַת וַיִּשְׂרוּ בַתְּרַח:
כח וַיִּסְעוּ מִתְּרַח וַיִּשְׂרוּ
בַמִּתְקָה: כט וַיִּסְעוּ
מִמִּתְקָה וַיִּשְׂרוּ בַחֲשֹׁמֹנָה:
ל וַיִּסְעוּ מִחֲשֹׁמֹנָה
וַיִּשְׂרוּ בַמִּסְרוֹת:
לא וַיִּסְעוּ מִמִּסְרוֹת וַיִּשְׂרוּ
בְּבִנְיָעֶקֶן:
לב וַיִּסְעוּ מִבְּנִי־עֶקֶן
וַיִּשְׂרוּ בַּחֹר הַגְּדֻגָּד:
לג וַיִּסְעוּ מִחֹר הַגְּדֻגָּד
וַיִּשְׂרוּ בְּיִטְבְּתָה: לד וַיִּסְעוּ
מִיִּטְבְּתָה וַיִּשְׂרוּ
בְּעֵבְרֹנָה: לה וַיִּסְעוּ
מִעֵבְרֹנָה וַיִּשְׂרוּ בְּעֵצִין
גִּבֹּר: לו וַיִּסְעוּ מִעֵצִין
גִּבֹּר וַיִּשְׂרוּ בַמִּדְבָּרָצֵן
הוּא קֹדֶשׁ: לו וַיִּסְעוּ מִקֹּדֶשׁ
וַיִּשְׂרוּ בַּהֹר מִקְדָּשׁ
אֶרֶץ אֱדוֹם: לח וַיַּעַל
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֶל־הָהָר
עַל מִקְדָּשׁ דְּבִי וּמִית תַּמָּן
תִּרְ"א וַיַּעַל אֶהֱרֹן אֶל־הָרִים כִּי כֹהֵן
בְּעַל הַמִּדְבָּרִים

(כה) בַּמִּקְהֶלֶת. ע"ש וַיַּקְהֵלוּ עַל מִשֶּׁה
וַעַל אֶהֱרֹן: בַּמִּקְהֶלֶת. כ"י כֹהֵן וְאֶהֱרֹן בַּמִּקְהֶלֶת
מִמִּדְבָּר פ"י מִמִּדְבָּר תַּלְמִידִים שְׂהִים נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיַּחֲנוּ בַּמִּקְהֶלֶת מִלֵּאד שֶׁנֶּעֱשׂוּ קִהְלוֹת לִי שִׂירָה:

בית יהודה

עַם נְהַלִּי רַחֲמִים: (לח) עַל פִּי ה'. מִלֵּאד שְׁמֹת ח בְּנִי־קֹהֶלֶת: שֶׁאֲרָעָה פִּיִּלְוֹנוֹס אֶשְׁמַרְקֶר קִעְנָשׁ וַאֲרָקִשׁ וַיִּזְכֹּר
פִּירִי קִעְנָשׁשׁ (עַם נְהַלִּי רַחֲמִים) מִיִּסְעֵי בְּרַעֲנֵנְדִינֵעַ קוֹיִלִּין פֹּה דִי תַאֲלִין נְאֻם הַיִּישָׁת וְהָם, אִין דִי קוֹיִלִּין בְּרַעֲנָשׁ
לְאֻנֵּן דִּר פִּיטֶר, אִין בְּרַעֲנָשׁ לְאֻנֵּן דִּר פִּיטֶר וְדִר שְׁאֲרָאָה פֹה דִי לְשׁוֹן תִּרְעֵעַ אֻנֵּן פִּאֲשִׁשְׁקִים נְוִם דִּי מִרְגְּלִים הֶאֱבִיעַ
בְּרַעֲנָשׁ, דִּרְבִּיעֵר וְהָם מִעַן דַּעַם אֻנֵּן רַחֲמִים: (לח) וַעַל פִּי ה'. נְאֻם רִשְׁשִׁי (בְּלִפְדִּי שִׁמְשׁ בְּנִשְׁקִי) דִּר פִּסְתִּיק לְרַעֲנָשׁ אֻנֵּן

שפתי חבמים

בַּמִּדְבָּר פִּאֲרֹן לִיפ ע"ש לְשׁוֹן תִּרְעֵעַ וְדִי כְלֹמֶר שֶׁכֹּל מִקִּים אֶחָד: ח כְּלֹמֶר עַל פִּי ה' נִדְרָה לִנְפִי וְלִאֲחֵרִי וַעַל אֶהֱרֹן עַל פִּי ה' וְקִרִי

פירוש לתורה אלהים

דַּעַם לְאֻנֵּן אֶל־הָרִים אֶדוֹם: (לח) וַעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אִין אֶהֱרֹן
הַכֹּהֵן אֹרֶף גִּנְאָנֵן אֶל־הָרִים הָהָר אֹרֶף דַּעַם בִּאֲרָג וְאֻם
הַיִּישָׁת הָהָר עַל פִּי ה'. דִּרְבִּיעֵר נְאֻם בְּרִיד נִישָׁת
שֵׁם אֻנֵּן עַר אִין דִּאֲרָטֵן גִּשְׁמִאֲרָבֵן בְּשִׁנֵּת הַיִּדְבָּנִים אִין
דַּעַם פִּעְרִיצִיגְטֵן יֶאֱרֹ לְבִית וְאֻם דִּיא קִינְדֶּר פֹּה
יִשְׂרָאֵל יַעֲנִין אֶרֶם גִּנְאָנֵן פֹּה דַּעַם לְאֻנֵּן מִצְרִים

לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
 בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ :
 לֹם וְאַהֲרֹן בְּן־שָׁלֹשׁ וָעֶשְׂרִים וּמֵאֵת
 שָׁנָה בָּמָתוֹ בְּהַר הָהָר : מ וַיִּשְׁמַע
 הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עָרֹד וְהוֹאִי־יֵשֵׁב בְּגִב
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בָּבֶא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :
 מֵא וַיִּסְעוּ מֵהַר הָהָר וַיַּחֲנוּ בְּצִלְמָנָה :
 מֵב וַיִּסְעוּ מְצִלְמָנָה וַיַּחֲנוּ בְּפוֹנֵן :
 מֵג וַיִּסְעוּ מְפוֹנֵן וַיַּחֲנוּ בְּאַבְתָּ : מֵד וַיִּסְעוּ
 מֵאַבְתָּ וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הַעֲבָרִים בְּגִבּוֹל
 מוֹאָב : מֵה וַיִּסְעוּ מֵעֵיִם וַיַּחֲנוּ בְּדִיבֹן
 נָד : מו וַיִּסְעוּ מִדִּיבֹן נָד וַיַּחֲנוּ בְּעֵלְמֹן
 דְּבִלְתִּימָה : מו וַיִּסְעוּ מֵעֵלְמֹן

בשנת ארבעין למפק
 בני ישראל מארעא
 ד כ צ ר י ס בירחא
 חמשאה בחד לילהא :
 לם ואהרן בר מאה
 ועשרין ותלת שנין כד
 מית בחר מורא :
 מ ושמע כנענאה מלכא
 ד ע ר ד והוא יתב
 בדרומא בארעא דכנען
 במיתי בני ישראל :
 מא ונמלכו מחור מורא
 ושרו בצלמנה: מב ונמלכו
 מצלמנה ושרו בפונן :
 מג ונמלכו מפונן ושרו
 באבות : מד ונמלכו
 מאבות ושרו במנות
 עבראי בתחום מואב :
 מה ונמלכו ממנותא ושרו
 בדיבון נד : מו ונמלכו
 מדיבון נד ושרו בעלמן
 דבלתימה : מו ונמלכו

תרמ"א פ"ה כפרח ח' דלתימה ימות ס :

בית יהודא

שהרן איז געשארקן בלשקה, הקב"ה הט אנגערירט זיין
 מו"ה די מו"ה פון אהרן און דע פון אים ארויסגעצויגן
 זיין גשקה : (מ) וישמע הכנעני, זאגט רש"י (וולקד) דער
 פסק קבט דיה לערנען שמיחת אהרן היא השבעה דם
 הערנג נוס דר כנעני הט געוירט, איז גווען דם ששארקן
 פון אהרן, ער הט געהערט אהרן איז געשארקען וישארקען
 זענן אוועקגעצויגן ויכסבור ששקה רשות להלחם בישראל
 יודין ויפיקה חור ויחקה דריבער שרייבט דאס דא די תורה
 גיהערט : (מר) ובעי הקברים, זאגט רש"י ולשון הרבות (גלים) ויסקע היינער און איינגעפארענע היינער זענען
 געטרען אויף דעם ארט (כפ) וויא עס שטייט אין פסק (ג'י) השדה צו די בערג פון פערד, נאך שטייט אין פסק וישט
 שפתי חכמים

רש"י

(מ) וישמע הכנעני, כאן למדך שמיחת אהרן היא
 השמטה מן עמלקו ענני כבוד וכסבור שנתה רשות להלחם
 בישראל לסיכך חור וכתבה : (מר) בעי העברים, לי
 חרבות וגלים כמו (מיכה ח) לשי השדה (תהלים עט) שמו

ענני כבוד ווי"ה די וואלקנס נוס זענען גווען ארום די וידין
 האט ער געמיינט מען מען זיין האלבען מלחמה מיט דיא
 נאך אמהא ועיין ש"ח מיר זאלן וויסן נוס דר כנעני הט
 ויסקע היינער און איינגעפארענע היינער זענען
 צו די בערג פון פערד, נאך שטייט אין פסק וישט

אשר דליכא למיור שמע מה שאמר הקד אחריו כי כל ישראל
 דרך האחרים אל כל כאן לא נפרס אחריו מידי לכך מוכיח כאן שמיחת
 פירוש להורת אלהים

בחדש אין דעם פינפטן חודש באהרן אין איין טאג
 אין חודש : (למ) זאגט דער פסק ויהרן און אהרן
 איז אלט גווען הונדערט מיט דריי און צוואנציג
 יאר במתו אז ער איז גישארקן אויף דעם בארג
 נוס הייסט הור ה' : (מ) וישמע הכנעני מלך ערד און
 דר כנעני דר מלך פון ערד נוס ער ויצט אין דרום
 זייט פון דעם לאנד כנען הט ער דר הערט כנעני
 ישראל אז די קינדר פון ישראל קומען אן [ייו ימי] :
 (מא) וישע און זיי האבן געזען פון דעם בארג הור
 סתר און האבן גירוש אין צלמנה : (מב) וישע און

בְּבִלְתִּימָה וַיַּחֲנוּ בְּהַרֵּי הָעֵבְרִים
לִפְנֵי נָבוֹ: מִח וַיִּסְעוּ מִהַרֵּי הָעֵבְרִים
וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ:
מִט וַיַּחֲנוּ עַל־הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשֻׁמָּת
עַד אֲבֵל הַשָּׁטִים בְּעֶרְבַת מוֹאָב:
ס שְׁלִישִׁי חֲמִישִׁי כִּשְׁחָן מַחֲבִירִין וַיַּדְבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן
יְרֵחוֹ לֵאמֹר: נָא דַבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן:

מעלמון דבלתימה ושרו
במורי העבראי הקדם
נבו: מח ונסעו במורי
העבראי ושרו במישריא
דמואב על ירדנא דירחו:
מט ושרו על ירדנא מבית
ישומות עד מישר שטין
במישריא דמואב:
ג ומליל יי עם משה
במישריא דמואב על
ירדנא דירחו למימר:
נא כלל עם בני ישראל
ותימר להון ארי אתון
עברין ית ירדנא לארעא

תולדות אהרן

יחזו על פירושיו זה וזה ע"י חס
שנים חל ירדן כנורס כס:

רשב"ם

(מס) יחזו על הירדן וגו' כערבות מאב. ס סנדבר ה' אל סבה כערבות מאב על ירדן ידח

בית יהודא

רש"י

את ירושלים לעינים וזו האבן נקראת ירושלים צו עקב פון
די איינגעפאלענע היינער: (מס) ובית הישומות עד אב
השמים. ואנס רש"י (פאן לךדף) דא לערונט דיה דער
פסוק (שער כנח: ישראל יב מל) די מתנה פון יורדן קט
פארנומען אפלאץ פון צוועלף תחום שבת, קט איז דריי
מיל ודאס רבא בר בר חנה לדידן הו' זי מרא אחרא ווארט
רבה בר בר חנה קט געזאגט איה האב געזען דעם ארס
פון די יודישע מקנה אין דער מדבר איז ער גרויס רבוי
מיל: ואב השמים. ואנס רש"י (מישר ש' שבים אבל שבי)

אח ירושלים לעינים: (מס) מבית הישומות עד אב
השמים. כלן לודך שיעור מהנה ישראל י' מיל. דלחר
רבה בר בר חנה לדידן חזי לי ההוא אחרא וכו': אבל
השמים. מטר של שמים אבל כ שמו: (נא) כי אהם
עברים את הירדן וגו' והורשהם וגו'. והלא כמה
פעמים הוזהרו על כך אלא כך אמר להם משה כשאתם
עוברים בירדן ציבש ע"מ כן העברו. ואם לאו מיס כלן
וטועפין אתכם וכן מליון שלמה להם יהושע בעודם בירדן:

ד' ישיבער פלאין פון שטים איז גווען וזין נאמען אב' -
רש"י (והלא כמה פעמים הירדן על כך) וזין זענען דאך
אין ארץ ישראל זאגן וזין ארויסגעצויגען די כנענים מיט
משה געזאגט צוא דוא וזין וקשאתם עברים בירדן ב'בשה
זאגט איר דאמאס געדינקן אז איר גייט אוף דעם קנאי איר זאגט
(וואס לאז) אונ אויב איר וועט גיט אז טראכטען (מיס גאין ושישין אהבם) וועלן קומען די וואסער אונ וועלן איה
פארפלייצן וכן מצינו שאמר להם יהושע בעדן בירדן. אונ אז געפינען מיר ביי יהושע ווען די יודין זענען געווען אין
ירדן קט ער צו זיין געזאגט איר זאגט געדינקען איר גייט אריבער דעם ירדן טרנקען איה דעם קנאי איר זאגט

ד' ישיבער פלאין פון שטים איז גווען וזין נאמען אב' -
רש"י (והלא כמה פעמים הירדן על כך) וזין זענען דאך
אין ארץ ישראל זאגן וזין ארויסגעצויגען די כנענים מיט
משה געזאגט צוא דוא וזין וקשאתם עברים בירדן ב'בשה
זאגט איר דאמאס געדינקן אז איר גייט אוף דעם קנאי איר זאגט
(וואס לאז) אונ אויב איר וועט גיט אז טראכטען (מיס גאין ושישין אהבם) וועלן קומען די וואסער אונ וועלן איה
פארפלייצן וכן מצינו שאמר להם יהושע בעדן בירדן. אונ אז געפינען מיר ביי יהושע ווען די יודין זענען געווען אין
ירדן קט ער צו זיין געזאגט איר זאגט געדינקען איר גייט אריבער דעם ירדן טרנקען איה דעם קנאי איר זאגט

שפתי חכמים

שמע חס ויתחן של אהרן חס כביית שנים חכמים ס: י' כינו ג'
כראות דמית הישומות עד אבל השמים יב מל ס: כאל חן פירוש

אהרן וכו'. א רל ללמד שניהם אהרן הוא השמוע' דמית ואלהן
כן קב' סנה במוחו וישמע הכנעני אבל כפי חק לא ידעו מה שמוע

פירוש לתורת אלהים

(נא) דבר רייד צו די קינדר ישראל ופארם אליהם אונ
זאלסט צו זיי אזי זאגן כי אז איר וועט איבער פארן
דעם ירדן אל ארץ כנען צום לאנד כנען אז איר
וועט איבער פארן דעם ירדן אין דר טריקענש זאלט
איר אוף דעם קנאי איבער פארען אז איר זאלט
טאן וואס ווייטער אין די פסוקים וועט שטיין אונ
אז איר וועט גיט איבער פארן אוף דעם קנאי וועלן

עברים פר נבו: (מס) ויסע אונ זיי האבן געזען פון
די עקרג פון עברים אונ זיי האבן גירוש אין דעם
פלון פון מואב על ביא דעם ירדן ירחו: (מס) ויחזו
אונ זיי האבן גירוש ביי דעם ירדן פון בית הישומות
עד ביו אב' השיטים אין דעם פלון מואב: (ג) וידבר
יי אל משה קט נאט גרעט צו משה בערבות אוף דעם
פלאץ קט היינט ערבות מואב לאס אזו צו זאגען:

גַּב וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-כְּלִישְׁבֵי הָאָרֶץ
 מִפְּנֵיכֶם וְאַבְדֶתֶם אֶת כָּל־
 מִשְׁכֵּיתָם וְאֶת כָּל-צִלְמֵי מִסְכֹּתָם
 תֵּאבְדוּ וְאֶת כָּל-בְּמוֹתֵם תִּשְׁמִידוּ:
 גַּב וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-הָאָרֶץ וַיִּשְׁבְּתֶם
 בָּהּ כִּי לָכֵם נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ
 לְרִשְׁתָּהּ אֹתָהּ: נָד וְהִתְנַחֲלֶתֶם אֹתָהּ

דְּכַנְעֵן: גַּב וְהִתְנַחֲנוּ יֵת
 כָּל יִתְבִּי אֲרַעָא מִן
 קְדָמִיכוֹן וְתִבְדְּנוּ יֵת כָּל
 בֵּית מִנְדְּהוֹן וְיֵת כָּל
 צִלְמֵי מִתְבַּתְהוֹן תִּבְדְּנוּ
 וְיֵת כָּל בְּמִתְהוֹן תִּשְׁצוּן:
 גַּב וְהִתְנַחֲנוּ יֵת יִתְבִּי
 אֲרַעָא וְהִתְנַחֲנוּ בָּהּ אֲרִי
 לְכוֹן יִתְבִּית יֵת אֲרַעָא
 לְמִיבִית יֵת: נָד וְתִתְנַחֲנוּ
 רָנָא וְהִתְנַחֲנוּ אֶל כָּל יִתְבִּי מִלְּךָן מִסֵּט לָהּ

בעל המורים

סמס. משכיות היינו בית עמים שלהם והמלך ע"ז לרד לשלם אחיהם דכתיב ואבדתם את שם: (גב) והתנחלתם: כי ככל וליד נבי
 סמס דעכר לחיפס לקרקעות: ד"ס נחלם כמסוק של א' הי"ל ב"ד נוקמות כסר ובניסור יבשלה ונחפס סיס אבסוק מתחיל
 ומסיים בנחלם לומר שנחפסו שלא יגורל אפי' רחוק זה מזה אין לשטת:

בית יהודה

רש"י

מאריענן די עבודה ויהוה פון איינער לאנד: (גב) והורשתם
 מיינט מען (נכרשתם) איר נועם זיי פארשרייבן: ופשוטתם.
 זאמס רש"י (כתריטב) ניו דר פרגום מיינטשט (בית סבתהו)
 די שטובין וואס זיי בויען ובייען זיך דארטען צו זייער
 עבודה וזה נ"ס שם שיהיו מסבין את הקרקע ברצפת אגנים
 של ישיש נויש זיי פלענען בדקען די עדר ודי פארלאגען
 פון זייערע קאפיטערס מיט מארקטארע שטיינער (השטחות)
 עליהם בפישום ידים ורגלים) זיי זאלן זיך בויען איהן איהן
 די שטיינער מיט דעם נאנצען קערפער אויסגעצויגען דא
 גיט מאכן אזו (כדרכיה) וזיא עס שטייט אין פסוק (ואכן משכית לא תהיו בארצם השטחות עמיה) אמרמאר
 שטיינערענע פארלאגען זאלט איר גיט מאכען אין איינער לאנד צום בויען זיך איהן איר: ופשוטתם. מיינט מען
 (כתריטב) וזיא דער פרגום מיינטשט (כתריטב) זייערע געמאכענע מאטריאלענע גאסער און גאסער
 קופער, מעש, איידן. און נאך אנדערע מאטריאלע, וואס נוערש געמאכען און געמאכען: (גב) והורשתם את הארץ
 מיינט מען (הורשתם אותה ממשכיה) אויב איר נועם ארויסשרייבען זיי איינציגע געמאכענע פון לאנד, אז איר
 אלליין נועם בלייבען וואוינען אין לאנד (וואו וישבתם בה) באמאס נועם איר זיצען אין לאנד וותכלו להקיים בה
 איר נועם קענן בלייבן אין לאנד (ואם זא) אויב איר נועם גיט ארויסשרייבען זיי איינציגע געמאכענע פון לאנד (ואת תכלו)

דעת ר' חיים

רש"י

הענין מיט די פיס, דרייבן דא די תורה געבאטן מיר זאלן
 גיט מאכן אזו (כדרכיה) וזיא עס שטייט אין פסוק (ואכן משכית לא תהיו בארצם השטחות עמיה) אמרמאר
 שטיינערענע פארלאגען זאלט איר גיט מאכען אין איינער לאנד צום בויען זיך איהן איר: ופשוטתם. מיינט מען
 (כתריטב) וזיא דער פרגום מיינטשט (כתריטב) זייערע געמאכענע מאטריאלענע גאסער און גאסער
 קופער, מעש, איידן. און נאך אנדערע מאטריאלע, וואס נוערש געמאכען און געמאכען: (גב) והורשתם את הארץ
 מיינט מען (הורשתם אותה ממשכיה) אויב איר נועם ארויסשרייבען זיי איינציגע געמאכענע פון לאנד, אז איר
 אלליין נועם בלייבען וואוינען אין לאנד (וואו וישבתם בה) באמאס נועם איר זיצען אין לאנד וותכלו להקיים בה
 איר נועם קענן בלייבן אין לאנד (ואם זא) אויב איר נועם גיט ארויסשרייבען זיי איינציגע געמאכענע פון לאנד (ואת תכלו)

שפתי חכמים

רש"י

אל תכל מוסר ונפ' כל ר' האריך רש"י וי' והתנוסע שתרנס הכל מוסר
 פתר הענין ולא כ"ל: ל דלי פירושו לכן ירועה הל' וירשעה ח"י דלי
 פירושו ירועה לא הל' מפניס דלון מלת מפניכס נופל אירועה: מ פ"י
 שרועה לכוזית דמוסות ל' רלסא כדכתיב קרף וכן משנית וגם
 דולס לכוזית מה שפי' להשתחות עליה כפירוש ד"ס רנלי' מדכתיב
 להשתחות עליה וכתיב נבי וספ' להשתחות לך אלנה דהיינו פשוט
 ידים ורגלים: ג נפטי שרועתם לכן גירוש הוא ומה שכתוב את
 סאדן דלא לומר יושבי סאדן: מ דלילס הא כנר כתיב והירשעה
 תחכננו מהעורבים הככללים את אליהו ותיו מביאים אצלו לחם ובשר בכרך ולחם ובשר כנר ומביאיו של ירושעם היו מביאים
 לו ולא היו רוצים ליכנס לביתו של האבא להביא מיטס מפני ע"ז שהיתה כביתו ונ"ל דלא לא היו כשעם דהלמוד בפרק קמא דחולין
 דנסיק והעורבים מביאים לו וכו' וא"ר יהודה א"ר מבי סבתי דחאבא:

פירוש לתורת אהיה

קומען די וואסער און וועלן איהן פאר פלייצען:
 (גב) והורשתם און איר זאלט פארשרייבן את כל יושבי
 הארץ אלע ווס יוצן אין דעם לאנד פנענס פון צו פאר
 איהן וואבדעם און איר זאלט מאכן פאר לידן את כל
 משכיות אלע וזייערע גיפלאסערטע היינער וואס
 זענן אום גפלאסערט מיט מערמיר שטיין קען
 זאל זיך דרוף בויען צו דר עבודת פוכבים ואת כל
 צלבי פסלותם און אירע גאסענע בילדן פון פוכבים
 זמןלות האבדו ואלט איר טאכין פאר לידען ואת כל

במדבר לג מוסעי **רה**

יֵת אֲרָעָא בְּעַד בָּא
 לְזַרְעֵתְכוֹן לְסִמְיָא תַּסְנוֹן
 יֵת אַחֲסִנְתְּהוֹן וְלִזְעִירֵי
 תַּזְעִירוֹן יֵת אַחֲסִנְתְּהוֹן
 לְדִיפּוֹק לָהּ תַּמּוֹן עַדְבָּא
 דִּי לָהּ יְהִי לְשִׁבְמִי
 אֲבָהֵתְכוֹן תַּחֲסִנּוֹן יְהִי וְאִם
 לָא תִתְּרִכּוֹן יֵת יִתְּבִי
 אֲרָעָא מִן קַדְמִיכוֹן וְיְהִי
 דִּי תִשְׁאָרוֹן מִגְדוֹן לְסִנְעוֹן
 נִטְמֵן נִין לְקַבְלִיכוֹן
 וְלִמְשָׁרְיוֹן מִקַּבְלִיכוֹן
 כַּעַל הַמִּזְבֵּיחַ

בעל המורים
(נה) וללמידה. לשון אלה שיקרא עליהם
במנון ולמה :

היו"א ואם לא תורישו את יושבי הארץ מעלה יא :

בית יהודה

בצדקת. לשון אפי יסר אתכם משופים, שום לסות : ולצמיחם. גם החם
מציני קוצים המוקים העינים, שחם בן סרוק חסרו עם ואל מצנים וקחרו.

(פה) לשכים בעיניכם . לשון קוצים וסידים הנוקבים את העינים כמו הנני שך
את דברך באינים . ובספר יהושע מוכיח שם והיו לכם לעז ולשוקש ולשטות

גיש קעגן באַייג

הַתְּקִיפִים בְּהַן וְנֶעַם אִיר יוֹם קִצְוֹן בְּיָיִיבִין וְהִתְקֵן אִין אֶבֶר:
(וְהָ וְלֹא אֶשֶׁר יֵצֵא לוֹ שְׂקֵהוּ. וְאִנֶּכֶּן רִשְׁי' וְהִתְקֵן קִצְרֵהּ וְהָאֵל)
דְּרִפְסֵן אִין אֶקְרִיעֵהּ, עִם פִּעֲלֵהּ וְיוֹאֲרֵהּ, אִזֵּל דְּרִאָה:
לְשׁוֹנִין אִין פִּסְקֵן, וְלֹא קִסֹּף אֶשֶׁר יֵצֵא לוֹ שֶׁהָ הִתְקֵן לוֹ (וְהִתְקֵן)
דְּרִאָה וּזֶם וְנֶעַם אֶרֶזֶקִינִין וְצִדְעִם מִקְנִישׁ וְצִדְעִם שְׁכֵמֹן
מִטֵּם אֶמְדָּה. וְיִהְיֶה דְרִאָה צִדְעִם מִקְנִישׁ וְצִדְעִם שְׁכֵמֹן:
וְיִכְסֹּת אֶת־הַכֶּסֶף. וְאִנֶּכֶּן רִשְׁי' (וְלֹא חֶשְׁבִּין) יִצְאֵהּ מִכֶּסֶף: וְיִי
אֶבֶר אִין גְּשִׁיטֵלֵט מִקְרִיאָנִין יִתֵּן דְּרִאָה מִכְּסֵיבֵיהּ וְיִתֵּן
מִכְּסֵיבֵיהּ וּזֶם אֶרֶזֶקִינִין אֶמְדָּה פִּין מִכְּסֵיבֵיהּ (וְלֹא אֶשֶׁר)

(נד) אל אשר יצא לו שמה. מקרא קצר הוא זה אל מקום אשר יצא לו שמה העורלו היה: למחות אבותיכם. (כ"ב קיז) לפי השבט ע יוצא מזרים. ד"א בשנים עשר גבולין פ כמנין השבטים: (סג) והיה אשר הותירו מהם. יהיו לכם צ לרעם: רשכים בעיניכם. ליתדות המנקרות עיניכם. תרום של יתדות שכיבא: ורצנינם. פתירות. פתירות לשון מוכות. ק קולות הסוככת אתכם לשגור ולכלות אתכם מחיו יולא ונא: וצדרו אתכם. כתרומת:

זיין געמיינט, געווארען איינע צוועלף טייל, וואס עס איז
 תלמודי סתם. די פערטער וואס איז וועט לאזען וואהנען אין
 זייערעם, דורך זיין וועט איינע שרייבער ווייזן וועלכע
 וועלן זיין וואס שרייבערעס וואס וועלן איינשטעלן איינער
 שרייבער, פערטער וועלכע דער פערטער שרייבער (אויסגעבן)
 מען פארשטעלען, די פערטער וועלן זיין די וואס איינער
 ענדער וואס וועלן איינשטעלן אונז וועלן איינער
 צו קומען: וועלכע אונז, נאנט רש"י (הערשט) וואס דער

נאך אַזשט און (פֿאַנפֿטן יאָר־בײַדן) פֿאַנפֿטן הַשָּׁפִּטִים דײַ אַנֶר
 דר צאָל פֿון דײַא שטֶטִים, צווערף שטֶטִים: (גדל והדרה אֶשֶׁ
 אַרץ וּשְׂרָאֵל) (דײַ קֶבֶט לִרְהוּ וּי וועלן זײַן צו אײַך צום
 זײ וועלען זײַן (הַדְרֵה) הַמְּקָרִים אַז אײַנעם) דײַ פֿעֶלֶקע
 אײַנען (הַרְגוּ) שׁל יְהוּדָה שׁוֹבִימֵי אײַך דעם נאָרם יְהוּדָה
 זאָט רשׁ"י (וּפְהִימֵם כִּי הַפְּתִירִים לָשׁוֹן סוֹסֶכֶת) צוֹנִינִים מײַנע
 הַמִּסְכָּת אַהֲבֵם לִפְנֵי וּלְבָלֵדוּ אַתְּבֵם מִצֵּין יִצְחָק (בֵּין בֵּין) וּזְמַן
 פֿאַרשׁלִיפֵנִם זײַ וועג, גוט אַרויס צו זײַן אונז נױט אַרײַ

שפתי

נחלקו האנן שאלו לבנות מעוט אבותם וקולו ורבו ונתן דמות
 להן כדן נחלקו ר' שמואל ור' אבהו התקן האנן ומה לא חקיקו
 לבנות שבת אבותם עקבה נחלו ו' חו' ומה שבת ר' יוחנן
 לכל הפירושים קדם חסו למעט אבותם לא הלין לא לבנות אבותם
 ומה לבנות לא הלין אלא שכן ולמדנו מן הלין נחלו ומה חסו שבתות
 לא רבי' לבנות אולי רבי' נחל ומה קדם לא לבנות אבותם ולא הלין
 אלא לבנות מעוט ל' כן נקטם ראובן: ר' יוחנן לא שבתקרא שבת
 אלא שבתו שבת ל' כן בדין חסו לבנות ועוד שכן קד' חסו ומה ר' ש
 גמל שבתו שבת ודמי' ומהו שבתקרא ומהו ל' אלא לבנות מעוט
 חסו ומהו חסו ל' אלא לבנות אבותם לא רבי' חסו ומה
 אלא לבנות לבנות חסו: מ' שכן שבת שבתו ומה שבתקרא:

והכל להחזיק ולהתחלתם ונוי אלם באחר זה ונחמנו שם חורוס
 חורוס חורלו תהיה: דן יכאן על פיהם תפריבו שנים צפח
 דשם חשנה שפירבו חתקו יכאן חורוס צפח יללד ין שם צפח
 לחנה פלוגתה נכס (דף קי) חנה לנוד לחנה חתק ונוי על כיו
 החק נחור וסם ין לחנה חורוס חור וכן ין לחנה נחוד לחה
 חתק חתק על ונאח חורוס נאח: ונאח חתק חורוס ונחם דשית
 נחם לוי שפרם לולי חשנה חתה ו כיו: פ רל דלי: גבול חקק
 על שטח ון גבול חרין חל גבול חשנה ונאח חורוס חורוס
 צפח יחור ונוי חור על חקקו שטח חור חור חנה חתק חתק
 ונחמה חל חקקו חור על חשנה גבול חתק ונחם חנה: חר
 חל חתק חתק חור על חשנה חתק חתק חתק חתק חתק חתק

פירוש לתורה

די עקבות פון איינער געלשן וואלט איר מאכען ארבעט: (נה) וואס לא הודיש אונז איר וועט נישט פאר שטייבן את ישיבתי הקדש ריא וואס וואס אין דעם לאנד שטייב פון פאר אייך ווידה אונז דעם וועט נישט איר וועט אונזער לאזען פון וואס לשים בעצמם וועלן וואס צו אייך ווין צו נעגיר אדער צו

אין אין אים פיר טענענשטן נאָלם איר כערין זיין
אָרפּ איר נאָלם אים געבן אנדערן חלק וועגן אונ
צו אזו אשכט וואס אין אים אין ווייניג טענענשטן
פּאָס נאָלם איר טינערען זיין נחלה אל צו דעם
אָרט אַזש ווס עס וועט אים גלאַלן דאָרטן דער
טור לו יריה נאָל צו אים זיין לפסות אבותיכם צוא

ויעקון לכוני על ארעא די
אתון יתבין פה: ט ויהי
במא די חשבת למעבד
להון אעבד לכוני: א ומלי
יו עם משה מימר:
ב פקד ית בני ישראל
ותימר יתון ארי אתון
עלין לארעא דכנען דא
ארעא די תתפלג לכוני
באחסנא ארעא דכנען
לתחומהא: ג ויהי לכוני
רוח דרומא מפדברא
דצון על תחומי אדום ויהי
ת"א אין נעון לזכור סהדין נח:
רשב"ם

אך אני מפרשו לשון נכנס שלם. שהרי שם
כבר אשר קצילו רעב יאכל ואל מצותי יקחון
ושאף צבים חילם כלומר הלשמי הרעבים
והמזיקים כל חיה כל נשמה ואדם כחידים אדם כחידים אדם אדם
לכם שלא תחיה אדם חלל לכם בחילה. רבינו קני פירש וציר תחומין וצ"ל אשר בקוצר כי תחלה פירש וכתוב גבול דרום ואליכ
גבול ספרד כי דים גדול הוא גבול ספרד ואחר כך צפון ואח"כ מזרח: (ג) על ידי אדום. סוף סוף לאדום:

רש"י

(ב) וזאת הארץ אשר הפול לכם וגו'. לפי שהרבה
מלות נהגות בלחץ ולכן נהגות בחול' לזרץ הנורד לכתוב
מזריר גבול רוחהיה סביב. לומר לך מן הגבולים הללו
ולפנים המלות נהגות: הפול לכם. על שם שחלקה
בגבול נקראת חלקה לשון שפלה. ומ"א חומר ע"י שהשל
הקב"ה שריה של ע' אומות מן השמים וכפסון לפני משה
אמר לו ראה חין כהם עוד כח: (ג) והיה לכם פאת
נגב. רוח דרומית אשר מן ת המזרח ומערב: סמדרבר
ציון. אשר אלל אדום מתחת מקומו דרומית מזרחית א של
ארץ חששת המעות. כיצד שלש ארלות ב יושבות דדרומה

צוא ארץ ישראל: ופסול לכם. נאנס רש"י ע"י שם שחלקה
(נקראת חלקה לשון שפלה) רופט מען צו צוויינגט מיט דעם
ער הט נעמאכט פאלן פור. דם מיינט מען עד האט געמאכט
שהפי הקב"ה שריה של שכינה אטמת מן השמים ונפיק לפני
זיבוע פערקער פון הימערל אונ ער הט זיי געבינדן פאר משה
זעה וישער שרים האבן שוין קיין פת צו פארהאלטן די
נעט זיין צו איהר רוח דרומית אשר מן הסוד (מקרב) דער
(אשר אצל אדום) ווס נעבען אדום (מתחת) מקוצר דרומית
אונ מקורח פון די לאנד וואס גיהער צו די גיין שבתים (ביצור) וויא אזו (שש) ארצות יושבות בדרום של ארץ ישראל ו

חכמים

דל זה נקוט בידך כל מקום שהזכיר רש"י לשון מזרח ר"ל הוא גבול
פירוש הרלווע במקום א"י: ש כמו הפיל פור הוא הגול: ת כלומר
הקרן מזרחית דרומית שלה: ב כל דמיון מוטלים לכל מעין כלורה

פירוש לתורת אלהים

פלעקיר אין אייערע אוגין ולענינים בצדקים אונ צו
דערנר אין אייערע וויסן זיי וועלן אייה ויין נאר
צו שלעכט וצרוו אהם אונ זיי וועלן באליידיגען
איה על אויף דעם לאנד וואס איר וועט וואנען
דרין: (ג) והיה אונ עם וועט ויין אזו ווי איה האב
גמראכט צו מאן זיי אעשה לכם וועל איה מאן צו
איה: (א) וידבר יי אונ נאמ האט גידעט צו משה

וזהו

על הארץ אשר אתם יושבים בה:
והיה כאשר דמית ליעשות להם
אעשה לכם: פ דר א וידבר יהוה
אל משה לאמר: ג צו את בני
ישראל ואמרת אליהם כי אתם
באים אל הארץ כנען זאת הארץ
אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען
לגבלתיה: ג והיה לכם פאת נגב
ממדבר צן על ידי אדום והיה לכם

והמקום צים והמקום יתח במוס: (ג) כאשר דמית. חשבת ליעשות להם אשר צוית לבטל חתיה כל נשמה ואדם כחידים אדם כחידים אדם אדם
לכם שלא תחיה אדם חלל לכם בחילה. רבינו קני פירש וציר תחומין וצ"ל אשר בקוצר כי תחלה פירש וכתוב גבול דרום ואליכ
גבול ספרד כי דים גדול הוא גבול ספרד ואחר כך צפון ואח"כ מזרח: (ג) על ידי אדום. סוף סוף לאדום:

בית יהודה

תרגום מיישש (ויעקון לכוני) זיי וועלן אייה צודריקען:
(ב) וזאת הארץ אשר תפול לכם וגו'. נאנס רש"י ע"י שם שחלקה
מזרח נהגות בלחץ ואין נהגות בחול' לזרץ הנורד לכתוב
מזריר גבול רוחהיה סביב. לומר לך מן הגבולים הללו
ולפנים המלות נהגות: הפול לכם. על שם שחלקה
בגבול נקראת חלקה לשון שפלה. ומ"א חומר ע"י שהשל
הקב"ה שריה של ע' אומות מן השמים וכפסון לפני משה
אמר לו ראה חין כהם עוד כח: (ג) והיה לכם פאת
נגב. רוח דרומית אשר מן ת המזרח ומערב: סמדרבר
ציון. אשר אלל אדום מתחת מקומו דרומית מזרחית א של
ארץ חששת המעות. כיצד שלש ארלות ב יושבות דדרומה

צוא ארץ ישראל: ופסול לכם. נאנס רש"י ע"י שם שחלקה
(נקראת חלקה לשון שפלה) רופט מען צו צוויינגט מיט דעם
ער הט נעמאכט פאלן פור. דם מיינט מען עד האט געמאכט
שהפי הקב"ה שריה של שכינה אטמת מן השמים ונפיק לפני
זיבוע פערקער פון הימערל אונ ער הט זיי געבינדן פאר משה
זעה וישער שרים האבן שוין קיין פת צו פארהאלטן די
נעט זיין צו איהר רוח דרומית אשר מן הסוד (מקרב) דער
(אשר אצל אדום) ווס נעבען אדום (מתחת) מקוצר דרומית
אונ מקורח פון די לאנד וואס גיהער צו די גיין שבתים (ביצור) וויא אזו (שש) ארצות יושבות בדרום של ארץ ישראל ו

חכמים

דל זה נקוט בידך כל מקום שהזכיר רש"י לשון מזרח ר"ל הוא גבול
פירוש הרלווע במקום א"י: ש כמו הפיל פור הוא הגול: ת כלומר
הקרן מזרחית דרומית שלה: ב כל דמיון מוטלים לכל מעין כלורה

יִכּוֹן תַּחֲנוּם דְּרוּמָא מִסְיָא : וְכוּל נִנְיָב מִקְצֵה יָמֵי מַלְחָה קִדְמָה : יִפּא דְּמַלְחָא קְדוּמָא :

רע"י

שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְזוֹ אֵלּוּ וְזוֹ קֶנֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ אֱדוֹם כּוֹלֵה
 וְאֶרֶץ מוֹאָב כּוֹלֵה. אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִקְשֵׁי דְרוֹמִית מִעֲרִבִית שֶׁנֶּא' (ב'פ')
 בִּפ' זוֹ מַעֲמֹנֹן הַחֵלֶה מִצְרַיִם וְהָיוּ וְהִלְאֲחוּ הַיָּמָה. וְהָלֵךְ מִצְרַיִם
 הָיָה מִהֵלֶךְ עַל פְּנֵי כֹחַ אֶרֶץ מִצְרַיִם שֶׁנֶּא' (וְהָיָע ב' מן
 הַיָּמָה ב' אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִצְרַיִם. וְתַפְסִיחַ בֵּין אֶרֶץ מִצְרַיִם
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶרֶץ אֱדוֹם אֵלֶּה לְכָד הַמִּזְרָה וְאֶרֶץ מוֹאָב
 אֵלֶּה אֶרֶץ אֱדוֹם בְּסֻף הַדְּרוֹם לְמִזְרָה וּבְשִׁילָה יִשְׂרָאֵל מִמִּזְרָם
 אֵם רָחֵה הַמִּקְשֵׁי לְקֶרֶב אֶת כְּנִיעָתָם לְאֶרֶץ הַיָּה מְעִיבָם אֶת
 הַיָּלִים לְכָד לָפִן וּבְאִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא עָשָׂה עֵן כְּוֹשֵׁי שֶׁנֶּא' (שמות י')
 (שְׁמוֹת י') וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דְּרֹךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים שֶׁהֵם יוֹצֵי
 עַל אֶרֶץ מִעֲרָבָה שֶׁל אֶרֶץ כְּנַעַן כְּעִינֵי שֶׁנֶּא' בְּפִלֶשְׁתִּים (לְפָנֶיהָ
 ב') יוֹשְׁבֵי חֶבֶל הַיָּם גּוֹי כְּרִתִּים. וְלֹא נָחַם אוֹתוֹ הַדְּרָךְ אֵלֶּה
 הַסִּבִּין וְהַיָּאִים דְּרֹךְ דְּרוֹמָה אֶל הַמִּדְבָּר וְהוּא שֶׁקְרָאוּ יִחוּזְקָאֵל
 (יִחוּזְקָאֵל ב') מְדַבֵּר הָעַמִּים לְפִי שֶׁהָיוּ כֹחַ חֲמוּתֵי יְשׁוּבֹת
 בְּדָרוֹ וְהוֹלְכִין אֶל דְּרוֹמָה מִן הַמִּדְבָּר כְּלִי מִזְרָה תַּחֲדֵי
 שֶׁנֶּא' לְדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ אֱדוֹם וּבְקֻשׁ וּמִלֵּךְ אֱדוֹם שִׁיעָתָם לְעִבּוֹר
 דְּרֹךְ אֶרֶץ וְלִהְיוֹת לְאֶרֶץ דְּרֹךְ רַחֲמָה וְלֹא רָחֵה וְהוֹרִיכּוּ
 לְסַבּוֹב אֶת כֹּחַ דְּרוֹמָה שֶׁל אֱדוֹם עַד כּוֹאֵם לְדְרוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ
 מוֹאָב שֶׁנֶּא' (וּפְסִימִי א') וְגַם אֶל מִלֵּךְ מוֹאָב שֶׁלָּה וְלֹא אֵלֶּה.
 וְהוֹלְכִין כֹּחַ דְּרוֹמָה שֶׁל מוֹאָב עַד סוּפֵה וּמִשָּׁם הִסְבִּי פִּינִיהֶם לְפָנִין
 עַד שֶׁסָּבְבוּ כֹחַ מִזְרָה מִזְרָה שֶׁלָּה לְרַחֲמָה וּבְשִׁכְלוֹ אֶת מִזְרָה
 מִלְּאֵה אֶת אֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּמִירָה שֶׁל אֶרֶץ כְּנַעַן
 וְהִירְדֵן מִפְּסִיק בִּינֵיהֶם וְזוֹ שֶׁנֶּא' בִּפְסִיחָם (שֵׁם) וְיִלֵּךְ בְּמִדְבָּר
 יוֹשֵׁב אֶת אֶרֶץ אֱדוֹם וְאֶת אֶרֶץ מוֹאָב ד' וַיֵּבֶן מִזְבֵּחַ שֶׁנֶּא' (דברים י')
 לְאֶרֶץ מוֹאָב. אֲכַזְּבָה אֶת אֶרֶץ סִיחֹן וְעוֹג שֶׁהָיָה בְּצִלְמוֹ שֶׁ
 אֶרֶץ מוֹאָב. וְקֶרֶב עַד הִירְדֵן וְהוּא כְּנַגַּד מִקְשֵׁי לְפָנִית

[illegible][illegible]

שפתי חכמים

המזירה נבילי ארץ ישראל: ג השחור הייט נילום: ד וכתב אחריו
ועל ישראל מלאכים אל סיוון וגו' משמע מתחלה הסיכסמן הפוער
פנו אל ארץ השלום לטוב את מלך המזרחי של מנוח וכספיש את
מזרח כדל דלמונ של ארוב ומאכ וכספישו לנקאש דרומית ומרחית

פִּירוּשׁ לַתּוֹרָה אֱלֹהִים

וַיְהִי אִם כִּי בְּרֹחַם יִקְרָעֵנָה וְאֵל גִּיּוֹן צוֹ אֵימָה מִקְצֵה פֶּן כְּעֵם עֵקֶם יִם מִסְלַח מִקְצֵה פֶּן כְּעֵם וְאֵלָּץ יִם אֵימָה

מזרת

וַיִּנָּסֹב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב לְמַעַלְהָ
עֲקָרָיִים וְעֵבֶר צִנָּה וְהָיָה וְהָיוּ קָרִי
הַיּוֹצֵאתִיו מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בְּרָנֶעַ וַיֵּצֵא
חֲצֵר־אֶדֶר וְעֵבֶר עֲצֻמָּנָה: ה' וַיִּנָּסֹב
הַגְּבוּל מֵעֲצֻמּוֹן נַחֲלָה מִצָּרִים וְהָיוּ

רעז"י

בית יהודא

[illegible]

דעת וקנים מבעלי התוספות

[illegible]

וַיֵּשֶׁב צֶדֶק בְּרֶגֶל בְּרָכָה וַיֵּצֵא אֹנֶן עֵר; וְאֵל אֲרוֹן גִּיּוֹן
צֶדֶק הָיָה אֲחֵר רָעֵב עֲצֻמָּה אֹנֶן עֵר וְאֵל אִיבֵר פֶּאֶרְן
עֲצֻמָּתָהּ; (ה) וְכֵס הַכֹּהֵל מִצֻּמָּן אֹנֶן דִּי בְּקַעֲנִין וְאֵל
אֹמֵם רִינְגֵלֶען פֿון עֲצֻמָּן צו דַּעַם טִיִּד פֿון מַצֵּרִים

בְּזֶרַח צוֹ: (ד) וְסֵם לָם אֵם דִּיא לְהַעֲנִיךְ פֻּן דְּרוֹם
 יֵיטֵב וְאֵל אוֹם רֵינְגֶלְעֵן צוֹ אֵייר צוֹ דָּעֵם אוֹף גֵּאנְג
 פֻּן עֶקֶרְבִּים וְגֵפֶר צִנָּה אֵם עַר וְאֵל אֵייר פֶּאָרן צִנָּה
 גֵּהִיה אֵם עֵם: וְאֵלְעֵן וְיִין וְיִנְעֵן אוֹם גֵּעֲנֵג פֻּן דְּרוֹם

תוֹצֵאתֵינוּ הַיָּמָה: וַיִּגְבֹּל יָם וַהֲיִיהַ
לָּכֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וַיִּגְבֹּל זַה־יִּיהִיהַ
לָּכֶם גִּבּוֹל יָם: וַזֶּה־יִיהִיהַ לָּכֶם
גִּבּוֹל צִפּוֹן מִן־הַיָּם הַגָּדוֹל תִּתְּאוּ
לָּכֶם הַר הַהָר: מִמֶּהַר הַהָר תִּתְּאוּ
לִבָּא חֲמַת וַהֲיוּ תוֹצֵאת הַגִּבּוֹל

מִפְקָנֶיהָ לֵאמֹר : וַתְּחֹם
מִעֲרָבָא וַיְהִי לָכֵן יָמָא
רַבָּא וַתְּחֹמֶיהָ דִּין יְהִי
לָכֵן תְּחֹם מִעֲרָבָא :
וַדִּין יְהִי לָכֵן תְּחֹם
צְפוֹנָא מִן יָמָא רַבָּא
תְּכִינֹן לָכֵן לְהוֹר מוֹרָא :
כְּהוֹר מוֹרָא תְּכִינֹן
לְמַמְי חֲמַת וַיְהִי
מִפְקָנֶיהָ דְּתַחֲוּמָא

דער "א" ווערט ים וביה לבס כיום בעה"ל געטן ת :

ש"ב

העצמות היתה: גבול הנוכחית מערבית: (ז) וגבול ים, כלומר גבול מערבי, כיצד והיה לכם הים הגדול לגבול מערבי: וגבול, החמים מירשו לרבות גסים: שנים הם אי הים: (ז) תחא, תחזמו לשון תחום וגבול:

בית יהודא

[illegible]

שפתי חבמים

מסבא לחזר אדר אלז שומד ברוחב הראשון אבל ופעלמן התחיל לקרר ובה לו לנחל מוצרים: ל מנכיל יחירה מרבה ליה אף כבין: מ ריל ברוחב היה מסבב את הכר בלד פנים דהיינו א"י ובלד הוליה דהיינו ח"ל: ג ר"ל מולדה עד חזר שיען ומוסוד הסניער לדרוש

פירוש לתורת אלהים

בצייכונג ווי מען קומט אין תחת וויי אונד רי געג-
(ח) פאר קער פון דעם באג הור הקר: אַלס איר
בצייכונג צו אייך דעם באג הור הקר:
פון דעם קרוסן ים

פ"ד

דעם

הוצאותיו הימה. אל מלך המעבר שאין עוד גבול נגד מאריך ללד המעבר משם והלאה: (ו) וגבול ים. ומלך מערבי מהו: והיה לכם הים הגדול. למלך: וגבול. הנסין ל שבתון הים אף הם מן הגבול והם איים שקרין אינולן: (ז) גבול צפון. מלך משם: מן הים הגדול היתה לכם הדר. שהוא צפון לפניות מערבית. וראשו משפיע ונכנס לתוך הים ויש מרוחק הים לפנים הימנו ב והוא הימנו: תהא. תשפיעו לכם לנטות ממעבר לנפון אל הר ההר: תהא. לשון סיבה כמו (ד"ה ב יב) אל תהא הרים (ותקאל) ומתאי השער הליץ שקרין אפדני"ץ שהוא מושב ומשפיע: (ח) מלך הדר. תסנו ותלכו אל מלך הצפון ללד המורה ותפגעו בלבה חמת זו אנוכי: הוצאות הדר. כופי גבול. כל מקום שאל תולדות הגבול או המר בלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל או משם מתפצט ומרחיב ויולת לאחוריו להיפך להלן ללכסון יותר מן הרוחש הראשון ולענין רוחש המדה הראשון קראו תולדות שם בלה ב

ואיזער אַרץ ישראל; וְהָרָחָו. מײַנס מען (תּשׁוּעָה) לֵבס
 צו גײַן פון מײַרב צוא צפון בײַז צום דר הקר, זאגט רש"י
 שׂוּשׁוּס אױן ספּוּב וְאֵל תּא הַרְצִים צו די שׂוּב פון די לױפער
 הַשִּׁיר הַיָּצִיר, דו זעקענען פון דעם סױגער פון דער וצײער (שׂוּשׁוּס)
 אױז גײַט בארן אראפּ; (ותו וסדר הדרו). פון דער הקר
 צום קרענעץ פון צפון גײַט בײַז מױד וְהַחֲשֵׁי; בײַזא תּפּת
 דס אוי די שׂוּסא אַמױקא; וְהַצּוֹת תּבּלּוּ. מױנס מען
 סײַס זאגער תּוּצאָת תּגּלּוּ אױ הַפּדָר בײַז שׂוּס לֵבס; אױן
 דאָרפּ גױדנױט גײַן דער קרענעץ אדער דער פּאָג אױן-אױן
 מײַשׂשׁ וּמְרַחֵב יוּצֵא לְאַחֲרָיו אָדער מען מױנס פון דעם
 אױז עס גײַט (אָף אַרױס אױף אַנױקען וְהַחֲשֵׁי) דאָס באַלס
 דער קרױם בױשער פון די קרשעץ בױט גױטן; דאָס אָדער
 רופּט מען דאָס אַמױקא, די ענדע פון דעם שׂוּסאָס פון

דעת זקנים מבעלי התוספות

י"ס' תרתי קדש היו וכן ביהושע מונה אותו כעירות שמעבר
לידן וכן פרש"י דתרי דהר הו' לפי שמצינו בדר ההר מת
אהרן שלא עבר את הידן והבא משמע שהוא מארץ כנען
דכתיב תתאו לכם הר ההר :

אונקלזום

צִדְדָּה: ❸ וַיֵּצֵא הַגָּבֹל וּפְרָנָהּ וְהָיוּ
תּוֹצְאֹתָיו חֹצֵר עֵינָן וְהִיְהִיָּה לָכֶם
גָּבֹל צָפוֹן: ❹ וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם
לִגְבוּל קִדְמָה מִחֹצֵר עֵינָן שְׂפָמָה:
❺ וַיֵּרֶד הַגָּבֹל מִשְׁפָּם הַרְבֵּלָה
מִקֶּדֶם לָעֵין וַיֵּרֶד הַגָּבֹל וּמָתָה עַל־
כִּתְּףָ יִם־כְּנָרֶת קִדְמָה: ❻ וַיֵּרֶד
הַגָּבֹל הַיְרֵדָּה וְהָיוּ תּוֹצְאֹתָיו יִם
הַמֶּלֶח וְזֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ
לִגְבֻלְתֶּיהָ סָבִיב: ❼ וַיֵּצֵאוּ מִשָּׁה אֶת־

אלה חריב לבט הארץ בכורות כט ב

בית יהודא

גענעריקס די טאם פון דעם שטאלערין אָרט: (ט) ויהי
תוצאותיה חזר עקרו. זאגט רש"י (והא היה סוף הכפר הצפוני)
צאן איז געווען די ענדע פון דעם מצר וואסלעך קום אין
באן ויט (נכסא חצר עין בסקנא) צפונת מכוניתו ועתה
מיר חצר עין איז אין ווינקל צפון מורת (משם) התחתיים
לכם אל מצר מורה) פון דארטען זאגט איר אראפגיין צום
גרענעץ פון מורת זייט: (ו) ורתחתיכם. זאגט רש"י
גלשו הפכה ופטה כבו תחא. ורתחתיכם איז דערשייטש
אונזערקערען אוב גינגען וויא עס איז דערשייטש תחא:
ושפטה. איז געווען (במצר המורה) אין מורת זייט (משם)
דרביתו פון דארטן איז מען געגאנגן אין רבבה: (והא) ופטה
קייזר. איז מורת זייט פון עין. זאגט רש"י (שם מקום) עין
אנאמען פון אָרט (הפצר הלבן) מורת. דר גרענעץ
גייט אין מורת זייט (נכסא חצר עין) פנים סוף (המצר) איז רוא

[illegible]

צא אונ די

[illegible]

(יז) אלה שמות האנשים . וגמטה פסם
אחרת ואלה שמות האנשים . לומר בגלים
בשמותם וגלים במעשיהם :

בית יהודא

די סטוב זייט ווערט גערופען אינטערן וואלפירד דרום ליטין
(ווי) ואפער געווייזט. היינט מען ווי ווערען וואסן געשליסן
גלייט איז דא אנטער פון ווין שטאט (אפזאגן געזאגט) שטאט
דא שטאט גענומען צו די קעסעלעס פון שטאט אונז צו די
אונז דא קאמפאניעס פאר ווערען געשטעלט אונזען פאר
גלייכע ווערן אונז זאל ווין געטאן גלייכע ווי די ווידי

חבמים

כל עולם ומושרב למורח גמלא שארץ ישראל מתקור והמיר מרחיב:
 ס כלומר דקדמה הוא ל' פנים והכ"ח כסופה במקום לוח" בתחלה
 חס"י שפי ר"ל פני הושרב: אוניל עול מה קאי אל ע"י לכך
 ח"י השלם ר"ל פני השלם דייטו כסופה שרוח כ"י: ע
 דייטלו ממשע אהי יחולו וכלם ממשע אהי יחילו לכל ל"פ

לאנד ווס איר זאלט אַרײַן מיט דעם גארל וואס
זאגט דאס גאמאן לײַט צו געבן צו די נײַן שטײַט
און צו דעם האַלצן שטײַט : (יוד) זי דען עס האָבן
גנוגן דאָס שטײַט פון די קינדער ראַבנײַ לײַט גאָלד
צו דעם הױז פון וויערע פעטער פערט יאָסא און דאָס שטײַט
פון דיא קינדער פון גר לײַט גאָלד צו דעם הױז פון
ווערע פעטער און דאָס האַלצן שטײַט פון מנשה

אלעזר כהנא ויהושע בר
נון: יח ורפא חד רפא חד
משבטא תפבון לאחסנא
ית ארעא: יט ואלין
שמהת גבריא לשבטא
דיהודה כלב בר יפנה:
כ ורפא חד דבני שמעון
שמואל בר עמיהוד:
כא ורפא חד דבנימין
אליהו בר פסלון:
כב ורפא חד דבני רפא
בקי בר ינאי: כג לבני
יוסף לשבטא דבני
מנשה רפא חניאל בר
אפור: כד ורפא חד דבני
אפרים רפא קמואל בר
בעל המורים

(כז) אליהו בן סכלון. הוא אלנה וסופי
מל. מלילה. חידה. נבואה):

רש"י

שלוחים. ולא יתכן לפרש לכס זה ככל לכס שבמקרא שא"כ
הי' לכתוב ויחלו לכס ויחלו משמע שהם נוטלים לכס ק
בשכילכס ובמקומכס כמו (שמות יד) ה' ילחם לכס:
(ית) לנחול את הארץ. סיכא נוהל והולק אותה במקומכס:

ירשון (ויחלו משמע שהם יחזיקים בהם) או עם ששנים ויחלו
לכס מייבט מען זיין ורפא מייבט מען (בש"ד) פון איינצווענען (והב"ד) (אזי
אזי איר איר ווארט גענומן. ווייז זי געבן פון איינצווענען
(כס) ווי עם ששנים אין פסוק (ו' ילחם לכס) מייבט מען הקב"ה וועט האבען אה"ה (שמות) פון איינצווענען
(יח) ויחלו א"ה הארץ. מייבט מען (שבת) ויחלו אה"ה (בש"ד) ויעדע נשיא זאל ירשון ודי שטיק לאנד וואס דר
גורף הם גענעבען צו זיין שבטא אונד ער זאל די שטיק לאנד צו זיין שטיק פון זיין שבט, אונד דס זאל זיין

שפתי חכמים

לא מליקס תחלה לשכנים ולא ע"פ הכול נתקן לשכנים: ק ר"ל אס ק

פירוש לתורת אלהים

בן נון אונד יהושע דער ווהן פון נון: (יח) ונשיא אונד
אנשיא פון איינליכן שבט מחזי זאלט איר געבן צו
מאכן ארבן דאס לאנד: (יט) ואלה שמות אונד דיא
וענין די געבן פון דיא מענער לפסה יהודה צו דעם
שבט יהודה כלב בן יפנה כלב דער ווהן פון יפנה:
(כ) ולפסה אונד צו דעם שבט פון די קינדר שמעון
שמואל שמואל דער ווהן פון עמיהוד: (כא) ולפסה
בנימין צוא דעם שבט פון בנימין אליהו דער ווהן פון
בסלון: (כב) ולפסה אונד צו דעם שבט פון די קינדר
דן נשיא דר נשיא בקי דר ווהן פון יגלי: (כג) לבני
יוסף צוא דיא קינדער פון יוסף ולפסה בני מנשה צו
דעם שבט פון די קינדר מנשה נשיא דער נשיא
חניאל דר ווהן פון אפור: (כד) ולפסה אונד צו דעם

הכהן ויהושע בן-נון: יח ונשיא אחד
נשיא אחד ממטה תקחו לנהל
את הארץ: יט ואלה שמות האנשים
למטה יהודה כלב בן-יפנה:
כ ולמטה בני שמעון שמואל בן-
עמיהוד: כא למטה בנימין אליהו בן-
פסלון: כב ולמטה בני-דן נשיא בקי
בן-יגלי: כג לבני יוסף למטה בני-
מנשה נשיא חניאל בן-אפור:
כד ולמטה בני-אפרים קמואל

בית יהודא

רש"י ואל יחזקו דעם זה ככל לכס שבמקרא) אונד מען
קען גיט שייטשען דעם ווארט "לכס" וצו איינע אונד וויא
מען שייטשען א"ע ווערשער "לכס" וס שטייט אין פסוק
(לכס) צו איינע (וואס פון) ווארטא אויב אזי. לכס. צו איינע
(ה"ה) לו כתוב ויחלו לכס) הם געבראפט שטיין ויחזירו לכס,
זי וועלן מאכן ירשון צו איינע וזי וועלן מאכען איר זאלט
(לכס) מייבט מען זי וועלן ירשון. דרווער טוהן מיר
אזי איר איר איר ווארט גענומן. ווייז זי געבן פון איינצווענען
(כס) ווי עם ששנים אין פסוק (ו' ילחם לכס) מייבט מען הקב"ה וועט האבען אה"ה (שמות) פון איינצווענען
(יח) ויחלו א"ה הארץ. מייבט מען (שבת) ויחלו אה"ה (בש"ד) ויעדע נשיא זאל ירשון ודי שטיק לאנד וואס דר
גורף הם גענעבען צו זיין שבטא אונד ער זאל די שטיק לאנד צו זיין שטיק פון זיין שבט, אונד דס זאל זיין

שפתי חכמים

סו מחליקס תחלה לשכנים ולא ע"פ הכול נתקן לשכנים: ק ר"ל אס ק

ליקוטי יוסף

(יח) לפסה יהודה כלב בן יפנה ונשיא אחד
פאר וס ששנים גיט דער נאמען נשיא ב"י די דב"י שבטים
יהודה בנימין שמעון. נאר ווייל כלב איז געווען דר נשיא פון
שבט יהודה אונד כלב איז געווען פון די בנימין, אונד ב"י די
בנימין ששנים זיין געווען געווען נשיאס, ווייטען מיר שוין אז
כלב איז געווען אנשיא, אונד ווייל וואס בן סלא איז געווען
אנשיא ב"י שבט שמעון אונד ער האט געווינדען אונד איז
געווינדען געווארען, ווייל גיט דיא תורה וועגן דעם נאמען
נשיא אויף דעם נשיא פון שבט שמעון, אפילו איינע איז
געווען אין אגדר נשיא, אונד ווייל דער שבט בנימין האט
געווינדען מיט פלגש בנענה אונד דער באנצער שבט בנימין איז
געווינדען געווארען, פון זי איז נאר געווינדען וועגן הונדערט
מענטשן, אונד ווייל דער נשיא פון שבט בנימין האט גיט אס
געוואלפען גיט זאל קיין עבירה פון גיט זיין אין זיין שבט, אונד
ער האט געוואלפען גיט זאל זיין אפמלחה, ער האט גיט געמאכט
פריער דס שלום ווערן צווישן די שבטים, דרווער איז ער גיט
פריער דס זאל געווען ווערען נשיא, אפילו איינע איז געווען

זיין אגדר נשיא, פון זיין געווען איז קס"ג געווארען דער נאמען נשיא פון זיין שבט:

שפמן: כה ורשבתא דבני
 זבולן רבא אליצפן בר
 פרנך: כו ורשבתא דבני
 יששכר רבא פלמיאל
 בר עזר: כז ורשבתא
 דבני אשר רבא אחיהוד
 בר שלמי: כח ורשבתא
 דבני נפתלי רבא פדהאל
 בר עמיהוד: כט אלון די
 פקיד יי לאחסנא ית בני
 ישראל בארעא דכנען:
 * ומליל יי עם משה
 במישריא דמואב על
 ירדנא דירחו למימר:
 ב פקד ית בני ישראל
 ויתנון ללואי מאחסנת
 אחודתהון קרון למתב
 ורוח לקרויא סחריהון
 תתנון ללואי: ג ויהון
 קרויא להון למתב
 וירוחיהון יהון דלעיריהון

בן־שפמן: כה ולמטה בני־זבולן
 נשיא אליצפן בן־פרנך: כו ולמטה
 בני־יששכר נשיא פלמיאל בן־עזר:
 כז ולמטה בני־אשר נשיא אחיהוד
 בן־שלמי: כח ולמטה בני־נפתלי
 נשיא פדהאל בן־עמיהוד: כט אלה
 אשר צוה יהוה לנחל את־בני־
 ישראל בארץ כנען: פ חמישי
 לה וידבר יהוה אל־משה בערב
 מואב על־ירדן ירחו לאמר: ג צו
 את־בני ישראל ונתנו ללואים מנחלת
 אחוזתם ערים לשבת ומורש לערים
 סביבתיהם תתנו ללואים: ג והיו
 הערים להם לשבת ומגוריהם יהיו

תולדות אהרן

והנביאים נדלים פה מכת יב *

רש"י

וכט) לנחל את בני ישראל. שהם נחילו אותה להם
 ל לזאת: (כ) ובגורש. רוח מקום הלך חזק לעיר סביב
 ל אוח לנו לעיר ואין רשאים לבנות שם בית ולא לנסוע
 חלק חזק לעיר סביב) ארום יתדער ששאת פון אויסגוייגט הש
 צו שיינקייט נוען צו דיא ששאת וואן רשאין לבנות שם בית

בית יהודא
 גלייך וויא איר אללין וואלט דס געשאן: (כט) ונחל את
 בני ישראל. מיינט מען ווירט נחילו איהם דסם לשתקנא
 די נשיאים ואלן מאכן גרשן די פלאך צו איין וויא אירע
 צושטייגב נרעם זיין: (כ) וירבש. מיינט מען גרוע פאקס
 מען געגעבן אליידיגען פלאין (להיות לני לעיר) דאס זאל זיין
 דיא לבנות פארם ואל גרוע. ווערט אויף דעם ליידיגן פלאך

פירוש לתורת אהרן

שבת פון די קינדער אפכים נשיא דר קשיא קמיואל
 דר וזן פון שפמן: (כח) ולמטה אונ צו דעם שבט
 פון די קינדער זבולן נשיא דר נשיא אליצפן דר ווהן
 פון פרנך: (כו) ולמטה אונ צוא דעם שבט פון דיא
 קינדער יששכר נשיא פלמיאל דר נשיא פלמיאל דר
 ווהן פון עזר: (כז) ולמטה אונ צו דעם שבט פון
 די קינדער אשר נשיא דר נשיא אחיהוד דר ווהן פון
 שלומי: (כח) ולמטה אונ צו דעם שבט פון די קינדער
 נפתלי נשיא פדהאל דר נשיא פדהאל דער ווהן פון
 עמיהוד: (כט) אלה די עזן ווס גאט דס גבאמן צו

מאכן ארבען דיא ישראל בארץ כנען אין דעם פלאך
 כנען: (א) וידבר יי אונ גאט האט גירעם צו משה
 בערבית מואב אוף דעם פלאך וואס הייסט ערבנות
 מואב על גרבו ירחו כיי דעם גרדן ירחו אוו צו ואגן:
 (ב) צו שאף די קינדער ישראל ונתנו זיי ואלן געבן
 צו דיא ללואים פון וויער ארבע ערים לשבת שמעם צו
 ויצין ומגרש אונ איין פלאך ארום אימליקר שמאט
 ואקט איר געבין צו די ללואים פון שיינקייט וועגן:
 (ג) והיו הערים אונ דיא שמעם ואלן זיין צו זיי צו
 ויצין ומגרש אונ וויערע פלעצער ואל זיין צוא

השם

איין פלאך פון צוויי סינער. איין דרייטן סינער איין ליידיג
 פלאך אונ סינער. איין פלעך אונ ווין געקערט אונ די סינער
 גיט אן אין ארץ ישראל:

מצות
 דעם ונתנו ללואים וכו'. דאס איז די מצוה אז מען זאל געבן
 די ללואים ששאת אונ איין פלאך ויי ואלען וועגן אין ויי אונ
 צו יעדער ששאת וואס מען וועט זיי געבן ואל מען ויי צו געבן

אשר תתנו ללויים ארבעים ושמונה
עיר אתה ואת מגרשיהן :
והערים אשר תתנו מאחזת בני
ישראל מאת הרב תרבו ומאת
המעט תמעיטו איש כפי נחלתו
אשר ינחלו יתן מעריו ללויים : פ
ששי שביעי כשהן מחוברין וידבר יהוה אל
משה לאמר : י דבר אל בני
ישראל ואמרת אלהם כי אתם
עברים את הירדן ארצה כנען :
והקרייתם לכם ערים ערי
מקלט תהיינה לכם וגם שמה
רצח מכה נפש בשגגה : י והיו
לכם הערים למקלט מגאל ולא
ימות הרצח עד עמדו לפני העדה

די תתנו ללויאי ארבעין
ותמיני קריון יתהו וית
רוחיהן : י וקרניא די
תתנו מאחודת בני
ישראל מן סביאי תסגון
ומן זעירי תזעירון גבר
כפום אחסגתה די
נחסגון יתן מקרווהי
ללויאי : ט ומליר וי עם
משה למימר : י מליר עם
בני ישראל ותימר להון
ארי אתון עברין ית
ירדנא דארעא דכנען :
י ותזמנן לכוון קריון
קרני שזכותא יתון לכוון
ונערוק דתמן קמולא
דיקמור נפשא בשערו :
י ויהון לכוון קרניא
לשובא מגאל דמא ולא
ימות קמולא עד דיקום

בעל המורים
(ח) יחלו. כי כחוסה הכה. ולידלשנות
מעות אבות יחלו. כדור חכמים יחלו.
אשר יחלו לשמות. מעות אבות יחלו.
דלילוי מלרים כחוסה הארץ וכן לשמות
מעות אבות יחלו חכמים דכחוסה
דברים האב וזה לגנו וקתי כחוסה :
(י) כפ. מקלט חבי' פטחים מקלט.
סיקלט ולא יכרס הכפ שיש לה חמסה

תר"א ויהיו לכם המקלט למקלט ט ט עד עמדו ט ט י י

בית יהודא

בעלמאנעם וויינגערטנער : (יא) ויהקריטסו. ואנס רש"י
(אין בקריה אלא לשון תוקפה) ויהקריטסו מיינס מען איד
ואנס אנגרייטען (וכן הוא אוסר) אונ אזו הט בעמאנס נאקט
אבינו (כי הקרה ה' אצורף לפני הקב"ה הט אנגעגרייט פאר
קריה) דר רוצח דאקף אנגרייטען פאר דעם קרוב מן דעם

רש"י
וכרמים : (יא) והקרייתם. חין הקרייה אלא לשון הזמנה
וכן הוא אומר (בראשית כז) כי הקרה ה' אליך לשני :
(יב) מגאל. מפני גואל הדם ר שואל קרוב לגרעה :

שפתי חכמים
למה נתיב לכם אלא כשיתלס : ר כלומר מנאל ט' מפני גואל הדם

סיד : (יב) ומגאלו. מיינס מען ופני גואל הדם שדא קרוב
דעת זקנים מבעלי ההוספות
(יג) [בשופטים כתיב] תבין לך הדרך. כלומר שיכירוב מקלט

פירוש לתורת אלהים

גיןאנס : (י) דבר ביידי צו דיא קינדיר ישראל ואמרת
אלהם אונ דו : אלקס ואנין צו זיי כי אז איר וועט
איבער פארין דעם ירדן ארצה כנען צום לאנד כנען :
(יא) ויהקריטסו אלקס איר אן גרייטשין צו אייה שפעט
ערי שפעט פון אנגריינונג ואלץ זיי צו אייה זיין ונס
עם נאל אהין אנמלופין דר רוצח נוס דר שראנס
אין נפש בשוגג : (יב) והיו אונ די שפעט ואנין
צו אייה למקלט צו אנגריינונג מנאל פון דעם בלוט

זוי מיט ווייערע פלעצער ווי עם שטייט אין פסוק ה' :
(ח) והקרייתם אונ די שפעט נוס איר וועט געבן פון די
ישראל מאת פון אשכנז ווס המפיד פעלדער נאל מען
פיר געבן ופאת אונ פון אזו אשכנז נוס המ וויינג
קעקדיר תפשיטו ואלקס איר וויינג געטן איש אימליכר
נאך זיין ורושה נוס ער האט גראקט יתו נאל ער
געבן פון זייער שפעט צו דיא לויים : (ט) ויכיר
אונ נאט המ נקעט צו משה אונ האט צו אים אזו

מסות

השם
הרגל נאר מען טו אים קריינג צו די זינגים צום מלשם אונ די
מקצה גייט אן אייה יקדיר ארם אונ יקדיר צי :

(הם) ולא ימות ורצח וט. דס איז די מקצה אז אפילו מען
נעקט אפיר הרצח דעם אנדערן מאר מען אים אפירי גיש

לְמִשְׁפַּחַת יִי וְהָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ
 שְׁש־עָרֵי מִקְלַט תִּהְיֶינָה לָכֶם :
 יִי אֵתוּ שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר
 לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הָעָרִים תִּתְּנוּ
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלַט תִּהְיֶינָה :
 וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגֵּר וְלַתּוֹשֵׁב
 בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שְׁש־הָעָרִים הָאֵלֶּה
 לְמִקְלַט לָנוּם שָׁמָּה כָּל־מִבְּהֵמַת נֶפֶשׁ

קָדָם כְּנִשְׁתָּא לְדִינָא :
 יִי וְקָרוּנָא דִי תִתְּנוּ שִׁית
 קָרוּנָא שְׁבוּתָא יְהוֹן לְכוּן :
 יִי יֵת תַּלְתָּ קָרוּנָא תִתְּנוּ
 מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּנָא וְיֵת תַּלְתָּ
 קָרוּנָא תִתְּנוּ בְּאֶרֶע
 דְּכְנָעַן קָרוּנָא שְׁבוּתָא
 יְהוֹן : וְיֵת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְלִגְיֹרָא וְלַתּוֹשֵׁב בָּא
 בְּיִתְכוֹן יְהוֹן שִׁית קָרוּנָא
 הָאֵלֶּין לְשְׁבוּתָא דְּמַעְרוֹק
 דְּתַתְּנוּ כָּד דִּיקְמוּל נִפְשָׁא
 תו"א שס פרי סס ט : אה שלם סעריס סס :
 לנני יערמל ס :

רשב"ם

(יד) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן אותן הבדיל סשה בחייו. כדכתיב או יבדיל סשה :

רש"י

(יג) שש ערי מקלט. (מכות ט) מיד שש"פ שהבדיל
 משה בחייו ג' ערים מעבר לירדן לא היו קולטות עד שנכחדו
 ש שלם שנתן יהושע בלחץ כנען (ספרי) : (יד) את שלש
 הערים וגו' (מכות סס) אף ע"פ שכתבנו כנען ט' שמים
 וכאן חזקו אלא שנים והוא הכהן מניין ערי מקלט שלהם משום
 דכנלעד נפישו ת רוחמים דכתיב (הושע ז) נלעד קרית

ועקם ששעט צי ואבען : (יד) ואת שלש הערים וגו' . ואנא
 כנען זענען געווען גיין ששמים (וכאן איין אלא שנים וחד) אונ
 אויף דא זייט ירדן איז נאר געווען צוויי אונג אהאבער ששט, פון דעספונענען ויהיה פון ציי מקלט שלשה) האט
 הקב"ה געקאנט דער צאה"ה פון די ערי מקלט נאך זיין אין פירער ארבער גלייך, אויף דא זייט ירדן דרייזא מקלט
 ששעט, אונג איין כנען דרייזא מקלט ששעט (משום דכנלעד נפישו רוחמים) ווייל איין גאנצער זענען געווען פיר רוחמים
 (דכתיב) ויהי עם ששמים אין פסוק (נלעד קרית פלג"ה און עקבה כדס) גאנצער איז אששעט וואס דא קענטשען סנהען

בית יהודה

געהערנדיגן, קראנאס או דר קרוב נועם אים תאמן נועם ער
 אים געוויס הרגן : (יג) ושש ערי מקלט ואנא רש"י (וכנלעד
 דר פסוק ואנא) שש"פ על פי שהבדיל משה בחייו שש ערים
 בעבר הירדן) אפילו משה האט שוין אפגעשליסן דריי ששעט
 אויף די זייט ירדן, פון דעספונענען ולא היו קולטות) האבן
 די ששעט גיט צוגענומען די רוחמים (ער שגבחרו שלש שנתן
 יהושע בארץ כנען) ביו יהושע האט אויסגעקליבן די אנדערע
 דריי ששעט אין ארץ ישראל, ביו עם זענען געווען אפער
 רש"י (אף על פי שכתבנו כנען ששמים) אפילו אין לאנד
 אויף דא זייט ירדן איז נאר געווען צוויי אונג אהאבער ששט, פון דעספונענען ויהיה פון ציי מקלט שלשה) האט
 הקב"ה געקאנט דער צאה"ה פון די ערי מקלט נאך זיין אין פירער ארבער גלייך, אויף דא זייט ירדן דרייזא מקלט
 ששעט, אונג איין כנען דרייזא מקלט ששעט (משום דכנלעד נפישו רוחמים) ווייל איין גאנצער זענען געווען פיר רוחמים
 (דכתיב) ויהי עם ששמים אין פסוק (נלעד קרית פלג"ה און עקבה כדס) גאנצער איז אששעט וואס דא קענטשען סנהען

דעת זקנים מבעלי התוספות

כל פרשת דרכים כבי שיכיר הרוצח ויפנה לשם חש"ה שוכו ויש
 ה' על כן יורה חסאם בדרך והלא דברים ק"ו ומה לרוצחים
 עשה שכל שיברחו וינצלו לצדיקים עכ"ל וזהו שכתבנו בתרית
 ירך עניים במשפטם וילכד עניים דרכו : (יד) את שלש הערים
 מעבר לירדן ואת שלש הערים בארץ כנען, ובפרק שני דמכות
 מקשה בעבר הירדן תלת וכאנן ישראל תלת ומשני כנלעד
 שהיא מעבר לירדן שכתבו רוצחים דכתיב גלעד קרית פועלי
 און עקבה כדס א"ר אלעזר שהיו עקבים להרוג נפשות וקטאי
 סאי קא משני והא לא מהני ערי מקלט אלא להורגים בששג
 ובנלעד דכשתי רוצחים דקאמר היינו במיד, וי"ל דכיון שדכתיב
 רוצחים במיד הקב"ה סבאי שם רוצחים בששגן בלא עדים כגון
 שהרגו הרוצחים במיד יהיו שם עדים ויגלו כראמתיני, האם
 במיד מרשעים יצא רשע כהם בכתוב כדכתיב בני אדם
 שהרגו את הנפש אחד הרג שונא ואחד הרג סויד ליה אין
 עדים ולזה אין ערים הקב"ה מוכנן לפתוק אחר, זה שרצה
 תופל עליו והורגו ויש שם עדים זה נהרג זה נולד :

שפתי חכמים

מפרש ואולי הי מקרי גואל הדם להיות שם גואל נופל על גואל הרוצח
 כעל גואל הנרצח פירשו הכי ואמר שהוא קרוב לנרצח : ש רל"ל ליל
 למכתב המנין הא מדכתיב אחריי את שלם הערים תתנו וגומר ס"ח
 דשם סס אלא למד לך שלא היו קולטות אלא עד שהיו כל השם ביחד :
 ת ואם תאמר ודאי ערי מקלט לא היו קולטות אלא שונגין ולא מידיו
 ואם כן למה לרדך כנלעד לני ערי מקלט דאל דנפישו רוחמים
 רל שונגים דלון טעם דכר הכיך כל דנפישו שונגים היו וי"ל
 דודאי מידים היו אלא לא היו שם עדים ואמר שונגין אלו לכך היו
 לרדין שלם ערי מקלט, רל"ס, ועי' דלירי כענין ש"י כפרש
 משפטים על והאלהים אלה ליהו הקב"ה מונעם לפינק אחד וכו' ה"ג
 חירי כענין זה לפי שהיו הכהן רוצחין כנלעד סויו מידיו בלא
 עדים וכו' היו הכהן שונגין בלא עדים מה עשה הקב"ה מונעם
 לפינק אחד רל נלעד שונגין שאלו כדכתיב אחר המידיו
 כסוג כגון שישכין חמת הסולם כענין שפרש"י שם ואם כן כהמידיו

מיד יושב תחת הסולם וזה שרצה שונג עולה בסולם
 פירוש לתורת אלהים
 פריינד ויא נועם גיט ווערין גלייט דר רוצח ביו
 ער נועם שטיין צום משפט פרי די דברים : (יג) והערים
 אשר תתנו אונ די ששעט ווס איר נועם געבן שש ערי
 מקלט ואין וי"א צוא אייך זיין ועקם ערי מקלט :
 (יד) את דרייזא ששעט תתנו מעבר לירדן ואנא איר
 געבן און גענער זייט ירדן ואת אונ די דריי ששעט

בְּשָׁדָיו: טו' וְאִם בְּמֶן
דִּפְרִזְוֹלָא מְחִי וְקִטְלָה
קְטוֹלָא הוּא אֶתְקַטְלָא
יִתְקַטֵּל קְטוֹלָא: י"ו וְאִם
בְּאֵבְנָא דְמִתְנַסְבָּא בִּידָא
דִּהִיא כְּמַסַּת דִּי יְמוּת
בִּיה מְחִי וְקִטְלָה קְטוֹלָא
הוּא אֶתְקַטְלָא יִתְקַטֵּל
קְטוֹלָא: י"ז אִל בְּמֶן דְּעָא

שמות: (ח) באבן. ג' הכל ואידך והכא איש את רעהו באבן. באבן המלך. והכא איש את רעהו באבן את הוא באבן לררך אומר שיבא פ

ר' עמ"י

פועלי און עקובה א מוס: (עו) ואם בבלי ברול ההבור.
אין זה מדבר בהורג בשונג הסמוך לו אלא בהורג במזיד
ובלא לנלמד שההורג בכל דבר לרף שיהא בו שיעור כדי
להמית שנאמר בכולם אשר ימותו לו למתרגמין דהיא
במחמת ב דימות בה זון מן ההורג שגלו ידוע לפי הק"ה
שההורג ממית בכל שהוא אפי' מחס לפיכך לא נתנה בו
תורה שיעור להורג בו אשר ימות בו וא"ת בהורג בשונג
הכתוב במדרג ב הוא חומר לנפשו או בכל אופן ד אשר
ימות בה כל האותות וגו' למד על האמורים למעלה שההורג
במזיד הכתוב מדבר: (יו) באבן יד. (ספרי) שיש בה
מלא יד: אישר ימות בה. שיש בה שיעור להמית לא
תרגמונו לפי שנאמר (שמות כא) והכה איש את רעהו באבן
ולא נתן בו שיעור יכול למד שהוא לך כל' אשר ימות בה:
(יח) ואם בבלי עץ יד. לפי שנאמר (שמות כא) וכי יכה

עגהרת זיין יובר מיט אייזיין אפילו מיט אפליינע שאקול אייזיין, בארף מען דעם רוצם הרגענן (שגלי דודע לשם יקבה) שפרייט סתם בבל שוא אפילו סתם) ווייל הקב"ה ווייסט אפילו מיט די קלענסטע שפיקול איינעם קען מען הרגען אפגעשט, אפילו מיט אנדארי קען מען הרגען אפגעשט (לפיקד) בן תנחנך בן יחזקיה שיעור הלכות בו אשר יצאתו די ריבער האט די תורה געגעבן אקאס און גיט אונזער וויא גרויס און וויא שווער זאל זיין דער אייזיין וואס מען וועט מיט אים הרגען און די תורה האט גיט געשריבן פוי דעם אייזן אשר יצאת בו, עס זאל זיין איינעם וואס מען קען מיט אים הרגען, ווייל מיט אפיע איינעם קען מען הרגען (וואס מאכט בלויזן הקדוש ברוך) אויב דו וועסט וועלן זאגן דר פסקא שפיקאט פוי דעם מעקש וואס הרגת נישט ווילענדע, דאס קען גיט זיין (הרי הוא אומר למשה) ווארעם דער פסקא זאגט ווייטער (וא בכל אבן אשר יצאת בה בלא ראות נוי) אויב ער האט אים געשלאגען מיט אים האט ער קום מען קען מיט אים הרגען, נאר ער האט אים געהרגט נישט עגהרת נישט ווילענדע, ווען ער האט געווארפען מיט אים ער גיט געזעהען אפגעשט גיענדע, נאר פלוצלינג איז אנגעקומען דר מעקש און דער שטיין איז אראפ אים געסאפן, און האט אים געהרגט (וכד על האמרים בקבלה) דער פסקא לערנט אונז די פסקים וואס זענן פריער געזאגט (שפריצט במועד ברכות בדרב) שפיקאט פון דעם וואס הרגת ווילענדע; (וי) אפליינט מען לישב פל מלא דר שטיין אפארע האנט; ואשר יצאת בה), פליינט מען (לשם כל שיעור הקב"ה) דר שטיין איז און גרוס אז מען קען מיט אים הרגען (פאריטוט) וויא דר הרגום שפיקאט (לפי שנאמר וקח איש את רעהו בכהן) ווייל עס שטייט אין פסקא אויב איינעם וועט שפיקאן דעם אנדערען מיט אשטיין (ולא נהו בה שיעור) און די תורה האט גיט געזאגט וויא גרוס דר שטיין הרגען זיין (וכד כל שיעור) איך וואסט פליינט אפילו ער פסקא אים גענהרגט מיט אשטיין, בארף מען איז א"ף הרגען (וכד כל שיעור) איך וואסט פליינט אפילו ער איז אנדערש גיט מיתא מיתון ער האט געהרגט מיט אשטיין (לפיקד) אפילו אשר יצאת בה) ריבער וואסט דער פסקא ער איז אנדערש גיט מיתא מיתון ער האט געהרגט מיט אשטיין ווען מען קען מיט אים הרגען; (וי) און בבל עז ידו, זאגט רש"י (לפי שנאמר) ווייל עס שטייט אין פסקא ויכי יבה איש

הנחתו והשגתו היו גולות שם בנצלה לעיר מקלט לך לרצון של עיר מקלט בנצלה כולל כל אלה: א שיקוף לר: ב כמיסה כרי כרי בשער: ב כלומר מה שחבטו אדם כבלי חורב וגו' אבל בן עזר וגומר אז כבלי עץ וגו' עד שהביאם וגו' לנחל ויירי בשוגג פי' הורג זה שלא חשבו שהם אדם הוא על

בבלי בראש וכל הנושאים להודיע שבר קטלא הוא אם הורג אפילו בדיקא אבל אם שבר ההודיע זה לא ידבר מה יל כבד חתר מידה הוא אבל מה שחבטו אחרי זה בגופו עורו עש ואם פצעו וגו' וזהו ייחודי כבוד: ד וה"פ דקשה להשי' ליל מחבתא קאן קא' לעיל כחוב גר בן ארץ ויחידו נשי בשוגג אלא למדעל האמורות למעלה כו' והוא"ל פירוש אלהים

ר'צ"ח הוא איז ער ארױצן מ'ת קומט דעם רױצן
 מ'ת'ח: (י"ו) וואס פאפן יד אונ אוב מיט און אשטין
 וואס נין האנד איז דר פון פול אשט וואס מען קען מיט
 דעם טייטשן הכהה הט ער נשלאן אים וישות איז ער

יָמוֹת בּוֹ הִכְהוּ וַיָּמָת רֹצֵחַ הוּא מוֹת
 יוֹמָת הָרֹצֵחַ: יֵשׁ גֵּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית
 אֶת־הָרֹצֵחַ בַּפָּגְעוֹ-בּוֹ הוּא יִמְתֶּנּוּ:
 כִּי וְאִם־בְּשִׁנְאָה יִהְיֶה פָנּוּ אוֹיֵה־שְׁלִיךְ
 עָלָיו בְּצִדִּיהָ וַיָּמָת: כֹּא אוֹ בְּאִיבָה
 הִכְהוּ בִידּוֹ וַיָּמָת מוֹת־יוֹמָת הַמִּכָּה
 רֹצֵחַ הוּא גֵאֵל הַדָּם יָמִית אֶת־הָרֹצֵחַ
 בַּפָּגְעוֹ-בּוֹ: כִּי וְאִם־בַּפֶּתַע בְּלֹא־
 אִיבָה הִדְפּוּ אוֹיֵה־שְׁלִיךְ עָלָיו כָּל־

דִּמְתָּנִיכּ בִידָא דְּהִיא
 כְּמַסַּת דִּי יָמוֹת בּוֹה מִחְהִי
 וְקָטְלָה קְטוּלָא הוּא
 אֶת־קְטוּלָא יִתְקַטֵּל קְטוּלָא:
 יֵשׁ גֵּאֵל דִּמָּא הוּא יִקְטוּל
 יִתְקַטֵּל פִּד אֶת־חֵיב לָהּ
 מִן דִּינָא הוּא יִקְטִלָּהּ:
 כִּי וְאִם בַּסְנָאָה דִּחְהִי אוֹ
 רִמָּא עֲלוּהִי בְּכַמְנָא
 וְקָטְלָה: כֹּא אוֹ בְּדִכְבוּ
 שְׁחִי בִידָה וְקָטְלָה
 אֶת־קְטוּלָא יִתְקַטֵּל מִחְהִי
 קְטוּלָא הוּא גֵאֵל דִּמָּא
 יִקְטוּל יִתְקַטֵּל קְטוּלָא פִּד
 אֶת־חֵיב לָהּ מִן דִּינָא:
 כִּי וְאִם בַּתְּכָה בְּלֹא דִכְבוּ
 דִּחְהִי אוֹ רִמָּא עֲלוּהִי כָּל־

תו"א חו בלביה סוכרין וו סד : מות יומת הפכס מילא לא סוכרין סו מה נג סכ : סו : גאל כדס שס
 סס : ואלס כמסס סס כמסס : ס

בעל המורים

כדי להמית שנאמר אשר ימות כה אבל אם הוא גדול כלכן המלך ח"ל אומר מומלא יס בו כדי להמית : (כס) הדפו : ב' במס' בלא איס
 הדפו כי ס' הדפו : והיו לממירין והלאהם אלה ליד משל לבני בני אדם אחד הרג שוב ואחד הרג שוב ואחד הקב"ה מומנן לשונדק ח' וס
 שסרג שוב עולה כסלס וסלס על זה שסרג מויד וסמלס הרגס כסבג וסמחייב גלול וזה כלא איס הדפו ורובס לסמחוק ולעמוד ולס וכל

בית יודא

את עברו או את אמתו בשבטם) אויב אפגנש וועט שפאנען
 זיין קנעכט אדער זיין דינסט מיט ארומט אונ זיי זענן פאר
 געשטארבן קומט אים מיתה (יכול כל שהיה) איך ווארמ
 סיינען אפילו ער האט זיי געשלאגן מיט אדינע רוט קומט
 אים אויך מיתה (לכך נאמר בעצ אשר ימות בו) דרייבן נאנט
 דר פסוק אויב ער האט אים געשלאגן מיט אקלאפן ווס מען
 קענן הרגן מיט דעם האפן : (ומ' בפעט בו) : נאנט רש"י
 או אפגנשען אין איין שטאט פון די ערי מקלט אונ דער
 ערי מקלט מעג דער קרוב אים הרגן אפילו אין דיא ערי מקלט : (וכ' ובצדקו) : נאנט רש"י (וכפרטמו) ווי דער פרגוס
 שייקשט (בפגמא, בפגמא) דר רוצה דראובן האט זיך געהאפטן שפען נאט אים גיט זעהן : אונ פון זיין פהעלשעניש האט
 ער געווארפן אשטיין אויף שפען אונ האט אים געהרגט : (וכב' ובפגמא) : ער איז געווען געמיט ער
 נאט אים הרגן (והרגבו) בתפלה דער פרגוס מייטשט בפגמא מיינט מען מיט געשניידקייט ווייז ער איז גווען געאייילט

חכמים

בו כדי להמת כוריקה וסס יתורן מה שכתב הרא"ס ולא ידעתי וכו':
 ו לפי שזכר כאן במדבר כמו שפרש רש"י לעיל ואל לא היתחילו
 ביד וגלה לערי מקלט שלא כדסות כד ימית אותו אפילו טוך
 ערי מקלט דאלכ לל כמעט בו הא כבר כתיב גאל הדס ימית

פירוש לתורת אלהים

איו גווארפן געבן או השליך אדר ער האט אוף אים
 גווארפן מיט אלאקערונג ויסית אונ ער וועט ווערן
 גטייט : (כא) או באיבה אדר מיט פיינדזשאפט האט ער
 גשלאגן אים מיט זיין האנד ויסית אונ ער איז גווארפן
 גטייט מוח נאל ער ווערן גטייט דר נוס האט גשלאגן
 נאל ווערן גטייט דר גלן רוצח האט ער איז ארוצח
 גאל הדס יסית דער פלוט פריינד נאל מייטין דעם
 רוצח פגשט בו אז ער וועט אים פגענעגן אפילו ער
 וועט אים פגענעגן אין ערי מקלט אל ער אים פארמ
 הרגן : (כב) ואל אונ אוב פפסת פלוצלונג דס הייטמ
 באוגס בלא איבה נאר אן פיינדשאפט האט ער אים

אלא ראות נדדים פו עת קמא סו מכות
: ויסל עליו מכות : ורוא לא לויב
טו : ופשוט הכנה פסחים יז ר"ח טו
סו קמא פו : וסלול הכנה פסחים יז
סוהרדין ב ג סו מכות : ויסל כה
סוהרדין יח מכות יא יז :

בעל המזרים
(כח) עד פוח הברך הגדול, לצי שמואל ב"ס. השוש הגדול רחבת אפיקו
לא פחת כדאח:

רשבים
הושג הגדול רחבת אפיקו
לא פחת כדאח:

בית יהודה

רש"י
 סמוך לו ולא היה לו שחוק להזכר עליו: (כג) או כבל אבן
 אשר ימור כהה הכהו: בלא ראות. שלא ראהו: ויפל
 עריו. (מכות יא) חמור חמור הכהרן דרך ירידה כן נזלה
 דרך עליהם אינו מזה: (כפ) עד מות הכהן הגדול.
 שהוא בלא להסור שכינה בישראל ולהאריך ויניסם וכוונתו

ואששין וסם מעו מעו תרגמו מיט אים: ובדא ראייתו: מייבט
 זאגט רש"י ופסאן איהר פון דאמען האבן די רבנן געזאגט: והיה כרך ירידה נזלה אויב איינר הדרגת ויין מבר ניש
 דאמערקירט, אדאס פאליקערדי, דהיינו איינר האט אראפגעלאזען אויף דיא ערד אשטונטער זאך וואס אשטונטער, אונ
 די שטריק איז צוריקן געווארן אונ די זאך איז געפאלען אויף אשטונטער און האט אים געהרגט, דאך ער פארטריבן
 געווען אין די ערד מקלט ונדבד נזלה איז נזלה און ער האט געזאגט אין די הייד אשטונטער זאך, מיט
 אשטונטער, אונ די שטריק האט זיך אים געקריגט אונ די זאך איז געפאלען אויף אשטונטער אונ האט אים געהרגט, דאך
 האט ער פארטריבן ווערען אין ערד מקלט: וכהו נעד מזה הפנה הדלוו. זאגט רש"י ושרא בא הקשרות שכינה בשרא

שְׁתֵּי חֲכָמִים
אֶחָד הֵרָאָה : וְלִפִּי שְׂכֻלָּה מִשְׁפָּט מֵלֵךְ הִכְרִי וְיָנִן שְׂכָלָא רִאשִׁית דִּקָּן
רַקס שְׂכָלָא יִיחֹד לְמַנְיָא שִׁלָּא הָרִשָּׁה מִיחִסּוּ וְאִין הִכְרִי קִרְדִּי לֵיל
עַם הַכְּסִיף וְעִדִּי שְׂכֻלָּה וְהַחֲסֻפִּים שֶׁלֹּא מִתְחַבֵּר זֶה כָּל אֶת הַכֶּסֶר
הַכְּסִיף כִּי הֵיךְ לֵיל אֶת הַכְּסִיף כָּל אֶת הַכְּסִיף לְעֵלֵי מִיחִסּוּ קִרְדִּי
פְּרוּשׁ

פירוש לתורת אלהים

אז ארופ נפאלן אף אים וישתא אנז ער איז דר פון ווארן גימיט וואו אונ דר רוצח איז אים גאקין שום פיינט גיט נעען ולא מבקש דעתו אונ ער האט גיט געקעט זיין שלעכטן (וכד) ושפט הקדש ואלן די עדה משפטן בן הכהה צווישן דעם רוצח אונ צווישן דעם גאלל הקם על המשפטין האלה אף דיא משפטין: (וכד) והציל הקדש ואלן די עדה מציר זיין דעם רוצח השם

אז ארופ נפאלן אף אים וישתא אנז ער איז דר פון ווארן גימיט וואו אונ דר רוצח איז אים גאקין שום פיינט גיט נעען ולא מבקש דעתו אונ ער האט גיט געקעט זיין שלעכטן (וכד) ושפט הקדש ואלן די עדה משפטן בן הכהה צווישן דעם רוצח אונ צווישן דעם גאלל הקם על המשפטין האלה אף דיא משפטין: (וכד) והציל הקדש ואלן די עדה מציר זיין דעם רוצח השם

מִצּוֹת הַשָּׁם כְּעֶנְפֵי שֵׁט הַרְחֵק רָעִים אֲנִידְרֵעֵן אֹהֶם נִדְרֵעֵן אֹהֶם
מִצּוֹת הַשָּׁם מִצּוֹת הַשָּׁם דָּאס אִיו דָּאס וְהִשְׁבִּינוּ אוֹתוֹת הַשָּׂדֶה וְגו'.

אֶתֹו בִּשְׁמֹן הַקֹּדֶשׁ׃ כו וְאִם יֵצֵא
יֵצֵא הָרֹצֵחַ אֶת־גְּבוּל עִיר מִקְלָטֹו
אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה׃ כז וּמָצָא אֹתֹו גֹּאֲלֵ
הָדָם מִחוּץ לַגְּבוּל עִיר מִקְלָטֹו
וְרֹצֵחַ גֹּאֲלֵ הָדָם אֶת־הָרֹצֵחַ אֵין לוֹ

בית יהודא

ויהא'ר יס'הם) דר פון גור' קומט מאכן וועגן די שכינה
 ביי יידן און צו דריינגען ווער לען, (והרובח בא פלג
 די שכינה מישא'ל און דר רוצה קומט אפאן די שכינה
 פון יקין (מקדש א' ימי תמים) און ער קוקט אפ די מענ
 פון די לעבעדיקע (אוי בראי אנה לפני כבוד) איז ער
 גיט ווערט ער זא' ויין פ' דעם פון גור', דרייבט מו' ער
 ויין איז ער פלגן ער זא' קיין מא' זעהן דעם פון גור',
 זאגט אז ער פלגן גור' איז געשלאפן, מען ער קיפן אהיים
 דער אחר' נאך אפזעט איז וי' ש'ה' א' ל'פ'ד' ד'ה'פ'ה'
 ש'ע'ת'ה'ת'ק'ה' ו' ג'ש'ל'ל' ב'ח'י'ן' וי'י'ל' ד'ר פון גור' האט
 געזאגט בעטן ביי הקב"ה עס זא' גיט מערען ביי ויין
 בעטן ויין איז גור' האטן ד'ה'נן דעם אפגעבן יוד אפ'ס' גיט
 וי'ע'ר'ג'י, און ער האט גיט געבעטן, דרייבט זאגאמ'ס' דער

ווייזענדיג, אונזער האט נישט געזעסן, דרייבן שטארקט דער
הייליגער וואס ער האט אים געוואלט, וועגשטירטן מיט די
הייליגער וואס נאך דעם פראקטן ווייניג פון פאקא, און פאר
האט נישט געשריבן ווער האט אים געוואלט (און פאר אים
פאקא וואלט געווען געשריבן נאך איין ווארט "המשפחה", ער
וועלכער דרייט דעם פאקא פאר דעם דאזיגן נאך און נאך פאקא
שאט ער שלא געט דעם פאקא (דאזיגן) דר פאקא קומט און
דעם דין פון דעם רוצח ער וואס פארשטייט ווערען וועט און
פאר א געט דעם פאקא דעם פאקא דעם פאקא דעם פאקא
ווען דר אונזער פאקא דאזיגן וועט שטארבען, דאמאל וועט
פאקא און קומט און, עס ער האט אים געוואלט, ווייניג
דר רוצח געוואלט דעם פאקא (דאזיגן) וואס פאקא פאקא און
המשפחה פארשטייט דעם פאקא, נאך דר פאקא פארשטייט און
געשטארבען דר פאקא דאזיגן וואס אים געוואלט געווארן און וועט

שבת

שפתי
בסולם ונפל עליו והרגו ה"ז אינו גולה פ"י משום דכל אלו דרך עלייה
הס ולא היה לו ליהוד : י ר"ל דלעסם ראשון קשה מדכתב עד מות
הבן הגדול מגיד לך הכתוב שרצות יאריד ימים אחר שמת רבו ריבוי

פירוש לכתוב

סיד פון דעם גואל הדם והשיט און ריא ערה אלן
איים מאכין ויידר קערן אל עיר מקלט צו דר שטאט
פון ויין אנגרינגנג אשר גם שמה ווס ער איז אהין
אנטלאפן גווארן יושב און דר רוצח זאל דארטן ווען
בני דר כהן גדול וועט שטארבן אשר ווס מען הט
אים גיארעכט מיט דעם הייליגען אייר [פיו נביא]:
(כו) ווס יצא יצא הוצח און אוב דר רוצח וועט ארום

מצות

עַר אִינוֹ אֲפֻלְמִיעַן אֵין דִּיא עָרִי מְקַלֵּט דְּרֵם הַיָּם; מִן
הָאֵם לְעַמְבָּא אֲנִלְכֵּעַ שְׁמֵם וְזֵאם אֵינִיעַר הָאֵם גִּיעֵהֶרֶת
אֵין מְקַלֵּט אֵם לְעָרִי אִין עַר אֲרִי אֲפֻלְמִיעַן וְזֵא דִּיא
בֵּית דִּין שִׁיקֵן וְזֵא אֵם אֵם כֵּן וְזֵא רֵעַם וְרֵעַת מְשִׁקֵּן
עַר הָאֵם עַר נִים אֲפֻלְמִיעַן גִּיעֵהֶרֶת דְּרֵם מְקַלֵּט אֵין אֲוִי

דָּם: כִּי בְעִיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד--
מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֹּהֵן
הַגָּדֹל יָשׁוּב הָרָצַח אֶל--אֶרֶץ
אֲחֻזָּתוֹ: כִּסּוּ וְהָיוּ אֵלֶּה לָּכֶם לְחֻקֹּת
מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֵי בְתֵיכֶם:
כָּל--מִכַּה נֶפֶשׁ לְפִי עֵדִים יִרְצַח
אֶת--הָרָצַח וְעַד אֶחָד לֹא--יַעֲנֶה
בְּנֶפֶשׁ לְמוֹת: לֹא וְלֹא תִקְחוּ כֶּפֶר

זָה דְמָא : כַּח אַרְי בְּקִרְיַת
 שְׁנִיבֻתָּהּ יִתֵּב עַד דְּיָמֹת
 פִּהְנָא רַבָּא וּבְחַד דְּיָמֹת
 פִּהְנָא רַבָּא יִתֵּיב קְמוּלָא
 לְאַרְע אַחֲסַנְתָּה : כִּסְ וְיִהוֹן
 אֲדִין לְבוֹן לְגִיבַת דִּין
 דְּדִרְיֹכוֹן בְּכָל מַתְּבַגְיָיוֹן :
 לְכָל דִּיקְמוּר נַפְשָׁא
 לְפֻם סִהְדִין יְקְמוּר יֵת
 קְמוּלָא וְסִהְד חַד דְּא
 יִסְהַד בְּאַנְשׁ לְמַקְמָר :
 אֵל וְלֹא תִקְבְּלוֹן מִמּוֹן עַל

תו"א כי בעיר מקלטו גם יא יב נחמס קיו :
ואחרי מות הכהן הגדול מכוח יא :
ישוע הולח גם יג : והיו אלה יבמות ו
סאדריין לה מכוח : כל מכה נפס סאדריין סוז :

דעם 17טן

רוצח ונו' והלא הרינת רוצח בכלל כל המונשין ולמה יצאה ללמד על שאר
מונשין ומה הוא מלמד עליהן לרוצח אין לזקחין כושר אבל לשן ועין ליד ורגל

(לא) ולא תקחו כופר. לא יספר במהם בכריחא דרבי אליעזר סבר שניה כהלל ויצא מן תללל ללמד על חבירו יצא כיצד לא תקחו כפר לנפש

בית יהודא

הַתָּה שָׂאֵן לִי דָם) עִם אִין לִיִּיךְ וַיִּי עַד וַאֲשֵׁי גַעְהִתָּה
אֶנְשֵׁי־שְׂמִירָבָעֵם נוֹם עַד הָאָה קִיִּין בָּאִיִם : (כט) וּכְלָל
בְּמִשְׁתִּיכָהֶם , זָאֵמִת רִשְׁוִי (לְכֵד שְׁתִּיכָה סִנְהִדְרִין לִהִתָּה
בְּחִזְקָה לִאֲרִין לִי וְזֵה שְׁחִתָּה בְּאִיִן יִשְׂרָאֵל) דִּר פִּסְקֵי לְעִרְכָּה
אִמְזִין דִּי נִמְצָע צִיִּית וְזֵה דִי סִנְהִדְרִין וְעַתָּה גִעְוִעִין אִין דִּרְנָה
וַיִּשְׂרָאֵל , הָאָה גִבְרָאִפִּין וַיִּין סִנְהִדְרִין אִין חִזְקָה לִי אִשְׁרָאֵל אִוֶּה :
וְשִׁבְחָה אֵת הַנֶּפֶשׁ) וְעַתָּה וְזֵה אֲבָרֵי וַיִּיל הִרְגֵנִם מִשְׁה וַיִּוִּיל מִשְׁה :
דְּרָקָה , עֲרִית וְשִׁירָה שְׁבִיבִידִי , רִאֵה הִדְרִי) אִוִּיב מִנְשָׁשֵׁן
וְזֵה מִנֵּן הָאֵם פִּרְעֵר אֲנִינְאֵם צֹו מִשְׁה עַד זָאֵל אֲנִינְאֵם
נִעְמָאִיִם אִוֶּה עַד הָאָה גַעְהִתָּה יְהוּדָה , דִּאֲמָאִיִם דִּאֲרָק מִנֵּן
(מִסִּין) עַד זָאֵל יֵה פִרְיו וְעִרְכָּה מִיִּשׁ גַּעְשֵׁי , אִוִּיב מִשְׁה וַיִּיל

שחן לו דס: (כט) בכל מוישהיכם. לנוד שחיה
מנהדרין [קניה] מנהג בחוה לארן כל זמן שנהגת
ל בארן ישראל: (ל) כל מכה נפש גוי: הכה להרגו מ
על שחיה את הנפש: לפי עדים יצא. שיעידו שנתמיד
ב וכהמראה הרגו: (לא) ולא תקחו כפר. (כתובות לו) לא

(א) וְכִי כָּבֵד נָפֵשׁ וְגו' . וְזִמְנָה רַעֲיִי מֵעַן מֵיִנְיָם וְהָבֵא יְהוָה
הָטָּה בְּעִתְּהֶם יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל בְּרֵם יִרְצָה זֶה עַד בְּעִתְּהֶם וְיִעָשֶׂה
זִמְנָה בְּעִתָּה אוֹתָם מִשְׁלֵה אֶת עַד הָטָּה בְּעִתְּהֶם יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל
נִעְשֶׂה עַד זֶה יְהוּדָה בֵּית הַרְגֵּל , אוֹת מִשְׁלֵה הָטָּה בֵּית
הַרְגֵּל מִשְׁלֵה י' (א) וְלֹא תִּקְרֹא כֹּהֵן . מֵיִנְיָם מֵעַן וְלֹא יִפְסֹד

שפתי חכמים

לכבד בשמן השופה לכך ציל דמן הנקראות כו' : ל דכתיב בפרש
שפטים ועלית אל הנקום מלמד שהנקום כו'ס כלומר ענין שפיהר
בגדולה שרשמים ויבין כלשבת הנתיב כו'ס שכל' וכלל הנקומות
שקצין : מ ציל הרעל עה שהה אל הכס : מ פי' והיו לו מקלות
קצר כללו אמר כל מכה נכס כלומר שהרג נכס אינו רשאי להורגו אלא

שהרי אפילו אתו בקרנות המזבח אמר רחמנא מינן מוכרי
חוק בקרנות המזבח אתה מצא שיהיה יואב חכם גדול וראש
דת אלהים

דעת זקנים מבעלי התוספות

[illegible]

פירוש לתורת אלהים

כלל מוסדות כז אין אלע איינערע ויצונג (פיי הי"ז):
(פ) גל אינטליקער וואס קוקט הרגנין אוו איין
מענטשען מזה נפש וואס ער האט דער שלאגן
אמענטשען לפי עדים נאך די רייד פון דיא עדות
נאך היצה נאל ער הרגנין דעם רוצח (פיי הי"ז)
וער אחד אבר איין עדות נאל גיט זאגן אוף אמענטש
למה צו מייטשן אים: (לא) ולא אונ איר נאלט גיט

ער הרגית אמוזן מענש: (כח) בי געיר מקלסו יושב עיר
 מוז נאר זיצן אין דר שטאט פון זיין אנטרונג ער
 מוז ביי דר פלן גרול שטארבט ווארי מוז אונז נאך
 דעם מוט פון דעם פלן גרול מעג שוין דר רוצח
 זיך ווידער קערן צווי זיין לאנד פון זיין ירושה:
 (כט) ויהי אונז דיא דנים זאלן זיין צו אייך לחקת
 צו איין געזעצן משפט ליוותיכם צו אייערע גבירט
 מצות

ה'שם

[illegible]

(ת"א) וְגַם אֶחָד וְהוּא. דָּם אִוּוּ דְּרֵי מִצְוָה אִוּוּ אִיּוּ עֲדִית רִים גֵּר
וְאִגַּם עֲדִית אִוּוּ אִיּוּ עֵינֵי הָאֵם וְעֵינֵי קֶרֶם אִיּוּ עֵינֵי קֶרֶם
עַד נִים אִיּוּ אִים מִלְכָּד וְכֹת וּיִין אִיּוּ עֵינֵי עַד וְאֵל עֵשֶׁם
שְׁעִיבֶם אִיּוּ אִים וְאֵם נָאֵר עַד וְאִגַּם דָּם עֲדִית אִוּוּ דָּם
בֵּית דִּין וְעֵקֶן שְׁמִיר דָּם מִשְׁפָּם אִוּוּ דָּם דִּין גִּימִם אִוּוּ דִּין
מִנְהַרְדֵּי וְעַד גִּימִם וְעֵקֶן :

(ת"כ) וְלֹא תִקְרָא וְגו'. דָּם אֵיזֵי דִי מִצְוָה אִזְו דָּר רֹצֵחַ וְזֵאם עַר

אונקלרם

לִנְפֹשׁ רִצָּח אֲשֶׁר-הוּא רָשָׁע לָמוֹת
כִּי-מוֹת יוֹמָת׃ לֵב וְלֹא-תִקְחוּ כִפָּר
לָנוּם אֶל-עֵיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לְשִׁבְתָּ
בְּאֶרֶץ עַד-מוֹת הַבֹּקֶן׃ לֵב וְלֹא-

רפ"ג

יִסְתַּחֲסוּ בַּמּוֹמֵן: (לג) וְלֹא תִקְחוּ כֶּפֶר לָנוֹם אֶל עֵיר תִּקְלָשׁוּ. לְמִי שֶׁנֶּאֱמַר אֶל עֵיר מִקְלָשׁוֹ שֶׁהָיָה בְּשׂוֹנֵן אֵינּוּ נִפְטָר מִגִּילּוֹת בַּמּוֹמֵן לִיתֵן כּוֹפֵר לָשׁוֹב לִשְׁכֵּת בְּחֻזֵּךְ בְּדִמְיוֹ שֶׁכֵּתִיב וְיָמוּת הָהֵן: (לד) כִּמוֹ עַל לָנוֹם (כִּשְׁא"ל וּבִקְרָא) כִּמוֹ (מִיכָה) שׁוֹבֵי תַּלְמֵיהֶם שֶׁזָּכוּ מִן הַתַּלְמִידִים וְכֵן (לִפְעָמַיִם) עוֹנֵי מִמוּעֵד וְכֵן (יְהוֹשֻׁעַ ה') כִּי מוֹלִיד הוּא כִּאֲשֶׁר תֵּאֲמַר שׁוֹב עַל מִי שֶׁשָּׂדַד כָּבֵד וּמוֹלַעַל מִי שֶׁמֶלַח כָּבֵד בֶּן תֵּאֲמַר לָנוֹם עַל מִי שֶׁנֶּאֱמַר וְקוֹרְאוֹ נֹסֵם כְּלוּמָר מוֹדֵחַ, וְזֶה לָנוֹם לִבְרוּחַ וּתְפִסְתָּהוּ אֶת הַתִּקְוָה כּוֹפֵר מִי שֶׁנֶּאֱמַר לֹא לִבְרוּחַ לִפְטֹרוֹ מִן הַגִּילּוֹת לֹא יִדְעִיתִי הֵאָדָּם יִחַרְלֵהוּ שׁוֹבֵר לִשְׁכֵּת בְּחֻזֵּךְ הָרִי עֲשִׂינָה לָנוֹם וְלֹא יִשָּׁב: (לג) וְלֹא תִחְנִיפוּ, וְלֹא תִרְשָׁעוּ. כִּתְרוֹמוֹ וְאֵת הַ

ווי עס שטייט אין פסוק שוויי מלכהמה, מיינט מען (ש'שבו מן)
אז שטייט אין פסוק נגדי ממנער, מיינט מען ווי זענען
אז שטייט אין פסוק (כי מלכי דוד) ווי זענן געמלכט געווארן
אז דעם וואס האט מ'אנג צוריק געקערט (וואס ער שמו' בבר)
(כן ואמר לנו ער מי שנים בבר) אז זאגט מען זאגט אף דעם
(כן ובלתי) מען מיינט (מבשר) אנטאגט געווענער, זאגט
מען 'לרבות' צו אנטאגן (התפארות) אז תפאר בפר' למי שיש
אז'ט גוט געמען אויס צוויי געלט ביי דעם מענטש וואס איז
פארשט, און פאר דעם געלט וועסטו אים געבריינגן פון
ימים גמ' (איה יאמר) ווי אזוי וועט דער פסוק זאגן (ולשב
אוי דאך נאך איין וויין שטאמט (הרי צריך לו) עס צו איין דאך
ערען: (דל) וואס תחבולו, מיינט מען וואל (רשיע) איר

געבן געלט מען זאל אים נישט הענגן, טאר מען נישט, נאר
 מען מוז אים הענגן: (רוב) ווילא תקוה באר געט אלץ עיר
 סתמט. מען מיינט וואס שטעט אלץ עיר סתמט שטעט (באג)
 ווען איינער איז אנטהאלטן אין עיר סתמט ווייל ער האט
 געקענט געקענט נישט וואס ער האט (אויב נאך געקענט (באג)
 נעמט מען פאר אים נישט דעם געלט מיט געלט ווען
 געלט געבט בארן געלט (אויב ער וויל געבן
 געלט ער זאל מען צוריק גיין אין ווי שטעט פריער איידער
 ער פארן דורל וועט שטארבן, טאר מען נישט, נאר ער מוז
 גיין אין דעם עיר סתמט ביז ער וויל צייט נישט דר פארן דורל
 וועט שטארבן: (אויב) אונזער רש"י געט מיינט מען
 צו דעם וואס דארף אנטהאלטן, נאר (באג) געט עס אויב נאך

[illegible]

סנהדרין שנא' יושב בשבת תחכמוני ראש השלישי לא היה קביר מעם מוכחי תהנין למת לא אמר ואיך הנינו כ"א אין קביר בקרי אבותיה מוסם שמאות ואקבר בקרי אבותי מעיד יושב בניהו את המלך שלמה לאמר כד דבר יואב וכה יושב יואב עשר כאשר דבר ופגע בו וקברתו והסירות את דמי עשה אשר שפך סעלי ומעל כית אבי' וכלם נהניו שן נמשמטת חנם אשר ידעת אתה שכל שעה לי יואב בן צריה נשיה עשה לו אתה מרצא שבכעה שחכך דוד וילתא תנו את האורה החתי אל פני ה'עלמא וני' ועשה כן ונהניו אוריה' תתקבצו כל ראשי החיות על יואב להרגו ויהרגו הגבורים ושהה והתראה לכל הכתב אשר שלח דוד ויהו אשר עשה לי בעם ויסת את דוד למנות בישראל ופרש' לשם אליו ולהאזין משכנה במצואו שלשים יוששה ימים לדוד באוריה הפסיק הענין לומר שחיה לו ע"כ כן וכדברי הומיס' האחרים שלי וכל הגבורות עששו יועשו כן וביאו לפניו אנחת ומתו עושה עד שהרגיו לאחד שנהניו בשפיעת מחסורן יור' שאל כ' כעם המלך ונפל הגארת מידם וקריעה ואמר להם שבת למלחמה בארץ נכריה ואז אבה אלהים מכת רוב השני כלם מתו בארצת אחת כל הגבורים וכל נבורתם כ' כיון שהתחיל יור' הפסיק וכתב ויחר אף ה' ואמר לו הקב"ה לדוד שלש אני

[illegible]

גיר מקלמט לשוב עד זמר זיה ווידר קערן לשבת צו
רעין באזא אין לאנד ער טא איידער ער פלז גרוד
שטארבט: (א) לא אונ איר זאמט גוט פאר שווידיגן
ס לאנד אשר נוס איר וואלט דרינגן מי דעם ווארונט

עפֿן אום לייזונג פֿר דעם רוצח אשׁר וואס ער איז
אונדזריג דעם טאט גיט זיך נייערט ער מוז גלייט
עקען: (לכ) ולא אנו איר זאלט גיט געקען אום
לייזונג גוט צו דעם וואס איז ווארען אנשלאסן אין

תו"א ולאן לא מחזיקים לו כוססו מן כיתות
 כו : ולא חמא שבת ג' שבוטס :
 רשב"ם

לכויה ולהבורה ושאר חבלות לוקחים כופר :
(לנ) כי אם בדם ששכו, אני אומר שהוא נקוד
מן הרין מלאז'ים לנ פירושו כי אם בדם
האיש השופך את הדם :

[illegible]

רע"י

תחייבון: (לד) אישר אני שוכן בתוכה. שלא תשנינו
אותי בטומאתה: כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל.

'ש'כן פתוק בני יש-אלו ווארנס איה נאט רנה צווישן ויא

איר זאלט נישט מאכן רושן אין איר אומריינקייט; ופֿי אַזי

נוטול עליך או רעב שלש שנים או מלחמה או דבר ודבריו כדס כלנא נגי לרץ עיך תנופס עפרוס לרץ הוא אנשי לרץ יפסס הימים כתוב או רעב שבע בלרץ ואמר דוד נגלה נא

ה' כי רבים רחמי' ובחר בך כהן שנה בשלשיר' ובענינ' ונבגור' שאלו בחר ברעב הוי ישראל אימרים בעשר הוה בופח ואלו כתר במלחמה הוי אומרים בגבורים של הוה בופח ולאחר שלך נכתבו בדבריו הימים כל מנין הנבגורים שלם וסופיה דקרא דליל כתוב אשר עשה לו יואב כן צוריה אשר עשה לשני אשר צבאות ישראל לאמנן בן נר ולעפסא בן יתר והרנים וסמס ויהי לזה פס שראי שצוה דוד ליואח להרג את אוריה סכורים שנס אלו צוה דוד להרגן לפי שהיה אבנן בן דודו לו שאלו ולסיך עמד דוד וקלל את יואב ואמר אל יכרת סבית יואב וכו' וספורע וסחוי' כלכל וגופל בחרב וסמר לחם , ואו ידעו ישראל כי מאת דוד היה להרנות אבנן וצוה דוד לשלמה בן דוד להרית את יואב וזהו הוה להרגן לפי שהיה בן אחת שגאמר ואחיותיהם צוריה אבינאל , ובשנה אבנן בנידו להרגן אמר לו דוד ואמר לשלמה אל תהני שני דינין או תהרגניקל עלך הקללות שקלני דוד אביך או תהני' בקלותי' מיד ויאמר לו הסלך עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו , ואמר רב יודות' הקללות שקלל דוד את יואב נתקני' בורע של דוד בו מרחקסם דרתי: והלך רחבעם המאמל עלית ממרכבה ובתיב לו המרכב אשר ירכב עליו הוי , מוצרע מעורר דרתי' ויהי המלך ויורע מוצרע דוד ימי סתו , סחוי' כלכל מאס דרתי' לל' וקנתו חלה את גלוי מלסד שחאותו שררני , נוטל כחרב מיאשור דרתי' ויוור המורים למלך יאשור ובמסכת תענינו מסק שנעצו בו שלש מאות לונביאות של כרול עד שנעשה כל גופו ככברה , חסר לך מרחיני' שגאמר ואחותר אורות תמיר נגתה לו מאת המלך כל ימי חייו משלחו של אולי מרוד :

וְהָיוּ מֵעַן פֶּר גִּיסְמֹת אֹהֶם שׁוֹלְדִיג בְּלוֹמ דֶּר מִיט פֶּר שׁוֹלְדִיגִיגִים מֵעַן דָּאס לֵאמֹר וְהָרָצֹת אֹנֶז צוֹ דָּעִם לֵאמֹר נִיעַמֵט גִּיט נִיעֶרן פֶּר גֶּעָבֹן דָּאס אֹהֶם שׁוֹלְדִיג בְּלוֹמ אִישׁ שֶׁפֶר נִוֵּם עִם אִיו וְהָרָצֹת פֶּאָר גָּאָסן דִּרְיִגן יִי אִם בִּינִיעֶרמֵט מִיט דָּעִם בְּלוֹמ שׁאָמֵט פֿון זײַן פֶּר גִּיסְעֶר עִם נִיעַמֵט אַנְדֶּערשׁ גִּיט נִיעֶרן פֶּר גֶּעָבֹן צוֹם לֵאמֹר בִּינִיעִדִּין מֵעַן הִרְגִּיגֵה דָּעִם רֹצֵחַ: (לד) וְלֹא תִסָּמֵא אֹנֶז אִישׁ וְאַלֵּט גִּיט פֶּר אֹהֶם בִּינִיעִגִּין דָּס לֵאמֹר אִישׁ וּוּם

אבות לבני ישראל: ב ויאמרו את
אדני צוה יהוה לתת את הארץ
בנחלה בגורל לבני ישראל ואדני
צוה ביהוה לתת את נחלת
צלפחד אחינו לבנותיו: ויהיו לאחד
מבני שבטי בני ישראל לנשים
ונגדעה נחלתן מנחלת אבותינו
ונוסף על נחלת המטה אשר
תהיינה להם ומגדל נחלתנו יגדע:
וואם יהיה היכל לבני ישראל
ונוספה נחלתן על נחלת המטה
אשר תהיינה להם ומנחלת מטה

לבני ישראל: ב ואמרו
ית רבוני פקיד למתן
ית ארעא באחסנא
בעדבא לבני ישראל
ורבוני אתפקד במימרא
דיי למתן ית אחסנת
צלפחד אחנא לבנותיה:
ג ויהיון לחד מבני
שבטיא דבני ישראל
לנשין ונתת מנע
אחסנתהון מאחסנת
אבהתנא ותתוסף על
אחסנת שבטיא דיתדיון
להון ומעדב אחסנתנא
יתמנע: ד ואם יהי יוכלא
לבני ישראל ותתוסף
אחסנתהון על אחסנת
שבטיא דיתדיון להון
ומאחסנת שבטיא
דאבהתנא ית מנע

רש"י

בית יהודה

אף בזמן שהם עומדים שכינה (שרויה) ביניהם: (ג) ונוסף
על נחלת המטה. שהרי כנה יורשה והבן מתחם על
שכט אחיו: (ד) ואם יהיה היובל. מכלהיה רבי יהודה
אומר עתיד צ היובל ק שיפסק: ואם יהיה היובל.
כלומר אין זו מכירה שחוררת ביובל שהיורש חזר
חוזרת. ואפילו אם יהיה היובל לא תחזור המלה לבכשו
ונמלא שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה להם:

וידן ואף בזמן שהם עומדים שכינה ביניהם: ונוסף
ועין קמא אוי מיין רהובנא צווישן זיי: (ג) ונוסף על נחלת
המטה וכו'. ונאמנ רש"י (שדרי בנה יורשה והבן מתחם על
שכט אחיו) ונאמנ אוי וזהו נועם אוי וישנא אנד דר וזהו
געהר דאך צום שכט פון זיין קאסר: (ד) ואם יהיה היובל.
נאמנ רש"י ווייל עס שפיינט וואס יהיה היובל אוב עס נועם
זיין יובל. קען זיין עס נועם גיט זיין יובל? (מכאן היה דבי
יהודה אימרו) פון דאנען קען רבי יהודה געזאגט געהיר הייכל
שפייטן. עס נועם קיפן אציט ווס דער יובל נועם גיט זיין: ואם יהיה היובל.
שחוזרת ביובל דס אוי דאך גיט אפארקויפטע. דאך ווס נא?
גיט צוריק אין יובל וואפילו אם יהיה היובל לא תחזור הנחלה
די גנלה צוריק צום ערשטן שכט ונמנא שנוספה הנחלה על

שפייטן. עס נועם קיפן אציט ווס דער יובל נועם גיט זיין: ואם יהיה היובל.
שחוזרת ביובל דס אוי דאך גיט אפארקויפטע. דאך ווס נא?
גיט צוריק אין יובל וואפילו אם יהיה היובל לא תחזור הנחלה
די גנלה צוריק צום ערשטן שכט ונמנא שנוספה הנחלה על

שפתי חכמים

שפתי חכמים ואם חסילי שא"כ הוא סותר מה שפירש לעיל דמלת
ואם הוא ספק אלא ואפילו זה מלשין רש"י הוא לא מלש
אם: ק ר"ל שחורר הבית והמטען והיובלות:

פירוש לתורת אלהים

ווערן גמיינערט ווייטער ארבע מנחלת פון דר ארבע פון
אונזערע עלטערן ונוסף אונ עם נועם ווערין גמערט
על נחלת המטה אויף דער ארבע פון דעם שכט
אשר ווס ויאי וועלדן זיין צו זיי פיר ווייטער (שני מיין):
(ד) ואם יהיה אונ ווען דער יובל נועם זיין צו דא
קינדר ישראל ונוסף אונ וועם וייערע ערשטאפט
גמערט ווערין על נחלת צו די ערשטאפט פון דעם
שכט ווס זיי וועלדן זיין צו זיי אונ פון דער ארבע
בשה אבותינו פון דעם שכט פון אונזערע עלטערין

ווס זיי ווערין די הופט עלטערין לבני ישראל צו די
קינדר ישראל: (ב) ויאבדו אונ ויאי האבין גיאנאט
את אדני מיין האר ציה יי קט נאט גיאמאן לתת צו
געבין דס לאנד אין איין ורנשה גנול דורך איין
גורף צו די קינדר ישראל וואו אונ מיין האר ציה
ביי אונ ויארן גיאמאן פון נאט לתת צו געבען דא
ארבע פון אונזער ברודער צלפחד לבנותיו צו זיינע
מעכטער: (ג) והיו אונ זיי וועלדן זיין צו איינים פון
די שבטים פון ישראל לנשים צו ווייטער ונגדעה נועם

אֲבֹתֵינוּ יִגְרַע נַחֲלָתָן: ה' וַיֵּצֵא מֹשֶׁה
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְהוָה
לֵאמֹר כֵּן מִטָּה בְּנֵי־יוֹסֵף דְּבָרִים:
זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְבָנוֹת
צִלְפָּחָד לֵאמֹר לָטוֹב בְּעֵינֵיהֶם
תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים אֵךְ לְמִשְׁפַּחַת
מִטָּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶינָה לְנָשִׁים:
וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּטָּה אֶל־מִטָּה כִּי אִישׁ בְּנַחֲלָת
מִטָּה אֲבֹתָיו יִדְבֹקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְכָל־בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת
מִטָּה אֲבִיהֶם תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן
יִירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָת
אֲבֹתָיו: וְלֹא־תִסַּב נַחֲלָה מִמִּטָּה

אֲחֻסְתָּהּ: ה' וַפְקִיד
מֹשֶׁה ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל
מִימְרָא דְּנִי לְמִימְרָא יֵאוֹת
שְׂבָמָא דְּבְנֵי יוֹסֵף
מִמִּלְלִין: ו' דִּין פִּתְגָמָא
דִּי פְקִיד יִי לְבָנָת צִלְפָּחָד
לְמִימְרָא דְּחִמְקִין בְּעֵינֵיהֶן
תְּהִינן לְנָשִׁין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שְׂבָמָא דְּאֲבוֹתָהֶן תְּהִינן
לְנָשִׁין: וְלֹא תִסְחָר אֲחֻסְתָּה
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׂבָּמָא
דְּשְׂבָמָא אֲרִי גִבֵּר
בְּאֲחֻסְתָּה שְׂבָמָא
דְּאֲבֹתָהֶן יִדְבֹקוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל: ח' וְכָל בְּרִית
יִרְשֶׁת אֲחֻסְתָּה מִשְׂבָּמָא
דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָד
מִזְרַעֵית שְׂבָמָא דְּאֲבוֹתָהֶן
תְּהִי לְאִנְתּוֹ דְּיִירְשֶׁתוֹ
בְנֵי יִשְׂרָאֵל גִּבֵּר אֲחֻסְתָּה
אֲבֹתָהֶן: ט' וְלֹא
תִסְחָר אֲחֻסְתָּה מִשְׂבָּמָא

ר"א כן משה בני עקידה שבע פה: ט
הכרזת פקודת: וכל כל בנחלת ית: ט
ולא חסב בנחלת ית: משה לנחלת: ט קב

רשב"ם

(ו) לטוב בעיניהם. טו שכבט שלהם לשי
העשם: נשלים חוטם הקדמים:

בעל המורים

(ו) זה הדבר. גמיע' דבור זה שלא כגב אלא בלוחות הדור: (ז) חשב נחלה. גמיעטריא זו היא כהספת הכן לומר שהכין יורש את אביו:
(ט) ולא חסב נחלה. גמיעטריא זו היא חסבת נחלה:

בית יהודא

רש"י

(ח) וכל בת יורשת נחלה. שלא היה כן לאביה: יורשת נחלה. יעדד סאבטור נוס וועט ירשנן פערדור פון איר פאטער (שלא היה כן לאביה) נוייל איר פאטער הט קיין

פירוש לתורת אלהים

יגרע וועט ווערין גמיעטערט ויער ארפ: (ה) נוצה הט
משה גיבאמין צו די קינדער ישראל על דורך גאמס
בייד אוו צו זאגן פו רעכט ספח גני יוסף דר שכת פון
די קינדער יוסף ויבקים ויי מוען היידן: (ו) זה הדבר
דס איז די נאך ווס גאט האט מיר גיבאמין לנחלה
פון וועגן די טעכטער פון צלפחד לאמר אונז הט מיר
אוו גזאגט לטוב צו דעם וואס ער וועט זיין וואל
גפעלן אין ויערע אוגין תהינה זאלין ויי זיין פאר
נויבאר אד גיערעט צו דר משפחה פון דעם שכת
פון ויער פאטער תהינה זאלן ויי זיין פון נויבאר אבר
צגאמשפחה פון איין אנדר שכת סארן וייא גיט
זיין פון נויבאר: (ז) ולא חסב אונז עם זאל גיט אנוועק

לְמִטָּה אַחֲרַי כִּי־אֵישׁ בְּנִחְלָתוֹ
 יִדְבְּקוּ מִטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי־אִשֶּׁר
 צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן־עִישׁוֹ בְּנוֹת
 צִלְפָּחָד: מִפְּטִיר יֵא וְהַהֲיִינָה מַחְלָה
 תִּרְצֶה וְחֻגְלָה וּמִלְכָּה וְנָעָה בְּנוֹת
 צִלְפָּחָד לְבָנֵי דִידֵיהֶן לְנָשִׁים:
 יִבְמִשְׁפַּחַת בְּנֵי־מִנְשֶׁה בֶן־יוֹסֵף
 הָיוּ לְנָשִׁים וְתַהִי נִחְלָתָן עַל־מִטָּה
 מִשְׁפַּחַת אֲבִיהֶן: יֵא אֵלֶּה הַמִּצְוֹת
 וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בְּיַד־
 מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת
 מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: חֹזֶק

לְשִׁבְטָא אַחֲרֵנָא אֲרִי
 נִבְר בְּצַחֲסִנְתָּהּ יִדְבְּקוּ
 שְׁבִימָא דְבָנֵי יִשְׂרָאֵל:
 יִבְמִא דִּי פִקִּיד יֵא יֵת
 מִשֶּׁה בֶּן עִישׁוֹ בְּנוֹת
 צִלְפָּחָד: יֵא וְהַהֲוָה מַחְלָה
 תִּרְצֶה וְחֻגְלָה וּמִלְכָּה
 וְנָעָה בְּנוֹת צִלְפָּחָד לְבָנֵי
 אֲחֵי אֲבִיהֶן לְנָשִׁים:
 יִבְמִרְעִית בְּנֵי מִנְשֶׁה
 בְּרִי יוֹסֵף הָוָה לְנָשִׁים
 נִהְיוּ אֲחִיסְנִתָּהּ עַל
 שְׁבִימָא זְרַעִית אֲבִיהֶן:
 יֵא אֲלֵין פִּקֻּדִּיא וְדִינָא
 דִּי פִקִּיד יֵא בִידָא דְמֹשֶׁה
 לֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמִשְׁרֵיא דְמוֹאָב עַל
 יַרְדֵּנָא דִירְחוֹ: חֹזֶק

תולדות אהרן
 יד בקו סטות כס: ורחיבה מחלה חלה
 בעל המורים

קל"ב מחל"ה חול"ה סימן . ומפיערין שמעו דבר ה' בירמיה סימן ב':
 סכום פסוקי דספר במדבר חלק ומאמיתים ושמונים ושמונה אפרח סי'. וחלוזי והיה האיש אשר אבחר בן מטהו ויפרח:
 ופרשיותיו עשרה. י"ו בדרד ינחנו סימן: וסדריו ל"ב. לב טהור ברא לי אלהים סימן: ופרקיו ל"ו. לו חכמו ויכלילו
 זאת סי': מגין הפתוחות שתיים והסתומות ששים ושש סך הכל מאה וחמשים ושמונה פרשיות.
 חני חלקך ונהלתך סימן:

בית יהודה

זִיתָן גְּעֵהאמ: (יא) וּמַחְלָה תִּצַּח וגו'. וְאָמַט רִשְׁ"י (כאן קָנָא
 לִפִּי דִרְלֵתָן וּ מוֹ בְּשָׁנִים) דִּא צִיילֵט מען זיי נאך זייער
 אַלְטֵר, ווי זיי זענן געווען אַלְטֵר איינע פון די אַנדערע
 מִיט אַרען וְנִשְׁאָא פִּסְכֵר תולדותן) זיי האָבן גענומן מאַנען
 נאך זייער אַלְטֵר, וועלכע עס איז געווען אַלְטֵר הָט
 פִּרְעֵר חֲתוּנָה גְעֵהאמ (ובכל הטקרא קנאן לפי הקטקון אונ
 שְׁפָרְיָהּ וּ בָּו) דִּר פִּסּוּק וְאָמַט אונז זיי זענן געווען גִּלְיָה אִין חֲבִיבָה. אַיִגֵּע ווי דיא אַנדערע:

שפתי חכמים

ר דקשה ליה עברת פיתח חשיב תרלה לכסוף וכאן מנה אותה שניה
 ומחרן כאן מנאל לפי גדולתן זו מוז בשנים וכו' סי' משה שכלל כתיב
 וחסידים לבני לודים לבנים שדרך נשואי סחיות להשא כהדר

פירוש לתורת אלהים

אָנְדֵרְן שְׁבִימָה כִּי אִישׁ בִּייעֶרַט אִיטְלִיכֶר מעַנְשִׁי פון
 דיא שְׁבִימָים וְאֵל זִיָּה פִּאָהעֶפֶטִין אִין זִיין אַרְבִּי:
 (י) בְּאִשֶּׁר צִוָּה אָזוּ ווי נאָט הָט גִּבְאָמִין צו מִשֶּׁה בֶּן
 עִישׁ אָזוּ הָאָבֵעֵן גִּבְאָמִין דיא מעַכְמֶער פון צִלְפָּחָד:
 (יא) וְהַהֲיִינָה אונז וְיֵא זענִין גִּבְאָמִין מַחְלָה תִּרְצֶה וְחֻגְלָה
 מַחְלָה תִּרְצֶה חֻגְלָה וּמִלְכָּה וְנָעָה די מעַכְמֶער פון
 צִלְפָּחָד לְבָנֵי דִידֵיהֶן צוֹא דיא קִינְדֶער פון זייערע
 פִּעֶטֶער לְנָשִׁים צו ווייערע: (יב) מִשְׁפָּחִית פון דֶער

רש"י
 (יא) מחלת תרצה וגו'. (כ"ב קכ) כאן מנאל לפי
 גדולתן זו מוז בשנים ר וכאלו כסדר תולדותן ויכל
 המקרא מנאל לפי חכמתן ש ונגיד ששקולות זו כזו:
 חסלת פרשת מסעי

אין אלע פסוקים צייט מען זייא נאך זייער חקקה ויפיעד
 שפתי חכמים

תולדותיהן מחלה הכבירה ואחרים הצעירה על הסדר כדכתיב לא
 יעשה כן במקומו וגו': ש בפסח פיתח פירשתי:
 חסלת פרשת מסעי

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה בֵּית יַעֲקֹב וְכָל-מִשְׁפְּחוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל: כֹּה אָמַר יְהוָה מֵהַדְּמָצָאוֹ אֲבוֹתֵיכֶם בִּי עוֹל כִּי רָחֲקוּ מֵעָלַי וַיִּלְכְּדוּ אַחֲרַי הַהֶבֶל וַיַּהֲבִיחוּ: וְלֹא אָמְרוּ אִיִּהּ יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַמּוֹלִידָה אֶתְנוּ בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ עֲרִבָה וְשׁוֹחָה בְּאֶרֶץ צִיָּה וְצִלְמוֹת בְּאֶרֶץ לֹא-עֵבֶר בָּהּ אִישׁ וְלֹא-יֹשֵׁב אָדָם שָׁם: וְאָבִיָּא אֶתְכֶם אֶל-אֶרֶץ הַכְּרָמִל לְאֹכֵל פְּרוּיָה וְשׁוֹבָה וְתִכְבְּאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת-אֶרְצִי וְנִחַלְתִּי שְׂמַתְכֶם לְתוֹעֵבָה: הַכְּהֵנִים לֹא אָמְרוּ אִיִּהּ יְהוָה וְתַפְשִׁי הַתּוֹרָה לֹא יִדְעוּנִי וְהָרַעִים פָּשְׁעוּ בִּי וְהַנְּבִיאִים נָפְאוּ בְּפִעַל וְאַחֲרַי לֹא-יִוָּעִילוּ הַלְלוּ: לָכֵן עַד אָרִיב אֶתְכֶם נֹאס־יְהוָה וְאֶת-פְּנֵי בְנֵיכֶם אָרִיב: כִּי עֲבַדוּ אֲנִי כְּתִימִם וְרָאוּ וְקָדַר שִׁלְתִּי וְהַתְּכַוְנִנוּ מֵאֵד וְרָאוּ הֵן הִתְהַלְּכָה בְּזֹאת: הִהְיִמִּיר גּוֹי אֱלֹהִים וְהִמָּה לֹא אֱלֹהִים וְעַמִּי הִמִּיר כְּבוֹדִי בְּזֹאת יוֹעִיל: שָׁמוּ שָׁמַיִם עַל-זֹאת וְשָׁעֲרוּ חֲרָבוֹ מֵאֵד נֹאס־יְהוָה: כִּי-שָׁתִים רַעוֹת עָשָׂה עַמִּי אֲתִי עֲזָבוּ מִקּוֹר: מִיָּם חַיִּים לְחֻצֵּב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת גִּשְׁבֹּרִים אֲשֶׁר לֹא-יִכְלֹו הַמַּיִם: הַעֲבַד יִשְׂרָאֵל אֶם-יִלְוֶה בֵּית הוּא מְדוּעַ הֵיךְ לָבֹז מִתַּח כֶּסֶף: עָלָיו יִשְׁאֲנוּ כְּפָרִים נִתְּנוּ קוֹלָם וַיִּשְׁתִּי אֶרְצוֹ לְשִׁמְחָה עָרְיוּ נִצְתָה נִצְתָה קִי מִכָּל יוֹשֵׁב: גַּם-בְּגִיגָה וְתַחֲפֹתָם וְתַחֲפֹתָם קִי יִדְעוּךָ קִדְקִד: הִלּוּא-זֹאת תַּעֲשֶׂה--

פירוש ע"מ

אזו תהימיר אוב עם הט פר ביטן אפאלק פון זיי זיין נאט זיי זענין דאך גים קיין נאט פון דעסט ווענין האבן זיי פארט גים פר ביטן ויזא גטי אונ סיין פאלק זיי האבען פר ביטן בטר זיין כבוד וייער נאט ווס זיי זענין דורך אים גערליכט גווארען פר אזו אנאט ווס העלפט גים: שמו פאר וואונדערט אייך איר הימל אף דעם ווס ווייטער שטייט ושעו אונ שטארקסט תבט סאר גלייך וויא איר וועט וייער פר וויקט ווערין ווייל דם בהמ"ק וועט תרוב ווערן דם איז די רייד פון נאט.אנאט דער פסוק אטעט פר ווס וועט דם אזו זיין כי ווארום צוויי ערלייא רעות הט מיין פאלק גטאן ווארום אוב זיי וואלטן אפילו פר ביטן וייער נאט פר אזו אנאט ווס ער זאל מיט מיר גלייך זיין וואלט אף גווען ארעה ווארום איה האב זיי פיל גוטס גטאן אונ היינט האבין ויזא נאך אנרעסרע רעה גטאן איהי גוט ווס זיי האבען מיה פאר לאנט וואס איה בין אקוואל פון קוועלידיגע וואסר אלע צייט בין איה אויף ויזא משפיע טובות לחצוב להם זיי גייען אויס צו האקין צו ויזא אויס צוא גראבין גריגר צו גראבניע: זאנט ורמיהו וויא פר שטייטטו גים פר ווס גיט דיר ישראל אזו שלעכט העבד ישראל איז דען ישראל אקגעכט אדער איז ער דען אקגר פון דר הוו דיקסט מויר ווארום איז ער גווארען צו רוב גליי אף אים דם מיינט מען אף די ישראל ושאט טוען שרייען גפירים די לעסערטן דם מיינט מען די שטארקי פון לדי ודכל גישיט אונ זיי טוען זיין לאנד צוא וויסטיגשגריי ויזי שטעט ויזא זענין ווארען פאר ברענט אין פייער קיינר וואנט דארט גים גס גי יף אפילו די מצרים ווס איר הט אף זיי אבקחון אז זיי זאלען איה זיין צו הילף זיי וועלן צו ברעכן דיר דעם קאפ הלא פר וואר דאס

שקעו דבר יי פר נעמט די רייד פון נאט איר הוו גיינר פון יעקב אונ אלע משפחות פון דיא קינדיר ישראל: זה אמר יי אזו הט נאט גינאנט וואס האבן גפונן אייערע עלטערן אין מיינע רייד אום רעכט ווס זיי האבן זיך דר ווייטערט פון מיר אונ זיי זענין נאך גינאנטן נאך נארשקייט אונ זיי האבן זיך פר נארשקט ולא אמרו אונ זיי האבן גים גנאנט וואו איז דען אונזר נאט ווס ער הט אף גבראכט אונ פון דעם לאנד מצרים ווס ער הט גיפירט אונ אין דר מדבר אין דעם לאנד פון דעם פלון אין וויקטונג אין איין פר וויקט אונ אפינאט לאנד אין אזו אלאנד ווס עם איז גים דורך גפארן קיין מענטש אונ עם איז גים געטען אקענטש דארטין וואיז אהם אונ איה האב גבראכט אייה צום לאנד ארץ ישראל צו עסן אירע פירות אונ איר גושקייט תכבאו אונ איר זייט גקונן אונ פר אום בייגינט מיין לאנד אונ מיין ארץ האט איר גיטאן צוא אום ווערדיקייט תכנים די כהנים האבן גים גנאנט וואו איז נאט מיר זאלן זיך פר אים פארקטן ותפשי אונ די סנהדרין זיי האבן מיה גים גקענט והרועים אונ די פאסטער דם מיינט מען די מלכים האבן אין מיר מויר גווען אונ דיא פאלשע גביאים האבען גביאות גנאנט פון ע"ז בעל אונ נאך אזעלכע ווס זיי קענין גים העלפען הלט גייען זיי: לזו דרום וועל איה מיה נאך קריגען מיט אייה איידר איה וועל אף אייה פרענגן דם שלעכט דם איז די רייד פון נאט אונ מיט אייערע קינדס קינדיר וואס זיי וועלן טאן ווי אייערע ווערן וועל איה קריגין: כי ווארום גברו פארט איכר צו די אינגלן פון דעם פאלק בתים אונ שיקט צו דיא מאטערן צו זען ווייער סנהג אונ פר שטייט וייער איז וועט אוב עם איז גווען

הפטרת מסעי

לֹא עֲזַבְךָ אֱתִיחֶיךָ אֱלֹהֶיךָ בְּעֵת מוֹלָכְךָ בְּדֶרֶךְ: וְעַתָּה מִה־יָדְךָ לִדְרֹךְ מִצְלִים לִשְׁתוֹת מִן שַׁחַר וּמִה־לֵּךְ לְדֶרֶךְ אֲשׁוּר לִשְׁתוֹת מִן נָהָר: תִּסְרַךְ רַעְתֶּךָ וּמִשְׁבּוֹתֶיךָ תִּכְחַק וְדַעִי וְרֹאִי כִּי־יָרַע וְכָר קִמַּץ בּוֹךְ עֲזַבְךָ אֱתִיחֶיךָ אֱלֹהֶיךָ וְלֹא פָחַדְתִּי אֱלֹהֶיךָ נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה צְבָאוֹת: כִּי מַעֲוִים שְׁכַרְתִּי עֲלֶיךָ נִתְקַתִּי מוֹסְרוֹתֶיךָ וְתֹאמְרִי לֹא אֶעֱבֹד אֲעֹבֵד קִרִּי כִּי עַל־כֹּל־נִבְעָה נִבְהֵה וְתַחַת כֹּל־עֵץ רַעֲשָׁן אֶת צִעָה זֹנֶה: וְאֲנִי נִטְעַתֶיךָ שׂוֹרֵק בְּלֹה זָרַע אֲמַת וְאִךְ נִתְפַּכְתִּי לִי סוּרִי הַנָּפֶן נִכְרִיה: כִּי אִם־תִּכְבַּסִּי בְּגִתִּי וְתִרְפִּי־לֶךְ בְּרִית נִתְּמָם עִנְךָ לִפְנֵי נָאִם אֲדֹנִי יְהוָה: אִךְ תֹּאמְרִי לֹא נִטְמַאתִי אַחֲרֵי הַבָּעִלִּים לֹא תִלְכְּתִי רֹאִי דֶרֶכְךָ בְּנִי־אִי דַעִי מִה עָשִׂית בְּכֶרֶךָ כִּלָּה מִשְׁרַבַת דִּרְכֶּיךָ: פָּרַח לִמּוֹד מִדְּבָר בָּאוֹת נִפְשׁוּ נִפְשָׁה קִרִּי שֶׁאִפְהָ רֹחַ תִּאֲנֶתָה מִי יִשְׁכַּנָּה כֹּל־

משלי יוסף

הָטָה דִּיר גִּמְאָכְט דָּס שְׁלֶעכְט וויס אָפּ דִּיר אִיז גִּקוּמֶן
הָטָה דִּיר גִּרְטֶס גִּינְטֶען דִּי ווִינֶד וויס דו האָסט פֿר לֶאָזט
דִּיין גֶאט גֶשֶׁת אִין דֶּער צײַט און ער הָט דִּיך גִיפֿירט
אִין דָּעס גִּטֶען אונ אִין דָּעס רֶעכט פֿרטיגען וועג:
וועגה אונ אַצונד וואָס טוג צו דִּיר צוא דָּעס וועג פֿון
מַסְעֵרִים צו מִרְיָנֶהן דִּי וואָסער פֿון דָּעס מִיד שִׁיהוּד
דָּס אִיז דֶּער גִילֹס וואָס ווִי האָבען אִין אִים אִיגֶע
בִּיבֶרִים דֶּער מִרְיָנֶהן וַיֵּה לָהּ אונ וואָס נוצט דִּיר דָּאס
און דוא וואָסט אִין מִיר מורד ווִין דוא אַלֶסט פֿאר
מִרְיָנֶהן ווערִין צו דָּעס לֶאנד אַשור צו מִרְיָנֶהן דָּס
וואָסער פֿון דָּעס מִיד פֿון פֿרת: תִּסְרֹד הַמֶּדֶד דֶּער
סוף וועט ווִין און דִּיין בִּיז וועט דִּיך שְׁמֶרֶאפֶּען אונ
דִּיין ווִילִיגִיט וועט שְׁמֶרֶאפֶּען דִּיך ווִי אונ ווִיט
אונ וַעַה און עס אִיז שְׁלֶעכט אונ בִּישֶׁר וויס דו האָסט
פֿר לֶאָזט צו דִנֶען הֶקֶב הָיָה וואָס פֿחֵתִי אונ מִיין מורא
אִיז גִּיט צוא דִּיר נאָס וכו': כִּי דָען פֿון אִיבִיג האָב
אִיךָ צו פֿראַכִּין דִּיין יָאָה אִיךָ האָב צו רִיסן דִּינֶע
וַיִּמְיִן וויס מָען בִּיטט צו דִּי יָאָה וַיִּתְּמִר אונ דו האָסט
וַיִּתֵּן אִיךָ וועל גִּיט ועבר ווִין אָפּ דִּינֶע בִּיד אָבֶר
אִיךָ הָט גִּיט מִקִּיט גווען אִיגֶער הֶבְטָהָה נאר אָפּ
שְׁלֶע פֿערג אונ אונטער אַלֶע צווייג האַפֿטיגע
גִימֶר האָסטו דִּיך פֿאר שְׁפִרִיט: וַאֲנִי אִיךָ אִיךָ
וַיִּתֵּן אִיךָ האָב גֶפֿלֶאנְט דִּיך אַצווייג פֿון אַנְטֶן
וַיִּיִן שְׁמֶאק לֶהָ נאר ווִי קִנְדֶּר פֿון אַהֶת דָּס הִיטט

וְדַע וְיָדֵעַ כִּי בַּעַד שְׁמֵרָה אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ, דָּר בְּבֵית
יְרִמְיָה וְנָתַן צֶדֶק לְיִדְיָה אִתָּךְ וְיִשִּׁים אִתָּךְ זֶעַךְ, עִם אִישׁ
שֶׁלֹכֶם אֶת בֵּית, לְמַשְׁלֵר אֶת־מִשְׁמָר קוֹמָת צֶדֶק אֶת־מִשְׁמָר
אִתָּךְ פֶּר שְׁרִיבֶשׁ אִישׁ מַעֲדִיצִין וְעִנְיָן זֶעַן דָּא צְוִינִי
עֲרִי, אֲוִיסֶר מַעֲדִיצִין אִישׁ אֲבִישְׁעֶרֶע מַעֲדִיצִין אֲוִב דְּר
דִּמְקָאָר הָט פֶּר שְׁרִיבִין אֲוִיסִין מַעֲדִיצִין אִתָּךְ דְּר מַעֲדִיצִין הָט
דָּעס מַעֲשֵׁשׁ נְעוּרֵי נְעֻמָּאָט, הָט דְּר לְמִאָנְקֵר נְעֻמָּאָט
צְוִי מִלּוּב, וְנֻעַן דְּר הָט שְׁרִיבִין מַעֲדִיצִין עֲשְׁרִינְקֵן הָט עַד
נְעֻמָּאָט הַנָּה, דְּר גְּרַסְקֶע נְעֻמָּאָט אִישׁ נֹס עַד אִישׁ פֶּן דָּעס
מַעֲדִיצִין נְעוּרֵי נְעוּמָּאָט אִישׁ וְנֻעַן אֲפִילֵי עַד אִישׁ פֶּן דָּעס
מַעֲדִיצִין גִּישׁ נְעוּרֵי נְעוּמָּאָט, הָט עַד נְעֻמָּאָט אִישׁ הַנָּה,
וְנֻעַן עַד הָט דָּעס וְיִשִּׁים מַעֲדִיצִין עֲשְׁרִינְקֵן, אֲבָר אִישׁ דְּר
דִּמְקָאָר פֶּר שְׁרִיבֶשׁ אִישׁ מַעֲדִיצִין מַעֲדִיצִין, אֲוִב דְּר מַעֲדִיצִין
הָט נְעֻמָּאָט פֶּר אִישׁ נְעוּרֵי נְעוּמָּאָט, הָט עַד נֹס נֹס נְעֻמָּאָט
אִישׁ רֶעֶה וְנֹס אִישׁ שֶׁלֹכֶם נְעוּרֵי צֶדֶק שְׁרִיבִין דָּעס מַעֲדִיצִין,
אֲבָר אִישׁ דְּר מַעֲדִיצִין הָט גִּישׁ נְעֻמָּאָט אִישׁ עַד הָט נֹס
לְמִאָנְקֵר נְעֻמָּאָט, הָט עַד נְעֻמָּאָט צְוִי רֶעֶה, אֲבִישְׁעֶרֶע
מַעֲדִיצִין עֲשְׁרִינְקֵן אִישׁ נֹס לְמִאָנְקֵר נְעוּמָּאָט, וְנֻעַן אִישׁ
קְרוֹם אִישׁ לְעֻרְבֵן מִזְרָה אִישׁ שׁוֹט מִבְּרֵית הָט עַד הַנָּה אִישׁ
דְּר וְנֻעַם, דָּס וְנֻעַם עַד, אִישׁ וְיִשִּׁים עַד וְנֻעַם הַנָּה נְעֻמָּאָט
אִישׁ עֲלֵם הַנָּה, אֲבָר אִישׁ וְיִדְיָה הַנָּה מִשְׁלֵמֵן הַקְּבִי"ה אִישׁ
לְעֻרְבֵן גִּישׁ מִזְרָה אִישׁ שׁוֹט גִּישׁ מִצֻּת, אִישׁ שֶׁלֹכֶם אִישׁ
בֵּית, גִּישׁ אִישׁ שֶׁלֹכֶם אִישׁ דְּר וְנֻעַם, דָּס וְנֻעַם עַד אִישׁ
עִם אִישׁ בֵּית צֻמֵּם עֲלֵם הַנָּה, דָּס וְיִשִּׁים עַד, וְיֻעַם
לְשִׁישׁ אִישׁ דְּר מִזְרָה אִישׁ בְּחֻקֵּי תִכְנֵי וְגו', אֲוִיב וְיִדְיָה
וְנֻעַם לְעֻרְבֵן מִזְרָה אִישׁ מִצֻּת שְׁמֵן וְנֻעַם גִּישׁ לְעֻרְבֵן אִישׁ דְּר
צִישׁ, מִשְׁן וְנֻעַם הַנָּה אִישׁ מִלּוּב אִישׁ וְנֻעַן גִּישׁ הָט אִישׁ
דְּר מִזְרָה נְעֻמָּאָט אִישׁ דְּר מִלְּשָׁה וְהִיא אִישׁ שֶׁלֹכֶם אִישׁ אִישׁ
בְּחֻקֵּי אִישׁ אִישׁ מִזְרָה תִּבֵּא :

איר קומט ארום פון צדיקים וייד אונ ווי נפחתי דו ביסט ווארין פאר קערט לי צו מיר סיי איר האט אפ גערט פון מיר אדער סיי הייז איין פאר שמונקענער וויין שטאנקענייה אפערעמיר ווס וואקסט אין וואלד איז ער דאך גיט גלייך צו דיא וויין שטאק וואס עס וואקסט אין וויין גארמן ביי אנדערע וויין שטאקען אזוי וענט איר ישראל אויף גיט גלייך צוא די ערשטן וואס איר קומט ארום פון זיין: בי אס תבניס אונ ווען דוא וועסט אפילו דיה שוין וואשען מיט קרייד ותרבי אונ דו וועסט מערען צו דיר בודית ויף נכס וועט זיין גיפלעקט דיין וינד לפני פאר מיר: איר תאמי וויא קענסטו זאגען איה בין גיט סטא גוארן אחרי הפגלים אונ נאך די אפ גערט פון בעל בין איה גיט גנאנגען דא זעה דיין וועג ווס דו ביסט גנאנגן איין ווי ווייס נאס דו האסט גטאן אכטקעגען בית פעור אונ אוף היינט האלסטו דיה אוף אין דעם אייניגס וועג בנה קה איה ווי אייניגע עמיל אנקה משרת דרכי וואס זיא שטארקט ויף אין איר וועג פון איר וייניגס ווס ווי אונ צו רופען הין איה הער: פרה דאז ווי ווילד מול איינע ווס איז גוואקט צו זיין אין דער מדבר מיט איר גלוסטאנען ווילען שפחה מוט זיא איין שליינען דיא לופט זיא עפיקט דאס מול אונ ויל איין שליינען דיא לופט אבער זיא קען דאס גיט איין שליינען נאר דיא לופט קערט זיך אייביג אום צוא וויין ארט פאנחה איר מראכטיקייט דס הייסט אמן שלאנג ווארום דער

מבקשיה לא יעלפו בחדשה ימצאונה: מנעי רגלך מיתוך גורונך וגורנך קרי מצמאח
 ותאמרי נואש הוא פראתבתי זרים ואחריהם אלה: בבשת גבב כי ימצא פן הוכישו בית
 ישראל המה מלכיהם שריהם וכהניהם ונביאיהם: אמרים לעץ אבי אתה ולאבן את
 ידדחני ילחנתי קרי פירפנו אלך ערף ולא פנים ובעת רעתם יאמרו קומה ותושיענו: ואיה
 אלהיה אשר עשית לך יקומו אסיושיעוך בעת רעתך כי מספר ערף היו אלהיה
 יהודה: הלא מעתה קראתי יתיר יודי כי אבי אלוף נערי אתה:

פירוש ע"ט

פון לאנג גהאלטן פאר אנגב פו וויכיש און וועלען
 פר שעמט ווערן דס הויז גיזינד פון דיא ישראל
 ווארום זיי האבן זיך גהאלטן אז זיי דינן צו גאט
 און היינט ווערט געפן אז זיי דינן פוכבים וסודות
 המה זיי דס פאלק ישראל וועט פר שעמט ווערן
 מלכיהם ויערע מלכים און ויערע האבן און ויערי
 כהנים און ויערי פאלשע נביאים: אמרים זייא
 מען זאגן צו דעם ווס איז גמאכט גווארן פון האלץ
 דו ביסט מיין פאטער ולאבן און צו דעם וואס איז
 גמאכט פון אשמיין זאגן זיי דא האסט גיבארין
 מיה די דען זיי האבן זיך אים געקערט צו מיר צו
 גאט מיט דעם אקען וואס פנים און גיט מיט דעם פנים
 ובעת אונז איז דר צייט אז עס קוקט און זיי אפצוהטוען
 זיי זאגן שמיין דו גאט אויף און העלף אונז. און איה
 גאט וועל דיר ענטפערן: וואה אלהיה און וואו איז
 דייןע אפ געקער וואס דו האסט גמאכט צו דיר
 לאזן זייא זיך פרוכן אויף שמיין אוב זיי וועלען
 קענן העלפן דיר אין דיין שלעכטע צייט כי מספר
 אזוי וויא די צאל פון ריינע שמעט זענען דייןע אפ
 געקער יהודה: גאט הט גאנט צו די ישראל הלא
 הלוואי אצינד ואלקמו השוכה מאן קראת און דא
 ואלקט מיה רופן דא ביסט מיין פאטער אלה נערי
 און דער האר פון מיין יונגט ביסטו:

מראכט שליינגט און איין דעם רוח סי ישיבה ווער
 קען זיא ווינד קערן פון דער מדה מען קען זיא
 דער פון גיט אפ גוואלן אזוי זייט איר ישראל און
 מען קען אייד גיט אפ גוואלן פון אייער שלעכטן
 טעג אלע ווס געען זיא ווס זיי ווילן מאפן דאס
 מול איינל טוען זיי זיך גיט מידן צו מאפען זיא
 טארום זיי וועלן זיך אומקומט מידן ווארום מען קען
 זי דאך גיט מאפן און ווס איז איר סוף אין איר חורש
 גרייכט מען זיא און און איר ישראל עס איז איין
 חורש פר האנדן אין יאר דס איז דער חורש אב
 אין דעם חורש קענען זיי גפאנקען ווערן: מניי דיא
 גביאים האבן צו דיר גאנט פר מייד דייןע פיס פון
 בארנייקקייט פר מייד דיה פון צו זינדן גדי איר
 גאלט גיט מוויין גיין בארנייק אין גלות און דיין
 האלז פר מייד פון צו שטארבן פר דארשט אבר
 דו קערסט דיה גיט צו די בייד וואס איז דו זאגסט
 און דיא רייד פון דיא גביאים טאש איר נאך מיה
 גיט און די רייד פון די גביאים לא איה וויל גיט
 און טאן ווי איר זאגט מיר די גייערסט איה האב ליב
 פרעמדע צו דעפעסן זיך מיט זיי און נאך זיי וועל
 איר גיין: בבשת אזוי וויא דער גבב ווערט פאר
 שעמט אז מען גפינט אים דס ערשטע מאל שעמט
 ער זיך מיין איידר אזעלכער ווס מען האט אים

הפמרת ערב ראש חודש שחל בשבת (בשמואל א סימן כ)

ויאמר לו יהונתן מחר חדש וגפקדת כי יפקד מושבה: ושלשת תרד מאד ובאת
 אל המקום אשר גמרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל: ואני
 שלשת החצים צדה אורה לשלח לי למטה: והנה אשלח את הנער לך מצא את
 החצים אם אמר אבר לנער הנה החצים: ממה והנה קחנו ובאה פרישום לך
 ואני דבר חיייהוה: ואם קה אמר לעלם הנה החצים ממה והלאה לך כי שלחת
 יהוה: והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני וביןך עד עולם: ויפתח דוד
 בשדה ויהי החדש וישב המכה על אל מ הלחם לאכול: וישב המכה על מושבו
 בפעם בפעם אז מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאור ויפקד מקום
 דוד: ולא דבר שאור מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי מחור הוא פרי
 לא מחור: ויהי מחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאור אל יהונתן בל
 מדוע לא בא ברישי גסיתמול גסיתום אל הלחם: ויען יהונתן את שאור גשאל
 גשאל דוד מעמדי עד בית לחם: ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא

הפטרת מחר חודש

צוה לי אחי ועמתי אסמציאתי חן בעיניך אפלימה נא ואראה את אחי על פני לא
 בא אל שרתן במלך: ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות הפרדות הלא
 ידעתי כי כחר אתה בן ישי לבשת ערות אמה: כי כל הימים אשר בך
 ישי חי עליה אדמה לא תפון אתה ומלכותך ועתה שלח נקה אתו אלי כי בן
 מות הוא: ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: וישל
 שאול את החנית עליו להפלו ויבע יהונתן פי כלה היא מעם אביו להמית את
 דוד: ויקם יהונתן מעם השרתן בחרי אף ולא אכל ביום ההוא השני לחם כי
 געצב אל דוד כי הכימו אביו: ויהי בפקר ויצא יהונתן השדה כמועד דוד ונער
 קמן עמו: ויאמר לנערו רץ מצאנא את החצים אשר אנכי מורה הנער רץ והוא
 ירה החצי להעברו: ויבא הנער עד מקום תחצי אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן
 אחרי הנער ויאמר הלא החצי ממך והלאה: ויקרא יהונתן אחרי הנער מהרה
 חושה אל תעמד וילקט נער יהונתן את החצי ויבא אל אדניו: והנער
 לא ידע מאימה אף יהונתן ודוד ידעו את הדבר: ויהי יהונתן את כליו אל הנער
 אשר לו ויאמר לו הן הביא העיר: הנער בא ודוד קם מאצל הגב ויפל לאפיו
 ארצה וישתחו שש פעמים וישקו איש את רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד
 הנדיל: ויאמר יהונתן לדוד הן לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה
 דאמר יהוה יהיה ביני ובינך וביני ורעי וביני ובעד עד עולם:

קריאה למפטיר בשבת וראש חודש

בשבת וראש חודש מולידין שני כפרים בראשון קורין שבעה גברי כפרשת סכנוע וקריש לעיל. וכספר שני קורין פרשם 11
 במדבר כח 11 וביום השבת שני כבשים בגי' שנה תמימם ושני עשורים סלת מנחה
 בלולה בשמן ונספו: עלת שבת בשבתו עד עלת התמיד ונספה: פ
 ובראשי חדשיכם תקריבו עליה זיהוה פרים בגי' בקר שנים ואיל אחד כבשים בגי'
 שנה שבעה תמימם: ושלושה עשורים סלת מנחה בלולה בשמן לפך האחד ושני
 עשורים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל האחד: ועשרון עשרון סלת מנחה בלולה
 בשמן כבש האחד עלה בית נחם אישה זיהוה: ונספיהם חצי תהין יהיה לפך
 ושלישת תהין לאיל ורביעת תהין כבש יין זאת עלת חדש בחדשו בחדש
 השנה: ושעיר עזים אחד לחטאת זיהוה עד עלת התמיד יעשה ונספו:

הפטרה לשבת וראש חודש (בישועה סימן ס"ז)

פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדם רגלי איוה בית אשר תבנו לי ואיוה
 מקום מגורתי: ואת כר אלה ידי עשתה ויהיו כר אלה נאם יהוה ואיוה אפיס
 אל עני ונכה רוח וחרד עד דבר: שוחט השור מכה איש וזבח השם ערה קרב מעלת
 מנחה דם בחיר מזביר לבנה מברך און גסהמה בחרו בדרביהם ובשקוציהם נפשם
 חפצה: גס אפי אחר בתעליהם ומגורתם אביא להם יען קראתי ואון עונה
 דברתי ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא חפצתי בחרו: שמעו דברי יהוה
 תחרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנהיכם למען שמי וכבד יהוה ונראה
 בשמחתכם והם יבשו: קול שאון מעיר קול מהיכל קול יהוה משלם גמול לאביו:
 במרם תחיל ידית במרם יבוא הכל לה והמליטה זכר: מי שמע בזאת מי ראה
 באלה תיחל ארץ ביום אחד אסירלד גוי פעם אחת בייחלה גס ידדה ציון את

בְּנִיהֶ: הָאֵנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֵנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר אֱלֹהֶיךָ:
שָׁמַחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֲהֻבֶיהָ שִׂישׁוּ אִתָּהּ מִשׁוּשׁ כָּל־הַמְתַּאבְּדִים עֲלֶיהָ:
לְמַעַן תִּינָקוּ וְשִׁבְעֵתֶם מִשָּׂד תִּנְחִמֶיהָ לְמַעַן תִּמְצְאוּ וְהַתְעַנְּתֶם מִזֶּיז כְּבוֹדָהּ: כִּי־כֹה
אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹמְדָה־אֶלֶיהָ כְּנֹחַר שְׁלֹם וְכִנְחַל שׁוֹמֵף כְּכֹד גּוֹיִם וְיִנְקֵתֶם עַל־צֶדֶק
תִּנְשְׂאוּ וְעַד־בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ: כֹּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַן תִּנְחִמֶנּוּ בֶן אֶנְכִי אֲנַחֲמֶכֶם וְכִירוּשָׁלַם
תִּנְחֶמָה: וְרֹאיתֶם וְשִׂשׁ לְבַבְכֶם וְעֲצֻמֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא תִפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יִדְיֶהוּ אֶת־
עֲבָדָיו וְזַעַם אֶת־אֵיכָיו: כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסְפוֹתָה מִרְכָּבָתָיו דְּהָשִׁיב בַּחֲמָה
אָפוּ וְנִעְרָתוּ בְּהִרְבֵּי־אֵשׁ: כִּי בָאֵשׁ יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבְחֶרֶב אֶת־כָּל־כֶּשֶׁר וְרִבּוּ חֲלָדֵי יְהוָה:
הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַנְּנוֹת אַחֵר אַחֵר בְּתֵיךְ אֲכָלִי בֶשֶׂר הַחִזִּיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר
יִחַדּוּ יִסְפוּ נְאֻם־יְהוָה: וְאֶנְכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בָּאֵה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם
וְהַלְשִׁנֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: וְשָׁמַתִּי בָהֶם אוֹת וּשְׁלַחְתִּי מִהֶם פְּלִיטִים אֶל־
הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פֹּלֵד וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת תִּזְכֵּל וְיוֹן הָאֵיִים הָרַחֲקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם
מִכָּל־הַגּוֹיִם מִנְחָה לִיהוָה בְּסוּסִים וּבְרֶכֶב וּבְצִלִּים וּבַכְּרָדִים וּבַכְּרָכּוֹת עַל
הַר קָדְשִׁי יִרְשְׁלֶם אָמַר יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא כְּנִי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמְּנַחָה בְּכָלִי מְהֹר בֵּית
יְהוָה: וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לְכַהֲנִים לְעֹלִים אָמַר יְהוָה: כִּי כֹאֲשֶׁר הִשְׁמִים הַחֲדָשִׁים
וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לִפְנֵי נְאֻם־יְהוָה בֶּן יַעֲקֹב וְזַעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:
וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא כָל־כֶּשֶׁר דְּהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר
יְהוָה: וְיֵצְאוּ וְרָאוּ בְּפָנָי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹדַעְתֶּם לֹא תִמּוֹת וְאֲשֶׁם לֹא
תִכְבֶּה וְהָיָה דְרָאוֹן לְכָל־כֶּשֶׁר:

סמחת קרי

והיה מרי חדש כחדשו ומדי שבת כשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר יהוה:
מנהג ספרדים אם חל ר"ח ביום י"ק וביום א' להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מתר תורש:

סדר הפרשיות חיבוריהן והפרדתן הבאות בחלק זה .

ובלב לעולם הם נפרדות מלבד כשהם שנועות ביום עשי ויום השבת קודש שזו הם מחוברות וכוה לזן
חלוק בין פשוטות למעוברות:
ממזות ומסעי לעולם הם מחוברות בין כפשוטות בין במעוברות מלבד כשהם סימנים וחלו הם החא השג
שזו הם נפרדות:
ושאר פרשיות הנהגות להתחבר כל אחד על מקומו יבא בשלום:

אלו שמות הטעמים

פֶּשֶׁטָא מִנַּח זֶרְקָא מִנַּח סְנוֹל מִנַּח מִנַּח רְבִיעִי
מִהֶפֶךְ פֶּשֶׁטָא זָקָף קָטָן זָקָף־גָּדוֹל מִרְכָּא מִפְּחָא
מִנַּח אֶתְנַחְתָּא פֹזֵר תְּלִישָׁא־קִמְנָה תְּלִישָׁא־
גְּדוּלָה קִדְמָא וְאִזְלָא אִזְלָא־גֵּרֶשׁ גֵּרֵשִׁים דִּרְגָא
תְּבִיר יִתִּיב פָּסִיק סוּף־פָּסִיק: שְׁלֵשֶׁת קִרְגִי
פָּרָה מִרְכָּא־כְּבוֹלָה יִרְחֵב־בֶּן־יִוָּמָ:

הם ונשלם שבח לאל בורא עולם .

ברכות הפטרה

קודם קריאת הפטרה יט"ד

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים
באמת: ברוך אתה יהוה הבוחר בתורה ובמשה
עבדו וב ישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

אומרים ההפטרה ואח"כ אומרים זה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם צור כל העולמים
צדיק בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה
המדבר ומקים שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן אתה הוא יהוה אלהינו ונאמנים דבריו ודבר אחד
מדבריו אחר לא ישוב ריקם כי אל מלך נאמן
ורחמן אתה: ברוך אתה יהוה האל הנאמן בכל דבריו:
רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש תושבע
במהרה בימינו: ברוך אתה יהוה משמח ציון בבניה:
שמחנו יהוה אלהינו באלהינו הנביא עבדך. ובמלכות בית
דוד משיחך. במהרה יבא ויגל לבנו. על כסאו
לא יושב זר ולא יגלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם
קדשך גשבעתו שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך
אתה יהוה מן דוד: ע"כ בת"צ

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת
הזה שנתת לנו יהוה אלהינו לקדשה ולמנותה
לכבוד ולתפארת:

על הכל יהוה אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך
יתברך שמוך בפי כל חיי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יהוה מקדש השבת:

מדרש

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

וְכוֹ' וְכַסִּיב עַד חֹדֶשׁ יָמִים כִּי
עַד חֹדֶשׁ יָמִים . וְכַסִּיב רַבְּנָא
וְרַחֲמָנָא כִּהְיָה עַל כִּהְיָה

[illegible][illegible]

מדרשא

[illegible]

סדרה

פרשת קרח

723

המאכל ודו"ח :

מהרשא

מקור

חדושי

פרשת חקת בלק

מדרש

בעת היעס הם לא נחרד. ולאו קושיא היא דהא נחשב לו לגנות מה שאמר
 לו י"ש חרב בו' ולא אחר' לו הי' עת היעס בו' הרגמין ומחלל אחר כך
 ש"ס אפילו בעת היעס היה לר'ו' לחרב להרוג אותו ואין גנות גדול מזה
 איך הולך להרוג אומה שלמה בפיו וק"ל :

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

פרשת בדק

[illegible][illegible]

דש"י וְיֵשׁ חָרֹץ בְּיַדִּי גְמוּלָה גְדוֹלָה כו'. אחר החלקט יש מקשי' למה נקראה
כזה דהא כמו לא היה אלא בעת הזעם ומאי הוה לי' לחסוד שלא

מדרש

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

מדרגות

[illegible]

תרנום ירושלמי

נָסִיבִים וְהָאֵל אֵתָא בְּאֵימָתָא וְהָאֵת צְפוּרָה אַתָּה מִשֶּׁה אֵלֶּה הָדָם
 מִדְּרִין בְּאֵימָה מִשְׁנֵי בִשְׂרֵה מִכָּל בְּרִיתָא כֵּן תֵּת צְפוּרָה אַתָּה מִשֶּׁה
 אֵת בְּרִיתָא וְשִׁפְרָא בְּחִיָּה וְשִׁפְרָא בְּעוֹבְרָא מִכָּא מִכָּל נִשְׂאִי וְרִדְרָא
 הָאֵת : אֵל מִן לִית קוּת עֲבִיר מִשֶּׁה כָּכֵל מִשְׁמִישׁוֹן רִישׁ לְבִלְחִין
 וְעִישְׁטוֹן דְּרִין הָדָן הוּא : אִישׁ וְנֹאֵלִי וְעִשְׁטִירִין : אֵל נֹאֵלִי כִּבְשֵׁי עֲוֹנִי
 וְרִישׁ אַתָּתִין : דְּרִמָּה מִמְּחִיָּה בְּחִיָּה אֵת בְּרִיתָא אִישׁוֹן מִן הָדָן וְלֵא
 קִרְבִּין אֵתָא מִן קִרְבִּין מִשְׁעָה הָאֵת כָּכֵל מִשְׁמִישׁוֹן וְלֵא מִנִּיק
 זִכְרוֹן וְרִמָּא קִצִּיָּה לִסְפּוֹס מִן קִעוֹ דְּרִמָּה אַתָּאכִיל פְּגוּתָה בִּישְׂרָה
 כֵּן וְהָאֵת מִרִים אַתָּתִין מִשְׁפָּא עֲקֵמָה בְּסִדְרָא וְנֹתַת עֲקוֹן עֲקֵמָה
 וְכִדְרִין וְרִמָּא עֲקִין לִמְעַל לֵאדָעָה יִשְׂרָאֵל : מָאֵה הָאֵת מִתְּמַעַם מִזֵּין
 צִילִי כֵּעַן עַל בִּישְׂרָה מִיָּתִי וְיִזְחִי אֵת לֵאדָעָה : וְכִדְרִין וְלֵאדָעָה אֵת
 וְרִמָּא : מִן כִּשְׂרָה אִשְׁרִי : יִתָּה : אִישׁ נִסְפִי וְעַל גַּב דְּרִחְתִּיבִתָּה מִרִים
 בְּרִיתָא דְּרִמָּאֵשְׁרִי אֵת כֵּן אֲחִילֵן כֵּן בְּפִיקְרָא וְלִמְסִירָא מִצְוֹתָא
 מִצְוֹת וְעִידָא וְעִבְרִי אֲנִשׁ מִקְבֵּל עֲלֵה אִישׁ כֵּן וְכִדְרִין וְרִמָּא מִרִים
 וְנִבְרָאָה עַל הָ : וְרִמָּא מִשְׁעָה שְׂרָא לִמְעַד מִן הָדָן כִּסְפָא דְּמִשְׁחָה
 וְהוּן מִן יִשְׂרָאֵל שְׁחִין רִיבּוּן דְּרִינּוֹן סִכּוֹס מִתְּמָא וְלִינּוֹן וְעִשְׁטִין
 וְרִמָּא וְכִדְרָא אֵת וְעַל גַּב כָּכֵל מִשְׁמִישׁוֹן : אִישׁוֹן מִן הָדָן וְעִשְׁטִין
 מִרִים בְּרִיתָא מִצְוֹתָהּ וְכֵן כָּכֵל מִשְׁמִישׁוֹן : אִישׁוֹן מִן הָדָן וְעִשְׁטִין
 כָּכֵל מִן נִסְלֹל עֲמָא מִחֲצוֹת וְשִׁרִין בְּסִדְרָא וְרִמָּא :

שערת

[illegible]

קרן

[illegible]

חברת

זכות וחשדו ויטען לנו כמס יקירת תורתא : וכל כלי וכל מאן
 ודחפן תחתיו לית פקדיתא משעת עילוי מסבב דהא : ויום
 ודחפן משעת : ונעמד בעיניו לא דחפן לא וניסן וניסן ולא
 משעת

במדבר פקודותם סבבמהון : את חקערת ית פילגתא : ורשגו וירדדן
ית מרבהא : ולא יבזאו ולא יעלון לינאי למחמי כד

ידיין כתבא משקעין מאני בית קודשא דלא ימותון :

נשיא

[illegible]

בהעדתך

[illegible]

תרע"ט ירושלמי

ישראל בחזון ולא נכני נשי גברת באסטרטגיה למלא גיל לא נכני לא לימן ולא לשמאל עד וכן די געברת חזקת: וי"ט וספן ישראל מעליהן דהון מספרין אבותן דבשמיטא דלא יסדרן לקבלהו סדרי קרבא: והספן וחסידות ית אהרן: ויהי נחמן כל עמא דבנישטא משה נחת מן ריש טרא מאמני דעין וקישטא כרישה וחתה קבי ואמר ווי לי עלך אהרן אחי עמוד צלותהו דבני ישראל דהיתא כספר עליהו חר וכן קבל שטא דה בשעתא חמנן בני ישראל ארום מית אהרן וקבון ית אהרן דתתן יומין כל דבשטא דבני ישראל: ושטע דגענוא מלכא דערד דהיה שרי דירומא ארום מית אהרן גברא חסידא די בכותיה חזון עני דיקרא מגינו על ישראל ואסמלק עמודא דקנא נארים מיתא נביאמא סרים דבכותיה דהה ברא מלכא ואחגנית ברא עני ואמר עבדי קרבא איהו וסדר סדרי קרבא כל קבל ישראל ארום מצין לאורחא די עלה בהלויא וסדרו סדרי קרבא כל קביל ישראל ושטא מניהו שביא קבא: וי"ט ברת כל נפקת מנה ארעא ואשטמט קלא כדומא חזון כל בני אנשא ואציוו ושמינו כל בני ישראל לשית חזון מן שריותא ואחגית ליה שטא די מונך ולא אחרעם על מונא אפיקת עמי פריקו ממזרים ואחגית לחון מנה משטא ואגידת לחון סליא מן גמא ואפיקת לחון פירא ממוחמא חזון עני למתבעין דמי על עסק מנה למקד נפשי סעיקא בלחמא דמכילת קלל מן גזין מן יתי חזא דלא אחרעם על מונא ואגידת לעמא האילן דאחבעמא עד מונתיהו וגרי מיקרא די בשטא ית חזיא שרפא ונכיתו ית עמא ומיתו אכילסין סגן מן ישראל: וי"ט ועבר משה חזיא דנחש ושיי יתיה על אחר תלי ויהי כל מן דהיה מדינת בחזון תה תלי אפרי בצלוי גב אבוי דבשמיטא ומסמכל בחזיא דנחש: וי"ט ושטק: על מן גזין דרין ויאמר כספר אריתא די בחזון כספר קרבא נפיק ונבדקא עבר: וי"ט לעמא בני בני ישראל דר הון קרית על קא נסוף מן עבר עמון דר הון עברין ית גמל ארעא: דר תין בני ישראל עברין בנחל ארעא אשטרי מאבא במערה די נחל אשטרי דר תין בני ישראל עברין אגן נפקין לקדמותהו ונקטלין יתהו ורמו רבן כל עמא די רבס מה דבכבא וגרי קרמו מה בכולתא רמו לשטא: ואקפו רשיוו אלן האלן ודריצו ריש גבריהו ששנן נחלא מן אירם קשילן ויהי ישראל סתלין על ריש טרא מלעיל ולא ידעו נפיק וקבוחא די עבר ית עמון נחלא ארעו וליחית קרמא דקא וית שטמא דגצתהו אשטובת לחון וקא הא סמיה לחחמיהו דמאבא: קא כבן שבת: ישראל ית שבת שיתא דקא סמך ברא חזון מונרין לה ויהי סלקא: ברא דתפד יתה דרכי עלמא מן שריתא אפרים: יתקן ועקב שכליל יתה סוכלתהי עלמא סתורין שוכתיא חסידיא דמפרשין משכי יתה בחוסריתו משה ואהרן ספריהו דישאל ומסדקא איתחית ליה סמא: וכן דאיתחית לחון ברא מתא חזון לנצי לחון למחלל ששפן חזונתו וחות למחלל סלקא לרש טרא: ונחמא עמון לחחלא שמיקא איתחית מנהו ברא דאית בחחמיהו דמאבא ריש דקמא דמשיטא כל קביל אכית שישון: על מן אשטרי מן גזין מן יתהו מחלל סתליא עול: ארום עס גברין וקשין דה אשא נפסו מחזיבין עבדי קרבא קשילסין דאשא מקמא שריתו קשיל סתליא מלכיהו דאמורא שיען לחית קרמחן דמאבא קשיל סתליא כומריא דהי סתליא קרם שעתיה דארעא: אוי לכן מאבא סתליא

ברק

וי"ט ואולו חסיד מאבא וחסידו מריטא ואחין חזיון בחזיון: ואחין: עלת בלעם ומליל עמיה פתקא דקל: יתקן וקם בלעם בצפרא ושיי ית איתיה ואול עס דברק מנא: וי"ט וקם סתליא די באמצע דמא סמא מן דין וסמא מן דין סמא: וי"ט ואמר ואמר אהרן בלעם וי"ט בלעם וכל חסידא לא אשטמט דר קא אגא בעיד מסאב נחמא בעלמא חזון ולא איתא לעלמא דאית לא יכלת למלוס יתי בחחמא דקמא על חר קמא וקמא בנוי דאפרים יתקן בעקב דבכותיהו אחרין עלמא מן שריתא ויהי אול למלוס יתהו דר נחמא דעמיהו דקמא האלן ואמר לחון לית איתא דקא דידי שאלא היא ביר ברם תלא אגא היא איתא די דכבת על מן סתליא עד יוסא דרין דמחכונת אפרים למעבר דר דון ואמר לה לא: וי"ט ואול בלעם בלב שפי: וי"ט וקם סתליא בחחמא מאמר מן ארם דר יתי דקל מלכיהו דמאבא מסור מריטא איתא אגן ליט לי רבית ועקב ואיתא ועדי לי שבשטא רבית: ישראל: קא אגא ליש רבית ועקב ומקרא די מקדן: חזון וקא אגא מועד רבית ישראל ומקרא די סמא חזון: חמי אגא עמא האלן מקדן בכות ואחגית: צריקא דמחלל לשריתא אפרים יתקן ועקב ובכות ארעמי אסמא דמחלל נחמא שריתא דקמא רחל ונחמא קא עמא דאיתן דבלחחמיהו שריתא ובגמסין ששפן לא מתערבין: מן יתלי לממני עולמיהו דקמא ועקב דאמאמר עליהו די חזון סגן קבוכי שטא מאמר בלעם ששטא סתליא נביתיה אין קשילן חזון ישראל עמא דמקרא כספר וקא בלעם דלית ליה חולק לעלמא דאית ברם אין מית וקא בלעם מחזין קשין חזיא חזון אחריתא כומריא די חזון: איהו ואגא בממרי אפר יתקן לא איהו לא כממרי בני אנשא וקא מימריא דאולא וקא וקא כעובדיהו דבני אנשא עובדי דאולא בני אנשא אפרין ולא עבדי טרין ולא מקמון וחסידן וקשין במלחיהו ברם אולא אפר ועבר גור וקסין ונחמא קשין עד לעלם: ויהי קא למקדא אפרית ומקדן אגא ית ישראל וקדן לית אגא קמא מנהו: מן יתלי לית אגא חמי קלח שרית וקא פלח פולחן נכרי בנוי ששפן דבני ישראל מיקרא די חזון עמון וקבוב מן אפר מלכיהו מנהו עליהו: וי"ט אגא די פקן ואפרין יתהו פריקן ממזרים חזקא וחזקתא ורוממא דריתא: וי"ט ארם לית ארם לית אגא חמי עבדי נחמא בני רבית ועקב ואפרין קסין קסין בנוי ששטא דבני ישראל בעמון חזון ואמר לעקב מה סיכו ונחמא די עמיר לממאן עליהו דקמא עקב דר אפרין במחל

תרגום ירושלמי

מקורו הוא משירי ושרת בגקרת צור בית מלוד: כי אם ארס
אין יתר שלקמו להב ער כעז אחרתא חסיד קאם שבי יקד: יי
אשלי מן יח כד ישו מירבד ית לבח אגר סב לעריקא וצמח
שרשע: ויהי ופקק אוכליון כקן לערביא ירדיתא וצמח
עקורו ליעזוב מן מן דרוסא וישבגא אחרתא ירדיתא
כל בני עבר וקרא פרס סוחרו דאלק ודאלק לעבדן יד
ואובדנא עד לעלם: ויהי וקם בלעם ואלו ותר לאתרא וילוד
בלק: ויהי ושרון ישראל בעשמן ושרון עמא למונא עם בנחרון
ומבאבא: ויהי וקרא לעמא לבדן סענתה: ויהי ואבדן
ישראל לפלח סענתא פדעור דרפח רגוא ית על ישרא ואבדן
סענתא ישראל למיח סב ית כל ריש עמא ואוקס יתחון סענתרון
קב ית ויהון צלבין כל מן דחתובת למחשקאל וסם מעל שמש
יהון מחיון וכלתיה וקברין כון יתחור מקור רגוא ית מן ישראל
ואבדן משה לערביא ישראל סכדון נבר ית אש בתייה אלן
ית דארכין ספחתי סענתא פדעור: וקרא נבר משה ישראל אטא
וקריב לת אחיו ית מרביטא קרם משה קרם כל כשנא דכג
ישראל ויהי אינון כקן כתרע משכן זמנא: ויהי ותבא סנחס פר
לעזר דארן יתחור קרא וקם מן קרלא וקיס דחמא:
ויהי ועל כתר נבר ישראל לקובתא דקר ית מריוחן ית נבר
ד ישראל ויהי אטחא בקדא ואכלתא מפיטא מעילו בני
ישראל: ותו אלן דמיוחן במנחתא עסרין ותרפא אלפין:

פינחס לכן בשבועה אדיל גמשה נאמר לפינחס הוא אנא יהי ליה :

בְּשִׁקְרֵיהֶם: וּבְנֵי קִרְחַ וּבְנֵי יֶקֶד: וְקִרְחַ עַל יְדֵי
 כְּנֻלֵּיהֶם
 וְהוּא בַּעֲצֻמָּהוּ אֲבוֹהָן לֵאמֹר: וַיִּקְרַח דָּן מִן אֲרֻבַּע רֵדִי
 בְּחַ' כֹּה' לַעֲלֵי יָדוֹ מִקְרָטָהּ וּבְחַמֵּשׁ מִגֵּד
 קִדְמָה יָדוֹ: וַיִּקְרַח יִמְיָהּ מִמִּזְרָח רֵדִי אֲחֵרֵי רְשָׁלַיִשׁ בְּנִשְׁמָתָהּ כֹּל בִּשְׂרָא
 גִּבֹּר מִמֶּנּוּ עַל עֲמָא דְנִשְׁמָתָהּ: וְיָקֵד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחִמְרָ
 לְהוֹת יָת קִרְבָּנָהּ לְחַם סִדּוּר פְּתוּרָהּ מֵה רֵאחֻן מִקְרָבָהּ קִנְמָה עַל
 יְדֵי מִדְּבָרָהּ: וְלֵאמֹר אֲשַׁמָּה הוּא דְאִכְלָא וְיִתִּיהּ וְהוּא מִתְקַבֵּל עֲבֻבָהּ
 קִנְמָה לְרִיחַ דְּרִעּוּעָא עַל קִדְמָה יִשְׂרָאֵל וְחִמְרָ מִלְּקֻרָא: וְיִתִּיהּ קִנְמוֹ
 מִדְּבָרָהּ: מִקְדָּשׁ בְּבִנְיָ בֵּית קִדְשֵׁי יִתְחַבֵּד וְנִדְרֵי מִמֶּנּוּ כִּי־לִשְׁמָה יָדִי

מחזור אישה חזרה בעלה אפס יתרו: אישה יורג בעלה יפס

[illegible][illegible]

תרומת ירושלים

רבששתא וית **ות** לחיית : ואת עשרת ות מכללתא
דשופן ות מכור ות גברה :
מסעי ויסעו ונטלו מן פלוסיס ברתא קרקא : ויסב אל פי
 ונטלו מאיתן נחשו לפונדקי ורתא דאית על אפי
 מענתא : ויסעו ונטלו מקרה נאחו לאילמה ובלים תרתי עשרי
 ענין רמין כל קביל תרי עשרי שבטיא ישראל ושבעין דקליו
 כל קבילי שבועין סביא סנהדרין דישאל ושרה תמן : והרשום
 ותשיצנן ית כל דרי ארעא מן קרמיכון ותסופון יתכל סענתהון
 וית כל צלמי מסבתהון תתפרכון וית כל קמיתיהון תשיצון :
 ויהי ויהי לכן תחוקא מדרקא מסדברא דרקס כל קבל
 תחומיהון דאחוקאי ויהי לכן דחוקא ססיפי יקא דמלתא מן
 מרנא : ויסב ויקף לכן תחוקא דחוקאי מן מסקיתא דעקרין
 דעבר בשאר פרזלא ודאי מפקני מדרום דרקס דיעא ויפוק
 דידת אדריא ויעבר בקסס : ויסב ויקף תחוקא מן קסס לגילוס
 סקרים ויהי מפקני מן מערבא : ויגול ותחום יקא רבא הוא
 אוקינוס גיסו ומחזי וספינתא עם מיא קרמא דאית בגייה
 הגון מי בראשית דין יחי לכן תחוקא מערבא : ודין יחי
 לכן תחום צפוניא מי יקא רבא תבונן לכן לשדוס מנוס : מהי
 מהי מסורוס מנוס תבונן לכן למעיל אנשכיא ויהי מפקני
 תחוקא דאולס דקקאין ויקא ויפסק תחוקא לופידין ויהי מפקני

ירית עינותא דין רדיו לכן תחום צפוניא : והחזיתם ותבונן
 לכן תחוקא מערבא מרית עינותא לאפמיס : וירי וחות תחוקא
 לאפמיס לרפני מן מרנא לעינותא וחות תחוקא ויספי ססיד
 יקא דנינוסר מן מערבא : וירי וחות לרנא ויהי מפקני יקא
 דמלתא דא תרי לכן ארעא לתחוקא חוזר חוזר : שני חסמות
 תרין שבטיא ופלגות שבטיא קבילו אחסנתהון מן דידתא דידת
 קדקאין מן מרנא מן מישור יקא דמלתא נפק לתון תחוקא לכגרת
 כרף דמלכותהון דאמורא וסבגרת כרף מלכותהון דאמורא נפק
 לתון תחוקא לשור תלנא ולחוקא דלכגן וסמאר תלנא ולחוקא
 דלכגן נפק לתון תחוקא לחוכא דמן צפון עינותא דרמשק ומן
 חוכא די מן צפון עינותא דרמשק נפק לתון תחוקא לדיוקנוס
 סור תלנא דקפריין די מן מרנא סאכר דן וכן ויקנוס תחוקא
 דקפריין די מן מרנא מערב דן נפק לתון תחוקא לנדרא רבא
 נדרא פרת דעלי פרת נדרא קרבי וי מתעבדן וכן נדרא רבא
 נדרא פרת נפק לתון תחוקא לקרין צתא לכתרא כל סדיכון וסרא
 בית מלכותא דסיתון מלכותא דאמורא ויהי מלכותא דענו מלכא
 דמתנן נפיק לרמיס ולשוקמיס עד משי יקא דמלתא תרין הוא
 חזקתהון דתרי שבטיא ופלגות שבטיא : ומגדל לירם ופרזיל לספית
 חוזר חוזר לתון נתנן לליחא : ומגדל ופרזיל :